

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Фізико-математичний факультет

кафедра бізнес-економіки та адміністрування

Валентина Самодай

**АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ТА САМОСТІЙНИХ РОБІТ
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 051 Економіка**

Суми – 2025

УДК 339.13:338.3

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради

Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка

(протокол № 12 від 19.06.2024)

Укладач:

В.П. Самодай, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Рецензенти:

О. Ю. Кудріна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

О. М. Омеляненко, доктор філософії, старший викладач кафедри бізнес-економіки та адміністрування, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Аналіз господарської діяльності: методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 Економіка / [уклад.: В.П. Самодай]. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2025. 109 с.

Викладено основні положення щодо організації практичної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Аналіз господарської діяльності». Методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт рекомендовано для студентів спеціальності 051 "Економіка" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Структура методичних вказівок складається з інформаційного змісту курсу, питань для практичних та самостійних робіт, мети, плану занять, теоретичних відомостей, питань для обговорення, задач, ситуаційних завдань з тем курсу, тем для написання наукових доповідей та рефератів, завдань до самоконтролю, що містять тестові завдання для перевірки знань здобувачів з тем дисциплін та рекомендованих джерел та літератури.

СумДПУ імені А. С. Макаренка

УДК 658:005.21(07.034)
Самодай В.П., 2025

ЗМІСТ

Передмова

Інформаційний зміст курсу

Розділ 1. Теоретичні основи аналізу господарської діяльності

Тема 1.1. Предмет, об'єкт, завдання та організація аналізу господарської діяльності

Тема 1.2. Види аналізу та його інформаційне забезпечення

Тема 1.3. Метод і методичні прийоми аналізу господарської діяльності

Тема 1.4. Економіко-математичні методи аналізу господарської діяльності

Тема 1.5. Прийоми обробки інформації в аналізі господарської діяльності

Тема 1.6. Аналітична робота підприємства, її інформаційне та програмне забезпечення. Методика виявлення і кількісної оцінки резервів в аналізі господарської діяльності

Тема 1.7. Комплексна оцінка результатів діяльності підприємства. Підготовка вихідних даних та оформлення результатів аналізу господарської діяльності

Розділ 2. Аналіз ресурсного потенціалу підприємства та особливості аналізу окремих видів діяльності

Тема 2.1. Аналіз виробництва та реалізації продукції, робіт і послуг

Тема 2.2. Аналіз витрат підприємства

Тема 2.3. Аналіз собівартості продукції

Тема 2.4. Аналіз використання трудових ресурсів і витрат на оплату праці

Тема 2.5. Аналіз довгострокових активів підприємства

Тема 2.6. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їх використання

Питання для практичних та самостійних робіт, мету, план заняття, короткі теоретичні відомості, питання для обговорення, задачі, ситуаційні завдання з тем курсу, теми для написання рефератів та наукових доповідей

Контрольні запитання

Завдання до самоконтролю (тестові завдання для перевірки знань студентів з тем дисципліни)

Рекомендовані джерела та література

ПЕРЕДМОВА

Науковий рівень управління передбачає всебічний розвиток аналітичної роботи. Завдання аналізу господарської діяльності полягає у тому, щоб із різного роду даних, іноді різнобічних і розрізнених, що відображають окремі явища й факти, скласти загальну цілісну картину процесу, виявити властиві йому закономірності. Курс «Аналіз господарської діяльності» є необхідною складовою частиною вивчення в системі економічних дисциплін формуючих фахівців економічного профілю. Він дає можливість розкрити сутність економічного устрою підприємств, галузей народного господарства та економічної політики держави в цілому, вивчити особливості проведення економічного аналізу за допомогою різних методів дослідження, обґрунтувати основні напрямки підвищення ефективності та їх об'єктивний зв'язок з науково-технічним прогресом суспільства. Вивчення курсу аналізу господарської діяльності дозволяє правильно орієнтуватися у складних економічних явищах на мікро- та макрорівнях, приймати оптимальне управлінське рішення.

Метою викладання навчальної дисципліни «Аналіз господарської діяльності» є формування знань з теорії і практики проведення аналізу господарської діяльності підприємства; підготовка фахівців до виконання професійних обов'язків в галузі управління підприємством; засвоєння та формування знань фахівців щодо системного оцінювання діяльності підприємств, виявлення внутрішніх резервів раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Комплексна аналітична оцінка результативності господарської діяльності підприємства можлива тільки на основі якомога більш повного подання про стан його господарського механізму, ефективності його функціонування й управління. Таким чином, оцінка є результатом порівняння рівня прибутковості й показників поточної діяльності.

Базою для обґрунтування й зважування управлінських рішень у рамках комерційного, інноваційного, інвестиційного, виробничого, фінансового й інших видів діяльності сучасних підприємств виступає аналіз господарської діяльності.

В результаті вивчення дисципліни —Аналіз господарської діяльності здобувач вищої освіти повинен :

знати: предмет, зміст, об'єкти, рівні, метод і методичні прийоми фінансово-економічного аналізу, види аналізу та його інформаційне забезпечення, організацію аналітичної роботи та оформлення результатів аналізу діяльності підприємства;

вміти: проводити статистичну обробку економічної інформації з побудовою аналітичних таблиць, графіків, рядів розподілу, аналізувати і оцінювати отримані результати діяльності підприємства, робити науково обґрунтовані висновки, виявляти сутність економічних явищ і процесів, їхній взаємозв'язок і взаємозалежність, моделювати і прогнозувати їх розвиток, визначати вплив факторів на зміну аналізованих показників, писати аналітичні звіти.

Це навчальне видання має на меті допомогти здобувачам вищої освіти
набути компетентності з розв'язування різного плану аналітичних завдань при
проведенні аналізу господарської діяльності.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗМІСТ КУРСУ

Розділ 1.

Теоретичні основи аналізу господарської діяльності

Тема 1.1. Предмет, об'єкт, завдання та організація аналізу господарської діяльності

Сутність економічного аналізу, його значення для господарської діяльності підприємства. Місце економічного аналізу в системі управління та його зв'язок з іншими функціями управління. Предмет, об'єкти та завдання економічного аналізу.

Поняття організації економічного аналізу. Завдання та об'єкти організації економічної роботи. Централізована та децентралізована форми організації аналітичної роботи, їх переваги та недоліки. Етапи проведення аналізу: підготовчий, аналітична обробка даних, узагальнення аналітичної інформації.

Система показників комплексного економічного аналізу діяльності підприємства.

Тема 1.2. Види аналізу та його інформаційне забезпечення

Поняття інформація, ознаки оцінки якості інформації. Поняття економічної інформації. Види економічної інформації.

Особливості формальної та суттєвої перевірки інформації. Застосування систематичного, комбінованого та випадкового відбору для вибіркової оцінки отриманої інформації. Етапи аналітичного опрацювання інформації.

Вимоги, що висуваються до організації інформаційного забезпечення економічного аналізу. Текстова та безтекстова форми оформлення результатів економічного аналізу.

Створення автоматизованого робочого місця аналітика та його роль при виконанні аналітичної роботи.

Тема 1.3. Метод і методичні прийоми аналізу господарської діяльності

Поняття методу економічного аналізу, його характерні особливості. Властивості виробничо-фінансових систем. Особливості системного аналізу. Два типи взаємозв'язків між економічними явищами і процесами: детерміновані та стохастичні. Моделювання детермінованих факторних систем.

Класифікація методів економічного аналізу. Загальнонаукові методи: методи теорії пізнання (спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція) та евристичні методи (метод мозкового штурму, метод експертних оцінок, асоціацій та аналогій, колективного блокноту тощо).

Економіко-логічні методи економічного аналізу: статистичні методи (порівняння, групування, середніх величин, індексний метод); методи елімінування (метод ланцюгових підстановок, метод абсолютних різниць, метод відносних різниць, метод пайової участі та ін.); інтегральний метод; логарифмічний метод; балансові методи.

Методи комплексної економічної оцінки: метод сум; метод суми місць; метод відстані від еталону.

Економіко-математичні методи та моделі в економічному аналізі: кореляційно-регресійний аналіз; методи математичного програмування; матричні методи та моделі; інші.

Тема 1.4. Економіко-математичні методи аналізу господарської діяльності

Взаємозв'язок і взаємозалежність економічних явищ. Поняття, типи і завдання факторного аналізу.

Класифікація факторів в аналізі підприємницької діяльності. Систематизація факторів. Основні способи систематизації факторів у детермінованому і стохастичному аналізі.

Моделювання зв'язків економічних явищ. Типи факторних моделей та їх застосування в аналізі. Детерміновані, стохастичні та імітаційні економічні моделі.

Способи перетворення факторних систем. Адитивні, мультиплікативні, кратні та змішані моделі, методи їх побудови та сфера використання.

Вибір технічних прийомів аналізу здебільшого залежить від характеру зв'язків між явищами. Використання комплексного, системного підходу в економічному аналізі нерозривно пов'язане з факторним аналізом.

Тема 1.5. Прийоми обробки інформації в аналізі господарської діяльності

Порівняння і його види.

Елімінування. Причини непорівнянності аналітичних даних. Способи приведення показників до співставного виду. Нейтралізація впливу вартісних, кількісних, якісних і структурних факторів.

Використання абсолютних, відносних і середніх величин в економічному аналізі. Групування аналітичних даних.

Методи аналізу динаміки соціально-економічних явищ. Балансовий метод.

Використання графічного способу аналізу. Способи табличного відображення аналітичних даних.

Узагальнення (синтез) як метод економічного аналізу. Значення та особливості його застосування під час аналізу економічних процесів. Прийоми узагальнення, можливості їх використання в економічному аналізі. Типізація, його значення для підготовки і прийняття управлінських рішень.

Моделювання в економічному аналізі. Застосування математичних методів в економічному аналізі. Евристичні і новітні методи аналізу систем і прийняття рішень.

Аналіз ризиків. Критерії прийняття рішень в умовах ризику.

Тема 1.6. Аналітична робота підприємства, її інформаційне та програмне забезпечення. Методика виявлення і кількісної оцінки резервів в аналізі господарської діяльності

Організація, послідовність та основні етапи проведення економічного аналізу. Планування аналітичної роботи.

Систематизація, узагальнення та реалізація результатів аналізу.

Інформаційне забезпечення економічного аналізу. Поняття інформації та її класифікація. Джерела аналітичної інформації. Накопичення, зберігання, перевірка та аналітична обробка інформації.

Надійність та достовірність інформації. Методи контролю і оцінки якості інформації, яка використовується в процесі економічного аналізу. Методи перевірки якості бухгалтерської інформації та звітів підприємства.

Ефективність роботи аналітичної служби чи окремого аналітика залежить від її організації.

Тема 1.7. Комплексна оцінка результатів діяльності підприємства. Підготовка вихідних даних та оформлення результатів аналізу господарської діяльності

Значення і завдання комплексної оцінки результатів діяльності суб'єктів господарювання. Етапи комплексної оцінки підприємницької діяльності. Методи комплексної оцінки господарської діяльності підприємства. Метод бальної оцінки. Метод суми місць.

Методика рейтингової оцінки діяльності підприємств. Матриця вихідних даних.

Матриця стандартизованих коефіцієнтів. Результати рейтингової оцінки підприємницької діяльності, їх використання в управлінні.

Розділ 2.

Аналіз ресурсного потенціалу підприємства та особливості аналізу окремих видів діяльності

Тема 2.1. Аналіз виробництва та реалізації продукції, робіт і послуг

Значення та завдання аналізу виробництва та реалізації продукції, робіт і послуг. Загальна схема та послідовність проведення аналізу. Система показників. Інформаційна база проведення аналізу.

Аналіз обсягу виробництва та реалізації продукції в натуральному та вартісному вираженні. Оцінка динаміки обсягу виробництва та реалізації продукції.

Аналіз асортименту та структури випуску продукції. Комплексний аналіз впливу асортименту та структурних зрушень на економічні показники роботи підприємства.

Аналіз якості продукції та робіт. Показники якості, сортність та методика її аналізу. Аналіз ритмічності роботи підприємства. Оцінка резервів збільшення випуску та реалізації продукції.

Тема 2.2. Аналіз витрат підприємства

Аналіз витрат підприємства. Значення, завдання, інформаційне забезпечення аналізу витрат підприємства. Класифікація видів витрат і об'єктів аналізу. Методика аналізу загальної суми витрат підприємства.

Методика аналізу структури витрат підприємства. Оперативний аналіз витрат підприємства. Аналіз витрат підприємства за видами діяльності. Використання функціонально-вартісного аналізу при аналізі витрат підприємства.

Визначення резервів зниження витрат підприємства.

Тема 2.3. Аналіз собівартості продукції

Значення, завдання та система інформаційного забезпечення аналізу собівартості продукції (робіт, послуг). Система показників рівня витрат і собівартості продукції.

Напрями аналізу витрат на підприємстві за їх елементами та статтями калькуляції, за залежністю від обсягу виробництва, за місцями виникнення витрат, за об'єктами калькуляції тощо. Особливості аналізу прямих і непрямих витрат. Аналіз собівартості продукції за статтями витрат. Аналіз матеріальних витрат. Аналіз витрат на оплату праці.

Непродуктивні виплати з ФЗП. Аналіз комплексних статей витрат. Аналіз собівартості окремих виробів. Фактори формування собівартості виробів і методи їх аналізу. Підрахунок резервів зменшення собівартості продукції (робіт, послуг).

Тема 2.4. Аналіз використання трудових ресурсів і витрат на оплату праці

Аналіз забезпечення підприємства трудовими ресурсами. Аналіз використання робочої сили, аналіз використання робочого часу.

Показники та аналіз динаміки продуктивності праці. Аналіз впливу трудових і організаційно-технічних факторів на динаміку продуктивності праці. Аналіз трудомісткості продукції, що випускається.

Аналіз резервів продуктивності праці й випуску продукції. Аналіз ефективності використання коштів на оплату праці.

Тема 2.5. Аналіз довгострокових активів підприємства

Аналіз показників складу, структури, руху та технічного стану основних засобів.

Показники забезпеченості підприємства устаткуванням, виробничими площами та іншими основними засобами. Оцінка інвестиційної активності підприємства. Аналіз використання основних засобів. Аналіз руху нематеріальних активів. Класифікація показників використання основних виробничих засобів. Аналіз фондів та факторів її зміни.

Аналіз ефективності використання й освоєння виробничих потужностей. Методика визначення і розрахунку резервів збільшення випуску продукції.

Тема 2.6. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їх використання

Оцінка обсягу, структури і динаміки майна підприємства. Завдання і методика структурного аналізу активів підприємства.

Завдання та основні напрями аналізу наявності, руху, ефективності використання основних фондів. Методика розрахунку показників руху, технічного стану, використання устаткування за часом, озброєності та ефективності використання основних фондів. Визначення чинників, що впливають на фондовіддачу.

Завдання та джерела інформації аналізу матеріальних ресурсів. Методика розрахунку показників ефективності використання матеріальних ресурсів.

Загальні та специфічні показники характеристики матеріальних ресурсів. Фактори, що впливають на матеріаломісткість і матеріаловіддачу. Визначення впливу чинників на прибуток на гривню матеріальних витрат.

Завдання та послідовність етапів аналізу дебіторської заборгованості. Методика розрахунку показників при проведенні аналізу дебіторської заборгованості.

**ПИТАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ТА САМОСТІЙНИХ РОБІТ,
МЕТУ, ПЛАН ЗАНЯТТЯ, КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ,
ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ, ЗАДАЧІ, СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ З
ТЕМ КУРСУ, ТЕМИ ДЛЯ НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ ТА НАУКОВИХ
ДОПОВІДЕЙ**

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.1.

***ТЕМА 1.1. ПРЕДМЕТ, ОБ'ЄКТ, ЗАВДАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІЗУ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ***

Мета: сформулювати загальне уявлення про аналіз господарської діяльності як складової економічного аналізу, його зміст, місце і завдання вивчення технологічних етапів економічного аналізу.

План

1. Наукові основи і філософське розуміння аналізу господарської діяльності як складової економічного аналізу.
2. Зміст та завдання аналізу господарської діяльності.
3. Місце та роль аналізу господарської діяльності в системі управління підприємством.

Короткі теоретичні відомості

Розвиток аналізу господарської діяльності є необхідною умовою стабільної роботи підприємства, дає змогу передбачити фінансово-господарську ситуацію в умовах невизначеності для досягнення кінцевої мети – забезпечення стійкого насичення ринку конкурентоспроможною продукцією та отримання максимального прибутку.

Реалізація планів на одержання високого прибутку, фінансової стійкості та платоспроможності підприємства невід'ємно пов'язана з максимальною мобілізацією резервів для підвищення продуктивності праці, забезпечення виробництва основними фондами, зниження витрат та поліпшення якості продукції.

Метою аналізу господарської діяльності є вивчення результатів фінансово-господарської діяльності підприємства, визначення впливу різних факторів на показники його роботи для виявлення недоліків і резервів, а також розробка заходів, спрямованих на збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, підвищення ефективності діяльності підприємства.

У процесі вивчення теми необхідно звернути особливу увагу на визначення предмета та об'єкта дослідження аналізу господарської діяльності як науки та навчальної дисципліни, його мету і головні завдання.

Слід також з'ясувати, чому саме такі категорії, як «показник», «ресурс», «фактор» та «резерв», є головними в аналізі; розглянути наявні класифікації цих категорій за окремими ознаками. Вивчаючи місце аналізу господарської діяльності в системі наук, корисно було б скласти структурно-логічну схему його зв'язку та взаємозалежності з іншими дисциплінами. Така схема допомогла б глибше зрозуміти сутність і значення вхідних та вихідних знань економічного аналізу.

Форми і методи організації аналітичної роботи на підприємстві, особливості здійснення аналізу з боку статистичних, фінансово-кредитних і керівних організацій доцільно розглядати на конкретних прикладах із зазначенням специфіки окремих підприємств.

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте аналіз господарської діяльності як науку. У чому полягає економічна сутність аналізу господарської діяльності?
2. Вкажіть на зв'язок аналізу господарської діяльності з управлінням (менеджментом).
3. Назвіть основні категорії аналізу господарської діяльності.
4. Які ознаки класифікації економічних показників?
5. Що виступає об'єктами аналізу господарської діяльності?
6. Дайте характеристику основних принципів аналізу господарської діяльності.
7. Які основні функції аналізу господарської діяльності?
8. Визначте основні завдання аналізу господарської діяльності.
9. Визначте основні етапи і напрями розвитку аналізу господарської діяльності в сучасних умовах.
10. Дайте визначення предмету, об'єкту і завдань аналізу господарської діяльності.

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть структурно-логічну схему економічного аналізу, використовуючи такий шаблон таблиці.

Забезпечується дисциплінами (перелік тем, окремих питань)	Економічний аналіз (перелік тем, окремих питань)	Забезпечує дисципліни (перелік тем, окремих питань)

Завдання 2

Економічний диктант

Продовжіть визначення або перелік необхідних елементів:

1. Економічний аналіз вивчає... .
2. Основним завдання економічного аналізу є...
3. Економічний аналіз виконує такі функції...
4. При економічному аналізі використовується така система економічних показників...
5. Показники в економічному аналізі класифікуються за такими ознаками...
6. Основними етапами проведення аналізу на підприємстві виступають....
7. Загальний план аналітичних робіт – це....
8. План (програма) конкретних аналітичних робіт – це... .
9. За строками використання резерви бувають... .

Теми для написання рефератів та наукових доповідей

1. Історія розвитку економічного аналізу як науки в зарубіжних країнах.
2. Розвиток та становлення економічного аналізу в Україні.
3. Особливості проведення функціонально-вартісного аналізу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.2.

ТЕМА 1.2. ВИДИ АНАЛІЗУ ТА ЙОГО ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Мета: сформулювати уявлення про предмет та об'єкти економічного аналізу, принципи економічного аналізу, навчити розрізняти види економічного аналізу та основні джерела його інформаційного забезпечення.

План

1. Класифікація видів аналізу економічної діяльності.
2. Поняття інформації та особливості аналітичної інформації. Як класифікується економічна інформація?
3. Джерела утворення економічної інформації.
4. Якісні характеристики та критерії, яким повинні відповідати інформація, що використовується в економічному аналізі.

Короткі теоретичні відомості

Внаслідок значної різноманітності видів і напрямів економічного аналізу виникла потреба у їх класифікації. Однією із загальновизнаних на сьогодні ознак групування окремих видів аналізу є поділ залежно від *часу проведення аналізу*.

Виділяють такі види аналізу: наступний (ретроспективний), оперативний (поточний) та прогнозний (перспективний, стратегічний).

Найбільш розвинутим і важливим є *наступний аналіз*. До нього включають такі шість видів: фінансово-економічний, техніко-економічний, статистичний, міжгосподарський (порівняльний), функціонально-вартісний, системний.

При вивченні теми слід розглянути також інші класифікації видів аналізу, встановити взаємозалежність та взаємозв'язок між ними.

Вивчення теми передбачає засвоєння питань сутності, класифікації економічної інформації, характеристики нормативно-правової, планової інформації, аналітичних можливостей фінансової звітності.

Глибина і результативність економічного аналізу залежать від обсягу, своєчасності та якості інформації, що використовується.

Інформація – це впорядковані повідомлення про кількісний та якісний стан об'єкта дослідження, сукупність даних і знань про нього.

Уся відібрана для аналізу інформація, особливо показники обліку і звітності, мають бути ретельно перевірені за формою і змістом.

При засвоєнні цієї теми необхідно приділити увагу головним принципам побудови економічної інформації та створення раціонального її потоку. До головних принципів потрібно зарахувати такі:

- актуальність;
- оперативність;
- цілеспрямованість;
- об'єктивність;
- повнота та достовірність;
- перспективність;
- вірогідність;
- співмірність;
- адаптивність;
- релевантність;
- неперервність;
- порівняльність.

Опрацювання теми передбачає знання здобувачами вищої освіти Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», а також Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Необхідно розібрати та запам'ятати структуру організаційно-інформаційної моделі економічного аналізу, що складається з взаємопов'язаних блоків.

Питання для обговорення

1. Види та напрями економічного аналізу: оперативний, перспективний, техніко-економічний, фінансово-економічний, порівняльний аналіз.
2. Інформація як важливий ресурс сучасної ринкової економіки.
3. Накопичення, обробка, систематизація, зберігання та використання аналітичної інформації.
4. Характеристика і класифікація найважливіших видів інформації на підприємстві.
5. Вимоги, яким має відповідати система інформації обліку та звітності. Розкрийте поняття інформації та особливості аналітичної інформації.

6. Як класифікується економічна інформація?
7. Охарактеризуйте економічну інформацію за джерелами її утворення.
8. Назвіть якісні характеристики та критерії, яким повинні відповідати інформація, що використовується в економічному аналізі.
9. Визначіть процес формування інформаційного забезпечення економічного аналізу в умовах використання комп'ютерних технологій.
10. Дайте характеристику фінансової звітності підприємства.
11. Охарактеризуйте користувачів фінансової звітності підприємства.
12. Визначіть основні аналітичні можливості балансу.
13. Які існують види перевірки якості інформації?
14. Які існують види аналізу?
15. Які основні вимоги пред'являються до організації і інформаційному забезпечення аналізу господарської діяльності на підприємстві?
16. За якими ознаками класифікують аналіз господарської діяльності?
17. Наведіть визначення, найбільш змістовного аналізу господарської діяльності, що повністю відображає його зміст.
18. Визначте класифікаційні ознаки економічного аналізу.
19. Охарактеризуйте часові види економічного аналізу.
20. Охарактеризуйте просторові види економічного аналізу.
21. В чому суть функціонально-вартісного аналізу?

Практичні завдання

Завдання 1

Перелічіть:

- а) основні джерела інформаційного забезпечення економічного аналізу. Укажіть, на якій інформації базується оперативний аналіз;
- б) види економічного аналізу за об'єктами управління.

Завдання 2

Одними з головних вимог до інформації є її достовірність та оперативність. Укажіть, на основі чого ви перевіряли б ці характеристики інформації?

Перевірка арифметичних сум, підсумків — це формальна (технічна) чи суттєва (логічна) перевірка? Доведіть правильність своєї відповіді та наведіть приклади.

Теми для написання рефератів та наукових доповідей

1. Облікові реєстри, їх структура та аналітичні можливості.
2. Роль інформації в економічному аналізі.
3. Структура організаційно-інформаційної моделі економічного аналізу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.3

ТЕМА 1.3. МЕТОД І МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: вивчення методології економічного аналізу, його прийомів.

ПЛАН

1. Характерні особливості методу економічного аналізу.
2. Класифікаційна структура методів, що використовуються в економічному аналізі.
3. Загальнонаукові методи пізнання.
4. Характеристика детермінованих та стохастичних факторним зв'язкам.
5. Типи факторних систем.

Короткі теоретичні відомості

Вивчаючи цю тему, слід усвідомити, що вона є головною в теорії економічного аналізу. Економічний аналіз, як і кожна наука, вивчає свій предмет за допомогою певного інструментарію, системи методів, визначення сутності яких є важливим при вивченні методики аналізу.

Аналіз – це розбір, розкладання, поділ предметів або явищ на складові елементи, властивості, ознаки для їх ретельного вивчення та оцінювання.

Методи економічного аналізу поділяються на три великі групи: *логічні*, *математичні* та *евристичні (психологічні)*. Для їх опанування необхідно зосередити увагу на специфіці кожного з них, видовому складі та взаємозв'язку і взаємозалежності при системному використанні.

Якісну оцінку предметів і явищ можна дати за допомогою порівняння. *Порівняння* – це метод, за допомогою якого предмет (явище), що вивчається, характеризується через співвідношення, вимірювання, зіставлення з іншими одноякісними предметами (явищами). Порівняння наводять з відомими предметами, які виконують роль еталонів певних властивостей або ознак. Такими еталонами можуть бути норми, нормативи, планові показники, ціни, середні дані тощо. У практиці економічного аналізу використовують різні види порівнянь.

Особливої уваги в процесі вивчення теми заслуговує спеціальний метод аналізу – *елімінування* (від лат. *eliminare* – виключати, усувати). Це головний метод економічного аналізу, суть якого полягає у тому, щоб, абстрагуючись від взаємовпливу факторів, послідовно розглянути вплив кожного фактора на результативний показник за незмінності інших факторів. У практиці економічного аналізу застосовують кілька способів елімінування. Треба зазначити, що цей метод використовується тільки тоді, коли є функціональний зв'язок між факторами-аргументами та узагальнюючим (результативним) показником.

На практиці використовують, як правило, такі способи елімінування: ланцюгові підстановки, способи абсолютних та відносних різниць. Причому останній спосіб має два різновиди – базовий та ланцюговий.

Самостійне вивчення за цією темою має бути спрямоване на засвоєння

матеріалу щодо сутності та головних видів евристичних методів, а також інших (додаткових) методів та способів, що можуть бути використані в економічному аналізі.

Питання для обговорення

1. В чому полягає суть методу дослідження?
2. Назвіть характерні особливості методу економічного аналізу.
3. Опишіть класифікаційну структуру методів, що використовуються в економічному аналізі.
4. Які Ви знаєте загальнонаукові методи пізнання?
5. Дайте характеристику детермінованим і стохастичним факторним зв'язкам.
6. Визначіть типи факторних систем.
7. Визначіть сферу застосування економіко-логічних методів в економічному аналізі.
8. Для чого використовують методи комплексної економічної оцінки?
9. Визначіть сферу застосування економіко-математичних методів в економічному аналізі.
10. Охарактеризуйте основні етапи здійснення кореляційно регресійного аналізу.
11. У чому полягає сутність прийому порівняння?
12. За яких умов застосовують прийоми рядів динаміки?
13. У чому полягає сутність способу ланцюгових підстановок?
14. Що розуміється під методикою комплексного аналізу господарської діяльності?
15. Назвіть основні елементи методики факторного аналізу.
16. Що покладене в основу методики функціонально - вартісного аналізу?
17. У чому полягає суть методики маржинального аналізу?
18. Що є методика виявлення і підрахунку резервів в аналізі господарської діяльності?
19. Як на основі різних ознак можна класифікувати аналітичні показники?
20. Що є обробка економічної інформації в горизонтальному аналізі?
21. Що є вертикальним аналізом?
22. Що є способами наведення показників в порівняльній вигляд?

Практичні завдання

Завдання 1. За даними, які наведено в табл. 3.1, та використовуючи метод ланцюгових підстановок, визначте, як впливають на випуск продукції два фактори: середня за списком чисельність робітників та продуктивність праці.

Таблиця 3.1

Показники	План	Факт	Відхилення
1. Випуск продукції, тис. грн	325	363	?
2. Середньоспискова чисельність робітників, осіб	1200	1120	?
3. Продуктивність праці одного	?	?	?

робітника, грн			

Завдання 2. Використовуючи дані попереднього завдання та застосовуючи правила методу абсолютних різниць, визначте зміну узагальнюючого показника – випуску продукції за рахунок зміни кількісного та якісного факторів. Зробіть відповідні висновки.

Завдання 3. Перевірте свої знання: як ви розумієте сутність понять «методика економічного аналізу» і «завдання організації економічної роботи». Поставте «+» у відповідній клітинці табл. 3.2 навпроти характеристики, що стосується цих понять:

Таблиця 3.2

Характеристика	Методика економічного аналізу	Завдання організації економічної роботи	Не знаю
1.Перелік етапів проведення економічного аналізу			
2. Раціональна та ефективна організація праці			
3. Раціоналізація аналітичних процесів			
4. Автоматизація аналітичних робіт			
5.Способи отримання й опрацювання інформації			
6. Програмна послідовність проведення аналізу			

Завдання 4. Використовуючи дані про діяльність двох підприємств, що виготовляють однотипну продукцію, необхідно розрахувати:

- індивідуальні індекси собівартості продукції по кожному підприємству,
- загальні індекси собівартості (індекс змінного складу, індекс постійного складу, індекс структурних зрушень).

Дані про випуск продукції

Таблиця 3.3

Підприємство	Базовий період		Звітний період	
	собівартість одиниці продукції, грн.	обсяг виробництва, тис. шт.	собівартість одиниці продукції, грн.	обсяг виробництва, тис.шт.
ТОВ «Марк»	55,00	180	62,00	300
ТОВ «Альф»	76,50	120	78,00	100

Завдання 5. За допомогою методу ланцюгових підстановок проаналізувати

динаміку фонду заробітної плати працівників підприємства під впливом змін обсягу виробництва продукції, середньорічної заробітної плати та продуктивності праці, виходячи з наведених даних. За результатами аналізу зробити висновки.

Дані про фонд оплати праці та обсяг виробництва

Таблиця 3. 4

<i>Показники</i>	<i>Базисний період</i>	<i>Звітний період</i>
1. Фонд заробітної плати, тис.грн.	330,8	348,0
2. Обсяг виробництва продукції, тис.грн.	3740	3980
3. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	65	60

Теми для написання рефератів та наукових доповідей

1. Застосування евристичних методів в економічному аналізі.
2. Методи математичного програмування в економічному аналізі.
3. Особливості застосування методів прогнозування та планування в економічному аналізі.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.4

ТЕМА 1.4. ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: сформулювати загальне уявлення про методи аналізу господарської діяльності. Розглянути кореляційний аналіз та взаємозв'язки в цьому аналізі. Зупинитися на основних методах вартісного аналізу.

План

1. Поняття, типи і задачі факторного аналізу. Класифікація і систематизація чинників.
2. Сутність стохастичних взаємозв'язків. Методи вивчення залежностей у стохастичному факторному аналізі.
3. Форми кореляційних зв'язків. Загальна схема кореляційного аналізу.
4. Інтерпретація результатів кореляційно-регресійного аналізу. Практичне використання результатів кореляційного аналізу.
5. Основи методики функціонально-вартісного аналізу

Короткі теоретичні відомості

Методика факторного аналізу. Поняття, типи і задачі факторного аналізу. Класифікація і систематизація чинників. Методи детермінованого факторного аналізу. Методи стохастичного факторного аналізу. Методи аналізу стохастичних зв'язків. Дисперсійний аналіз. Регресійний аналіз. Кореляційний аналіз. Кластерний аналіз.

Методи аналізу стохастичних зв'язків. Типи зв'язків економічних явищ.

Сутність стохастичних взаємозв'язків. Методи вивчення залежностей у стохастичному факторному аналізі. Форми кореляційних зв'язків. Загальна схема кореляційного аналізу. Прийоми обґрунтування рівняння зв'язку. Парна і множинна кореляція. Порядок розрахунку параметрів рівняння і показників щільності кореляційного зв'язку. Оцінка якості і надійності моделі. Виробничі функції. Оцінка впливу факторів, які не мають кількісного виміру методами дисперсійного аналізу. Інтерпретація результатів кореляційно-регресійного аналізу. Практичне використання результатів кореляційного аналізу. Застосування стохастичних моделей для діагностики і прогнозування економічних процесів. Методика виявлення і кількісної оцінки резервів в аналізі підприємницької діяльності

Поняття і економічна сутність господарських резервів. Класифікація резервів за місцем зосередження, строками використання, відношенням до бізнес-планів і договорів, характером впливу на результати виробництва та видами ресурсів. Принципи виявлення резервів господарської діяльності. Методика кількісної оцінки і підрахунку господарських резервів. Обґрунтування прийняття рішень щодо реалізації резервів. Основи методики функціонально-вартісного аналізу. Суть функціонального підходу до аналізу об'єкта. Види споживчих функцій об'єкта. Алгоритм функціонально-вартісного аналізу, його особливості та задачі. Рання діагностика: пріоритетність, оптимальна деталізація, виділення провідної ланки – головні принципи функціонально-вартісного аналізу.

Етапи та програма виконання досліджень по ФВА. Історія розвитку і особливості використання ФВА в країнах СНД та країнах ЄС. Проблеми подальшого розвитку досліджень щодо методики і організації ФВА.

Питання для обговорення

1. Дати визначення терміну «факторний аналіз». З якою метою він проводиться?
2. Назвати види факторного аналізу та дати їх характеристику.
3. Розкрити поняття «фактор» в економічних дослідженнях. Навести класифікацію факторів в економічному аналізі.
4. Дати визначення детермінованої факторної моделі. Навести приклад.
5. Що таке моделювання. Назвати моделі, що використовуються у факторному аналізі.
6. Охарактеризувати прийоми побудови детермінованих факторних моделей.
7. Назвати способи виміру впливу факторів в детермінованому аналізі.
8. Перерахувати способи стохастичного факторного аналізу.
9. У чому полягає сутність стохастичного моделювання?
10. Чим зумовлена необхідність використання методів стохастичного моделювання при проведенні економічного аналізу господарської діяльності підприємства?
11. Що є об'єктивною передумовою ефективного використання методів

стохастичного моделювання в аналізі господарської діяльності підприємства?

12. Дотримання яких обов'язкових умов потребує розв'язання рівняння регресії?

13. Наведіть приклади використання методів стохастичного моделювання на підприємстві.

14. З яких етапів складається процес проведення стохастичного моделювання?

15. Що є завданням дисперсійного аналізу? Наведіть приклади використання однофакторного та двофакторного дисперсійного аналізу.

16. У чому полягає сутність кластерного аналізу?

17. З яких етапів складається процес побудови кластерів при проведенні кластерного аналізу?

Практичні завдання

Приклади розв'язання задач

Задача 1. Визначити, як у середньому зміниться обсяг реалізації продукції на підприємстві Відкрите Акціонерне Товариство «Сумицемент», якщо підвищити обсяг його виробництва (за даними табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Результати господарювання ВАТ Сумицемент» у 2022-2024 рр.

№ кварталу	Обсяг виробництва, млн тон	Обсяг реалізації, млн тон
1	0,28	0,2
2	0,34	0,35
3	0,27	0,24
4	0,54	0,54
5	0,31	0,31
6	0,38	0,42
7	0,43	0,43
8	0,42	0,4
9	0,35	0,27
10	0,21	0,2

Побудова графічного зображення даних (рис. 4.1), яке зручно виконувати засобами Microsoft Excel, показує коливання обсягу виробництва і, відповідно, реалізації продукції, які не зумовлені фактором сезонності. Крім того, останній період характеризується спадом виробництва, причину якого поки що важко з'ясувати, виходячи лише із наявної інформації.

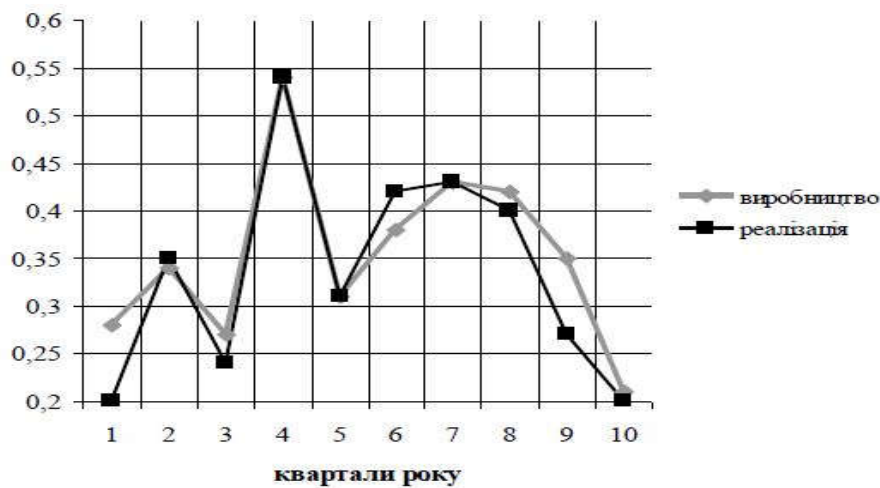

Рис. 4.1. Зміни обсягу виробництва та реалізації продукції у часі

Подальший аналіз даних (табл. 4.2) свідчить, що із 3,53 млн т цементу за досліджуваний період реалізовано лише 3,36 млн т або 95,2%. Це означає, що на складі підприємства залишилося 4,8% продукції. В таких умовах особливо актуальним є визначити, чи варто підприємству збільшувати обсяг виробництва цементу.

Таблиця 4.2

Розрахунок похідних даних для стохастичного моделювання результатів господарювання ВАТ «Сумицемент» у 2022-20124 рр.

№ кварталу	Обсяг виробництва, млн тон (x)	Обсяг реалізації, млн тон (y)	x·y	x ²	y ²
1	0,28	0,2	0,056	0,0784	0,04
2	0,34	0,35	0,119	0,1156	0,1225
3	0,27	0,24	0,0648	0,0729	0,0576
4	0,54	0,54	0,2916	0,2916	0,2916
5	0,31	0,31	0,0961	0,0961	0,0961
6	0,38	0,42	0,1596	0,1444	0,1764
7	0,43	0,43	0,1849	0,1849	0,1849
8	0,42	0,4	0,168	0,1764	0,16
9	0,35	0,27	0,0945	0,1225	0,0729
10	0,21	0,2	0,042	0,0441	0,04
Разом	3,53	3,36	1,2765	1,3269	1,242

Розрахунок коефіцієнта лінійної кореляції за формулою або за допомогою статистичної функції CORREL у Microsoft Excel, підтверджує про щільність зв'язку між двома ознаками, який характеризується прямолінійною залежністю обсягу реалізації від обсягу виробництва:

$$r = \frac{\sum xy - \frac{\sum x \cdot \sum y}{n}}{\sqrt{\left(\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}\right) \left(\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n}\right)}};$$

$$r = \frac{1,2765 - \frac{3,53 \cdot 3,36}{10}}{\sqrt{\left(1,3269 - \frac{(3,53)^2}{10}\right) \left(1,242 - \frac{(3,36)^2}{10}\right)}} = 0,946\dots$$

Але зважаючи на те, що коефіцієнт кореляції розраховано на основі невеликої кількості вихідних даних, потрібно перевірити його вірогідність на основі t -критерію Стюдента:

$$t = \frac{|r| \cdot \sqrt{n-2}}{1-r^2} = \frac{0,946 \cdot \sqrt{8}}{1-0,895} = 25,48 \dots > 3.$$

Оскільки отримана величина більша від 3, коефіцієнт лінійної кореляції визнаємо істотним та виразимо залежність ознак рівнянням прямої (4.1).

Щоб знайти параметри a_0 та a_1 , розв'яжемо систему двох нормальних рівнянь:

$$\begin{cases} na_0 + a_1 \sum x = \sum y \\ a_0 \sum x + a_1 \sum x^2 = \sum xy \end{cases};$$

$$\begin{cases} 10a_0 + 3,53a_1 = 3,36 \\ 3,53a_0 + 1,3269a_1 = 1,2765 \end{cases}$$

$$a_0 = \frac{\sum y \sum x^2 - \sum yx \sum x}{n \sum x^2 - \sum x \sum x};$$

$$a_0 = \frac{3,36 \cdot 1,3269 - 1,2765 \cdot 3,53}{10 \cdot 1,3269 - 3,53 \cdot 3,53} = -0,0589 \dots$$

$$a_1 = \frac{n \sum yx - \sum y \sum x}{n \sum x^2 - \sum x \sum x};$$

$$a_1 = \frac{10 \cdot 1,2765 - (3,36 \cdot 3,53)}{10 \cdot 1,3269 - 3,53 \cdot 3,53} = 1,1189 \dots$$

Другий спосіб розрахунку невідомих параметрів полягає у використанні статистичних функцій Microsoft Excel. Для a_0 – функція INTERCEPT (изв_знач_y; изв_знач_x) та для a_1 – SLOPE (изв_знач_y; изв_знач_x).

Таким чином, залежність обсягу реалізації від обсягу виробництва можна уявити у вигляді рівняння регресії:

$$y = -0,0589 + 1,1189x.$$

Із рівняння випливає, що якщо підприємство збільшить обсяг виробництва на 0,15 млн т. від останнього кварталу, обсяг реалізації становитиме:

$$y = -0,0589 + 1,1189 \cdot (0,15 + 0,21) = 0,343832 \text{ млн т.}$$

Отже, підприємство буде в змозі реалізувати лише 95,5 % виготовленої продукції, а 5 % залишиться на складі. Виявлена тенденція до зниження обсягів збуту цементу може означати падіння попиту на цей вид продукції. Тому на даному етапі підприємству не варто збільшувати обсяг виробництва на 0,15 млн т. від останнього кварталу, оскільки це негативно вплине на фінансові результати його діяльності.

Треба додати, що моделювання з метою розробки прогнозу збуту продукції при певному обсязі виробництва зручно виконувати за допомогою статистичної функції TREND у Microsoft Excel. Наприклад, припустимо, що у наступних кварталах підприємство збільшить обсяг виробництва до 0,40; 0,45; 0,50 млн т.

Підставляємо у функцію TREND (изв_знач_y; изв_знач_x; нов_знач_x; константа) дані нашого прикладу: стовпця 3 табл. 1 (обсяг реалізації, млн тон (y)); стовпця 2 (обсяг виробництва, млн тон (x)); обраний нами обсяг виробництва (0,40; 0,45; 0,50.....); розрахований нами параметр рівняння регресії $a_0 = -0,05898$. Як бачимо при 0,40 млн т. обсяг реалізації складе 0,388589 млн т або 97,14732 %. При 0,45 млн т. – 0,444535 млн т або 98,78563 %. При 0,50 млн т. – 0,50 млн т або 100 %.

У нашому випадку парної лінійної регресії можна використовувати також статистичну функцію FORECAST (x; изв_знач_y; изв_знач_x), де x – значення змінної, для якої має бути розроблено прогноз.

Задача 2. Визначити залежність денного виробітку на підприємстві від кваліфікації робітників і стажу їх роботи (за даними табл. 4.3):

Таблиця 4.3

Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на продуктивність праці

Табельний номер робітника	Денний виробіток продукції, шт.	Тарифний розряд	Стаж роботи, років
1	29	4	16
2	25	3	5
3	28	5	5
4	23	3	11
5	21	6	19
6	20	2	3
7	20	1	2
8	24	4	7
9	20	4	3
10	18	2	3

Оскільки нам потрібно визначити залежність результативного показника від двох факторів стохастична модель набуває вигляду рівняння множинної регресії:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2$$

Далі потрібно розрахувати невідомі параметри моделі і розв'язати систему нормальних рівнянь:

Далі потрібно розрахувати невідомі параметри моделі і розв'язати систему нормальних рівнянь:

$$\begin{cases} a_0n + a_1 \sum x_1 + a_2 \sum x_2 = \sum y \\ a_0 \sum x_1 + a_1 \sum x_1^2 + a_2 \sum x_2x_1 = \sum yx_1 \\ a_0 \sum x_2 + a_1 \sum x_1x_2 + a_2 \sum x_2^2 = \sum yx_2 \end{cases}$$

Підготуємо похідні дані і запишемо результати у таблицю 4.4:

Таблиця 4.4

Розрахунок похідних даних для стохастичного моделювання з використанням методу Крамера

Табельний номер робітника	Денний виробіток продукції, шт.,(y)	Тарифний розряд, (x ₁)	Стаж роботи, років, (x ₂)	x ₁ ²	x ₁ ·x ₂	y x ₁	x ₂ ²	y x ₂	y ²
1	29	4	16	16	64	116	256	464	841
2	25	3	5	9	15	75	25	125	625
3	28	5	5	25	25	140	25	140	784
4	23	3	11	9	33	69	121	253	529
5	21	6	19	36	114	126	361	399	441
6	20	2	3	4	6	40	9	60	400
7	20	1	2	1	2	20	4	40	400
8	24	4	7	16	28	96	49	168	576
9	20	4	3	16	12	80	9	60	400
10	18	2	3	4	6	36	9	54	324
	228	34	74	136	305	798	868	1763	5320

За розрахованими даними отримаємо наступну систему рівнянь:

$$\begin{cases} 10a_0 + 34a_1 + 74a_2 = 228 \\ 34a_0 + 136a_1 + 305a_2 = 798 \\ 74a_0 + 305a_1 + 868a_2 = 1763 \end{cases}$$

Якщо основний визначник (детермінант) системи не дорівнює нулю, то ми можемо застосувати метод Крамера.

$$\Delta = \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} & \dots & a_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} & \dots & a_{nn} \end{vmatrix} \neq 0$$

$$\Delta = \begin{vmatrix} 10 & 34 & 74 \\ 34 & 136 & 305 \\ 74 & 305 & 868 \end{vmatrix} = 36846 \neq 0$$

Для розрахунку детермінанта системи можна використовувати також математичну функцію MDETERM Microsoft Excel.

$$\Delta a_0 = \begin{vmatrix} 228 & 34 & 74 \\ 798 & 136 & 305 \\ 1763 & 305 & 868 \end{vmatrix} = 705006$$

$$\Delta a_1 = \begin{vmatrix} 10 & 228 & 74 \\ 34 & 798 & 305 \\ 74 & 1763 & 868 \end{vmatrix} = 32574$$

$$\Delta a_2 = \begin{vmatrix} 10 & 34 & 228 \\ 34 & 136 & 798 \\ 74 & 305 & 1763 \end{vmatrix} = 3288$$

$$a_0 = \frac{\Delta a_0}{\Delta} = \frac{705006}{36846} = 19,13\dots$$

$$a_1 = \frac{\Delta a_1}{\Delta} = \frac{32574}{36846} = 0,88\dots$$

$$a_2 = \frac{\Delta a_2}{\Delta} = \frac{3288}{36846} = 0,089\dots$$

У результаті стохастична модель має вигляд:

$$y = 19,13 + 0,88x_1 + 0,089x_2.$$

Ступінь щільності зв'язку між денним виробітком на підприємстві та факторами – кваліфікацією робітників і стажем їх роботи визначимо за допомогою коефіцієнта множинної кореляції:

$$r = \sqrt{1 - \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

$$r = \sqrt{1 - \frac{19,13 \cdot 228 + 0,88 \cdot 798 + 0,089 \cdot 1763 - 10 \cdot 22,8^2}{5320 - 10 \cdot 22,8^2}} = 0,88\dots$$

Як бачимо, існує досить щільний зв'язок між результативним показником і показниками-факторами.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Проаналізувати вплив рівня комп'ютеризації на продуктивність праці на ВАТ Енергопостачальна компанія «СумиОблЕнерго», яке функціонує на території міста Суми (за даними табл. 4.5):

Таблиця 4.5

Дані стосовно коефіцієнту комп'ютеризації і рівня продуктивності праці на підприємстві «СумиОблЕнерго»

Відділ	Коефіцієнт комп'ютеризації, (x) %	Продуктивність праці, (y), %
1	78	27
2	70	24
3	65	20
4	82	35
5	91	48

Задача 2. Проаналізувати взаємозв'язок між ціною на ноутбуки та кількістю їх продажу (за даними табл. 4.6):

Таблиця 4.6

Взаємозв'язок між ціною на ноутбуки та кількістю їх продажу

Рік	Ціна за одиницю товару, грн (x)	Кількість продажу за рік, шт. (y)
2015	6134,7	318
2016	7505,5	386
2017	9038,9	350
2018	11741,3	297

Задача 3. Проаналізувати взаємозв'язок між рентабельністю промислових підприємств та обсягом реалізованої продукції (за даними табл. 4.7):

Таблиця 4.7

Взаємозв'язок між рентабельністю промислових підприємств та обсягом реалізованої продукції

Роки	Обсяг реалізованої продукції промисловості, млн грн (x)	Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, % (y)
2010	182718,3	4,8
2011	210842,7	3,7
2012	229634,4	2,6
2013	289117,3	3,3
2014	400757,1	4,7
2015	468562,6	5,5
2016	551729,0	5,8
2017	717076,7	5,8
2018	916618,3	5,0

Задача 4. Провести класифікацію виробничих об'єктів за допомогою кластерного аналізу (за даними табл. 4.8):

Таблиця 4.8

Характеристика виробничих об'єктів

Об'єкт	1	2	3	4	5
Обсяг продажу	2	5	7	12	13
Середньорічна вартість основних виробничих фондів	7	9	10	8	5

Теми для написання рефератів та наукових доповідей

1. Визначення і класифікація методів.
2. Аналітичний метод і принципи аналітичного дослідження.
3. Порівняння та його застосування в аналізі. Види порівнянь.
4. Статистичні методи, застосовувані в аналізі.
5. Використання табличного методу в аналізі.
6. Соціологічні та інші методи, застосовані в економічному аналізі.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.5.

ТЕМА 1.5. ПРИЙОМИ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ В АНАЛІЗІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: сформувати загальне уявлення про використання абсолютних, відносних і середніх величин в економічному аналізі, групування аналітичних даних та методи аналізу динаміки соціально-економічних явищ, балансовий метод, використання графічного способу аналізу та способи табличного відображення аналітичних даних.

План

1. Абсолютні, відносні і середні величини.
2. Характеристика наступних методів: групування, балансового методу, методу деталізації, порівняння.
3. Особливості табличного і графічного методів обробки економічної інформації.
4. Побудова рядів динаміки.
5. Методи порівняльної комплексної оцінки.
6. Спосіб ланцюгових підстановок.
7. Індексний метод.
8. Спосіб абсолютних різниць.
9. Інтегральний метод.
10. Методи пропорційного ділення та часткової участі.
11. Метод логарифмування.

Питання для обговорення

1. У чому полягає суть прийому порівняння?
2. Які типи порівнянь застосовують в економічному аналізі та яка їхня мета?
3. За умови виконання яких вимог можливе використання прийому порівняння?
4. Назвіть основні способи приведення показників до зіставного виду.
5. У чому полягає суть методу деталізації та які види деталізації Ви знаєте?
6. Охарактеризуйте основні види відносних і середніх величин.
7. У чому полягає суть методу групування та які види групувань Ви знаєте?
8. Дайте характеристику індексному методу.
9. Для чого використовують балансовий (сальдовий) метод в економічному аналізі?
10. У чому полягає балансовий (сальдовий) прийом економічного аналізу?
11. Яка роль табличного та графічного подання аналітичної інформації?
12. Що означає елімінувати?
13. Назвіть основні прийоми, що застосовують для виміру впливу факторів у детермінованому факторному аналізі.
14. Охарактеризуйте суть, сферу застосування і процедуру розрахунків основних прийомів, що застосовуються для виміру впливу факторів. Опишіть суть прийому ланцюгових підстановок.

15. За якими правилами обчислюють вплив факторів на відхилення за загальним показником скороченим прийомом ланцюгових підстановок?

16. Розкрийте методику обчислення факторів за допомогою прийому різниць у рівнях показників.

17. Які методи відносяться до статистичних?

18. Економіко-математичні методи в економічному аналізі, їх класифікація.

19. Для чого і коли застосовують прийоми кореляційного аналізу? Які його завдання?

20. Для чого і як розраховують коефіцієнт кореляції?

21. З якою метою використовують кореляційно-регресійний аналіз та які його етапи?

Питання для самостійного поглибленого вивчення теми

1. Прийоми графічного та табличного відображення аналітичних даних в АГД.

2. Методика комплексного АГД.

3. Які характерні особливості методу економічного аналізу?

4. Охарактеризувати прийом порівняння, як найбільш універсальний метод пізнання економічних явищ.

5. Розкрити сутність прийому балансового узагальнення.

6. Назвати види графіків, що застосовуються в економічному аналізі.

7. Які вимоги висуваються до побудови аналітичних таблиць?

8. Які евристичні прийоми і для чого використовуються в економічному аналізі?

9. Описати алгоритм застосування найпростіших способів детермінованого факторного аналізу: способу ланцюгових підстановок, способу абсолютних різниць, способу відносних різниць.

10. В чому полягає індексний спосіб виміру впливу факторів в детермінованому аналізі?

11. Дайте загальну характеристику методу визначення абсолютних, відносних і середніх величин.

12. Напишіть основні робочі формули для розрахунку таких форм середніх величин: середня арифметична проста; середня арифметична зважена; середня геометрична; середня гармонійна; середня квадратична.

13. Поясніть суть методу аналізу вивчення динаміки явищ.

14. Самостійно оберіть вихідні дані певного підприємства та виконайте дослідження його діяльності методом вивчення динаміки явищ.

15. У рекомендованих підручниках з економічного аналізу або мережі Internet знайдіть приклади методу аналізу вивчення динаміки явищ та зробіть реферат.

Практичні завдання Приклади розв'язання задач

Задача 1. За даними табл. 5.1 про заробітну плату на підприємстві визначити, якою має бути заробітна плата працівника за кожен рік. Розрахувати, як змінюватиметься середньомісячна зарплата (у сумі та відсотках):

Таблиця 5.1

Дані про заробітну плату на підприємстві

№ цеху	2022 р.		2024 р.	
	Середня заробітна плата одного робітника за місяць, грн	Кількість робітників в, осіб	Середня заробітна плата одного робітника за місяць, грн	Кількість робітників, осіб
	x_i	y_i	x_i	y_i
1	1950	110	2220	115
2	2000	130	2500	150

Визначимо за формулою середньої арифметичної зваженої середньомісячну заробітну плату робітника за 2022 рік:

$$x_{\text{ар}} = \frac{\sum x_i y_i}{\sum y_i} = \frac{1950 \cdot 110 + 2000 \cdot 130}{110 + 130} = 1977 \text{ грн}$$

Визначимо за формулою середньої гармонійної зваженої середньомісячну заробітну плату робітника за 2024 рік:

$$x_{\text{ар}} = \frac{\sum y}{\sum \frac{y_i}{x_i}} = \frac{115 + 150}{\frac{115}{2220} + \frac{150}{2500}} = 2370 \text{ грн.}$$

Зміна середньої заробітної плати за рік становить $2370 - 1977 = 393,2$ грн (зростання середньої заробітної плати в абсолютному значенні). У відсотках зростання середньої заробітної плати становить:

$$\frac{2500}{1977} \cdot 100 = 126,4 \%$$

Задача 2. Розрахувати середню ціну товару (за даними таблиці 5.2):

Таблиця 5.2

Вихідні дані

Ціна, грн	Структура товарообігу, %
45	0,3
48	0,7

Якщо відома ціна товару та структура товарообігу d_i (%), то середня ціна розраховується за формулою:

$$\bar{p} = \sum_{i=1}^m p_i d_i$$

$$\bar{p} = \sum_{i=1}^m p_i d_i = 45 \cdot 0,3 + 48 \cdot 0,7 = 47,1 \text{ грн.}$$

Задача 3. За даними табл. 5.3 визначити абсолютні і відносні показники, зробити висновки.

Таблиця 5.3

Виконання плану виробництва продукції

Вид продукції	Обсяг виробництва, тис. грн		Абсолютне відхилення від плану	Виконання плану, %
	план	факт		
А	500	550	50	110
Б	670	600	-70	89,5
В	720	780	60	108,3
Разом	1890	1930	40	102,1

Висновки: абсолютне відхилення результативного показника діяльності підприємства становить 40 тис. грн, тобто обсяг реалізованої продукції збільшився на 40 тис. грн; відносне відхилення – 102,1 % (або перевиконання плану на 2,1 %). Проте потрібно звернути увагу на обсяг виробництва продукції Б, за якою недовиконання плану складає 10,5 %.

Задача 4. За даними табл. 5.4 перевірити обґрунтованість планових показників діяльності підприємства та розробити прогноз на 3 роки:

Таблиця 5.4

Виробництво продукції (у порівняних цінах)

Вид продукції	Обсяг виробництва, тис. грн				План на 2025 рік
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	
А	400	420	400	380	430
Б	300	310	290	300	320
і т. п.					
Разом	5000	5600	4900	5400	5500

Розраховуємо середньорічний темп зростання

$$\bar{T} = \sqrt[n]{\frac{x_n}{x_1}} \times 100\%$$

де x_n – обсяг виробництва за останній рік;

x_1 – обсяг виробництва за перший рік;

n – кількість років.

$$\bar{T} = \sqrt[3]{\frac{5400}{5000}} \times 100\% = \sqrt[3]{1,08} \times 100\% = 1,08^{0,333} = 1,026 \times 100\% = 102,6\%$$

Середньорічний темп зростання складає 2,6 %, при цьому планові показники поточного року знаходяться вище рівня останнього року та фактично досягнутих результатів у середньому за чотири роки. Таким чином план на наступний рік є обґрунтованим.

Розраховуємо прогноз на 2025 рік:

Виробництво продукції А: $(380 \cdot 2,6) / 100 + 380 = 389,9$ тис. грн.

Виробництво продукції В: $(300 \cdot 2,6) / 100 + 300 = 307,8$ тис. грн.

Разом по підприємству: $(5400 \cdot 2,6) / 100 + 5400 = 5540,4$ тис. грн.

Аналогічно розраховуємо прогнозні показники 2024 та 2025 року та заповнюємо таблицю 5.5.

Таблиця 5.5

Виробництво продукції (у порівняних цінах)

Вид продукції	Обсяг виробництва, тис. грн				У середньому у за чотири роки	План 2023 р.	Прогноз		
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.			2023 р.	2024 р.	2025 р.
А	400	420	400	380	400	430	389,9	400	410,4
Б	300	310	290	300	300	320	307,8	315,8	324
і т. п.									
Разом	500 0	560 0	490 0	5400	5225	5500	540,4	5684,5	5832,3

Задача 5. За даними табл. 5.6 порівняти обсяг виробництва молока у базисному та минулому році, якщо змінилась його якість (нейтралізувати якісний фактор).

Таблиця 5.6

Вихідні дані для нейтралізації якісного фактору

Показник	Минулий рік	Базисний рік
Фактична жирність молока, %	3,6	3,3
Базисна жирність молока, %	3,4	3,4
Обсяг виробництва за фактичною жирністю, ц (V _ф)	32000	40000

Для нейтралізації якісного фактору фактичний обсяг продукції приводять до стандартної якості. Приведемо обсяг виробництва молока у минулому році до стандартної якості:

$$V_{0\text{ умов}} = V_{\text{ф}} \cdot \mathcal{Ж}_{\text{ф}} / \mathcal{Ж}_{\text{б}} = 32000 \cdot 3,6 / 3,4 = 33882,35 \text{ ц.}$$

Приведемо обсяг виробництва молока у звітному році до стандартної якості:

$$V_{1\text{ умов}} = V_{\text{ф}} \cdot \mathcal{Ж}_{\text{ф}} / \mathcal{Ж}_{\text{б}} = 40000 \cdot 3,3 / 3,4 = 38823,53 \text{ ц.}$$

Висновок: Відхилення від минулого року складає:

$$\Delta V = V_{1\text{ умов}} - V_{0\text{ умов}}$$

$$\Delta V = 38823,53 - 33882,35$$

$$\Delta V = 4941,18 \text{ ц, а не } 8000 \text{ ц (40000 - 32000).}$$

Задача 6. Оцінити тенденцію зміни обсягів виробництва продукції на підприємстві та проаналізувати структуру виробництва продукції (табл. 5.7):

Таблиця 5.7

Показники діяльності відкритого акціонерного товариства «Сумицемент»

Обсяг виробництва, тис. т.	Роки

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Портландцемент ПЦІ-500	125,4	149,0	283,8	384,2	207,9	397,7
2. Портландцемент ПЦ ІІ/А-ІІІ-400	356,5	401,8	392,4	342,8	402,3	392,2
3. Портландцемент ПЦ ІІ/В-ІІІ-400	225,4	300,0	193,5	322,1	289,6	207,3
4. Шлакопортландцемент ШПЦ ІІІ/А-400	542,7	449,2	500,3	450,9	510,2	502,8

Задача 7. Оцінити темпи зміни показників і визначити тенденцію розвитку економічних процесів на підприємстві (табл. 5.8):

Таблиця 5.8

Визначення питомої ваги показника у загальній їх кількості

Рік	Валова продукція		Чисельність працівників		Продуктивність праці	
	Млн грн	у % до базисного	осіб	у % до базисного	Млн грн	у % до базисного
2015	5000,00		2000,00		6,60	
2016	4900,00		1087,00		6,10	
2017	5100,00		1075,00		6,65	
2018	5200,00		1064,00		6,67	
2019	5300,00		1040,00		7,00	

Задача 8. Оцінити підприємства за результатами господарювання (за даними табл. 5.9):

Таблиця 5.9

Результати господарювання підприємств

Показники	Підприємства			
	А	В	С	Д
Рентабельність продажу (%)	28	31	32	29
Оборотність запасів (днів)	9	7	8	10
Дохід (тис. грн)	150	170	160	140

Задача 9. За допомогою повного прийому ланцюгових підстановок, скороченого прийому ланцюгових підстановок та прийому різниць у рівнях показників визначити вплив чинників засобів праці на обсяг виробленої продукції. Зробити детальний висновок.

Для розрахунків використовувати дані, подані в таблиці 5.10.

Таблиця 5.10

Вихідна інформація для аналізу впливу засобів праці на обсяг виробленої продукції

Показники	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3

	За попередній рік	За звітний рік	За попередній рік	За звітний рік	За попередній рік	За звітний рік
1. Обсяг виробленої продукції, тис. грн.	5189	5636	49356	49680	8934	8898
2. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн.	3586	3649	39904	41453	5956	5932
3. Середньорічна вартість активної частини основних засобів, тис. грн.	1614	1788	19154	22799	3931	3915

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність методу порівняння та наведіть приклади його практичного застосування.
2. Які існують види порівняльного аналізу?
3. Розкрийте сутність методики багатомірного порівняльного аналізу.
4. Які існують види багатомірного порівняльного аналізу?
5. У чому полягає однорідність показників та необхідність її забезпечення при аналізі господарської діяльності підприємства?
6. Покажіть алгоритм розрахунку (нейтралізації) впливу об'ємного фактору на обсяг випуску продукції на підприємстві.
7. Як нейтралізувати якісний фактор впливу на обсяг випуску продукції на підприємстві?
8. Напишіть алгоритм розрахунку прибутку підприємства, якщо змінилася структура виробництва продукції.
9. Що являє собою методика багатомірного порівняльного аналізу?
10. Яким шляхом отримують порівняльний аналітичний баланс?
11. Метод АГД, його особливості.
12. Класифікація методичних прийомів та способів АГД.
13. Методичний прийом порівняння в аналітичних дослідженнях: особливості застосування.
14. Використання абсолютних, відносних та середніх величин в АГД.
15. Побудова рядів динаміки для потреб економіки. Індекси, їх види та порядок розрахунку.
16. Прийом групування інформації в АГД. Використання прийому балансового узагальнення в АГД.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.6

ТЕМА 1.6. АНАЛІТИЧНА РОБОТА ПІДПРИЄМСТВА, ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНЕ

ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. МЕТОДИКА ВИЯВЛЕННЯ І КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ РЕЗЕРВІВ В АНАЛІЗІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: визначити класифікацію резервів за місцем зосередження, строками використання, відношенням до бізнес-планів і договорів, характером впливу на результати виробництва та видами ресурсів. Виділити принципи виявлення резервів господарської діяльності та познайомитися з методикою кількісної оцінки і підрахунку господарських резервів.

План

1. Сутність інформації та інформаційної діяльності.
2. Функції інформаційної діяльності та вимоги до інформаційного забезпечення економічного аналізу.
3. Класифікація інформації.
4. Сучасні автоматизовані інформаційні системи та їх використання в економічному аналізі й управлінні.
5. Організація аналітичної роботи.
6. Поняття і економічна сутність господарських резервів.
7. Класифікація резервів за місцем зосередження, строками використання, відношенням до бізнес-планів і договорів, характером впливу на результати виробництва та видами ресурсів.
8. Принципи виявлення резервів господарської діяльності. Методика кількісної оцінки і підрахунку господарських резервів. Обґрунтування прийняття рішень щодо реалізації резервів.

Питання для обговорення

1. Які існують види організаційних систем економічного аналізу?
2. Назвіть основні критерії, яким повинна відповідати організаційна форма економічного аналізу.
3. Охарактеризуйте етапи аналітичного процесу.
4. Визначіть послідовність розв'язання аналітичних завдань у комп'ютерній інформаційній системі підприємства.
5. Назвіть основні забезпечуючі підсистеми технології економічного аналізу.
6. Організація, послідовність та основні етапи проведення економічного аналізу. Планування аналітичної роботи. Систематизація, узагальнення та реалізація результатів аналізу.
7. Інформаційне забезпечення економічного аналізу. Поняття інформації та її класифікація. Джерела аналітичної інформації. Накопичення, зберігання, перевірка та аналітична обробка інформації.
8. Надійність та достовірність інформації. Методи контролю і оцінки якості інформації, яка використовується в процесі економічного аналізу.
9. Методи перевірки якості бухгалтерської інформації та звітів підприємства.
10. Програмне забезпечення економічного аналізу. Характеристика прикладних пакетів програм для обробки аналітичної інформації. Організація

економічного аналізу в умовах автоматизованих систем управління. АРМ економіста-аналітика.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризувати організаційні форми економічного аналізу.
2. Який порядок організації та контролю потоків інформаційного забезпечення аналітичного процесу?
3. В чому полягає специфіка аналітичної інформації?
4. Навести основні принципи організації аналітичної роботи на підприємстві.
5. Розкрити роль та функції окремих служб в організації та проведенні економічного аналізу.
6. Пояснити, в яких випадках доцільно організовувати відділ економічного аналізу на підприємстві.
7. Який порядок планування аналітичної роботи?
8. В чому полягають особливості організації та проведення аналізу з боку фінансово-кредитних установ?
9. Провести класифікацію джерел інформації, надати їх характеристику.
10. Охарактеризувати систему показників, що використовуються в економічному аналізі.
11. Які цілі та процедура підготовки даних для економічного аналізу?
12. Назвати основні прийоми перевірки якості інформаційної бази аналітичних досліджень.
13. Як оформлюються результати проведеного економічного аналізу?

Практичні завдання

Задача 1. Проаналізуйте комплектність виробу ПОВ (табл. 6.1), враховуючи, що план випуску – 400 шт.

Таблиця 6.1

№ з/п	Номер деталі	Витрата деталей на один виріб, шт.	Залишок на початок місяця		Виготовлено деталей		Залишок на кінець місяця		Зібрано виробів, шт.	Виконання плану за комплектністю
			Кількість, шт.	Комплектність	План	Факт	План	Факт		
1	1	3	60	20	1200	1170	90	30	400	100,0
2	5	2	60	30	780	700	40	20	370	92,5
3	6	4	100	25	1620	1540	120	60	395	98,75
4	9	2	60	30	790	760	60	10	405	101,25

Задача 2. Проаналізуйте вплив зміни кількості реалізованих виробів і цін на виручку від реалізації продукції (табл. 6.2).

Таблиця 6.2

№ з/п	Виріб	Реалізовано виробів, тис. шт.		Ціна за один виріб, тис. грн		Виручка від реалізації продукції		Відхилення			Резерв збільшення реалізації продукції
		Минулий рік	Звітний рік	Минулий рік	Звітний рік	Минулий рік	Звітний рік	Усього	У тому числі за рахунок		
									обсягу	цін	
1	А	150	125	30	28						
2	Б	127	124	5	6						
3	В	389	362	8	6						
4	Г	121	125	1,2	1,6						
Разом											

Задача 3. Проведіть оперативний аналіз забезпечення потреби у випуску продукції у звітному році цехом № 1 (табл. 6.3). Зробіть висновки.

Таблиця 6.3

Період	Обсяг випуску продукції, тис. грн			Забезпечення потреби, %
	Потреба	Звіт	Відхилення від потреби	
Січень	200	190		
Лютий	200	190		
Березень	220	190		
Разом за I квартал	620	570		
Разом за II квартал	660	670		
Разом за III квартал	630	576		
Разом за IV квартал	630	588		
Обсяг продукції за рік				

Задача 4. Дайте оцінку виконання плану сортності продукції цехом № 2 (табл.6.4). Визначте резерви випуску продукції. Зробіть висновки.

Таблиця 6.4

№ з/п	Сорт	Оптова ціна одиниці, грн	Коефіцієнт якості	План			Звіт			Випуск продукції в перерахунку на вищий сорт, %	
				Кількість, т	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Кількість, т	Питома вага, %	Сума, тис. грн	План	Факт
1	Вищий	100	1,0	1200			1300				
2	Перший	80	0,8	600			800				
3	Другий	60	0,6	200			400				
4	Усього	×	×	2000			2500				

Теми для написання рефератів та наукових доповідей

1. Історичний розвиток комп'ютерних інформаційних технологій економічного аналізу та його вплив на технологію аналітичного процесу.
2. Сучасне програмне забезпечення економічного аналізу.
3. Як організовано економічний аналіз на підприємстві?
4. Які головні етапи аналітичної роботи?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.7

ТЕМА 1.7. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. ПІДГОТОВКА ВИХІДНИХ ДАНИХ ТА ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: вивчення процесу систематизації, узагальнення і реалізації результатів аналітичного дослідження на практиці.

ПЛАН

1. Значення і завдання комплексної оцінки результатів діяльності суб'єктів господарювання.
2. Етапи комплексної оцінки підприємницької діяльності. Методи комплексної оцінки господарської діяльності підприємства. Метод бальної оцінки. Метод суми місць.
3. Методика рейтингової оцінки діяльності підприємств. Матриця вихідних даних. Матриця стандартизованих коефіцієнтів. Результати рейтингової оцінки підприємницької діяльності, їх використання в управлінні.

4. Місце економічного аналізу в системі стратегічного управління.
5. Основні елементи стратегічного аналізу.
6. Аналіз стратегічних альтернатив. Аналіз можливостей зростання і вибір стратегії. Критерії відбору стратегій на основі двофакторних і багатофакторних моделей.
7. Роль, значення і завдання оперативного аналізу. Методологічні основи організації оперативного економічного аналізу. Система показників оперативного аналізу.

Короткі теоретичні відомості

Значення і завдання комплексної оцінки результатів діяльності суб'єктів господарювання. Етапи комплексної оцінки підприємницької діяльності. Методи комплексної оцінки господарської діяльності підприємства. Метод бальної оцінки. Метод суми місць.

Методика рейтингової оцінки діяльності підприємств. Матриця вихідних даних.

Матриця стандартизованих коефіцієнтів. Результати рейтингової оцінки підприємницької діяльності, їх використання в управлінні.

Чільне місце серед математичних методів, що застосовуються в економічному аналізі, належить методам комплексної оцінки виробничо-господарської діяльності підприємств. Сутність цих методів полягає у визначенні рейтингової оцінки кожного суб'єкта господарювання в системі сукупності певних показників. Існує багато різних варіантів розв'язання цього завдання, загальна постановка якого передбачає побудову вихідної матриці елементів $ij a$, де i – порядковий номер відповідного індивідуального показника ефективності діяльності підприємства, а j – порядковий номер структурного підрозділу в їхній сукупності на підприємстві. Застосовуючи **метод сум**, можна розрахувати значення показника комплексної оцінки виробничо-господарської діяльності для кожного j -го структурного підрозділу підприємства (K_j) як суму показників системи:

$$K_j = \sum_{s=1}^z a_{sj}$$

де z – кількість показників у системі.

Особливість визначення результативного узагальненого показника полягає в тому, що всі показники системи повинні мати той самий напрям, тобто абсолютне збільшення значення кожного показника має свідчити про поліпшення (погіршення) відповідної характеристики ефективності виробництва (обсяг випуску продукції, прибуток, рентабельність, продуктивність праці,

фондовіддача, матеріаловіддача, ритмічність випуску продукції тощо). За критеріальне значення кожного показника системи ($i j a$) для забезпечення їх тотожності можна взяти рівень виконання завдання щодо обсягу виробництва продукції, прибутку, рентабельності та інших характеристик ефективності виробництва на підприємстві.

Користуючись методом відстаней, можна визначити значення комплексного оцінного показника з урахуванням не тільки абсолютних значень показників, що порівнюються, а й їх наближення до найоптимальнішого значення. При цьому за оптимальний варіант можна взяти структурний підрозділ-еталон, показники економічної ефективності якого найбільше наближаються до оптимальних. У теоретичному плані такий зразковий структурний підрозділ може являти собою $(n + 1)$ векторний стовпчик у вихідній матриці елементів $i j a$, що визначається за матричною моделлю:

$$a_j, n + 1 = \max (a_{ij}).$$

Можливий і такий варіант, коли оптимальне значення індивідуальних показників ефективності виробництва структурного підрозділу-еталона полягає у стовідсотковому виконанні завдання за відповідними параметрами: обсягом виробництва, прибутком, рентабельністю і т. д. Для розрахунку узагальненого комплексного показника ефективності може бути застосована математична модель, що передбачає розгляд кожного структурного підрозділу з їх сукупності як окремого параметра n -вимірному простору, координати якого визначаються значеннями індивідуальних показників ефективності, що підлягають порівнюванню. У цьому разі відстань між визначеним параметром і параметром-еталоном графічно характеризує кількісну оцінку рівня ефективності виробництва в даному структурному підрозділі стосовно встановленого критерію, тобто комплексного узагальненого показника. Значення узагальненого (рейтингового) показника ефективності визначається за формулою:

$$K_j = \frac{1}{\sqrt{[(1-a_{1j})^2 + (1-a_{2j})^2 + \dots + (1-a_{nj})^2]}}$$

Абсолютне значення узагальненого рейтингового показника має пряму дію, тобто що вищим він є, то вище місце займає відповідний j -й структурний підрозділ.

За умов ринкових перетворень надзвичайно важливо мати об'єктивну і стислу аналітичну інформацію про підприємство, яка б задовольнила всіх її користувачів – як зовнішніх, так і внутрішніх. Насамперед це стосується аналітичної інформації про фінансовий стан підприємства, його платоспроможність. Така інформація використовується як власниками підприємств для підвищення дохідності капіталу, забезпечення стабільної роботи підприємницьких структур, так і кредиторами та потенційними

інвесторами для мінімізації ризику за позиками і внесками. Вона має свідчити про конкурентоспроможність підприємства, його потенційні можливості.

Контрольні питання й завдання

1. Які вимоги висуваються до організації економічного аналізу?
2. Які основні питання організації економічного аналізу?
3. Поясніть, як правильно розставити виконавців економічного аналізу.
4. Назвіть і розкрийте основні етапи проведення економічного аналізу.
5. Порівняйте мету підготовчого, виконавчого і заключного етапів аналітичного дослідження.
6. Які організаційні заходи включає підготовчий етап організації економічного аналізу?
7. Охарактеризуйте виконавчий етап економічного аналізу.
8. З яких заходів складається заключний етап аналізу?
9. На якому етапі відбувається використання резервів та визначення шляхів підвищення ефективності господарювання підприємства?
10. Що включає методичне забезпечення аналізу?
11. Які джерела інформації використовуються для проведення економічного аналізу?
12. З якою метою створюється аналітична служба на підприємстві?
13. Розкрийте основні завдання аналітичної служби на підприємстві.
14. Перелічіть і розкрийте зміст функцій аналітичної служби.
15. Які чисельність і склад аналітичної служби і від чого вони залежать?
16. Хто виступає виконавцями економічного аналізу?
17. Які аналітичні функції виконує плановий (економічний) відділ?
18. Розкрийте роль відділу інформаційних технологій у проведенні економічного аналізу.
19. Обґрунтуйте необхідність залучення відділу бухгалтерського обліку і звітності (бухгалтерії) до проведення економічного аналізу?
20. У чому сутність планування аналітичної роботи?
21. Які основні питання включає план аналітичної роботи?
22. Поясніть технологію планування аналітичної роботи на підприємстві.
23. Які ресурси необхідно передбачити у планах аналітичної роботи?
24. Назвіть правила планування аналітичної роботи на підприємстві.
25. Який план аналітичної роботи називається комплексним?
26. Чим відрізняється тематичний план аналізу від комплексного?
27. Яким чином здійснюється підготовка інформаційних матеріалів для аналітичного дослідження?
28. Які є способи контролю правильності інформаційних матеріалів?

29. У чому полягає логічний контроль даних?
30. Яким чином можна провести арифметичний (лічильний) контроль інформації?
31. Перелічіть основні вимоги до результатів економічного аналізу підприємства.
32. Назвіть основні форми подачі заключних аналітичних матеріалів.
33. Що означає описова форма заключних аналітичних матеріалів?
34. Що включає безтекстова форма подачі результатів економічного аналізу?
35. Розкрийте зміст аналітичної записки аналізу.
36. Чим відрізняються довідка й аналітичні висновки від аналітичної записки?
37. Охарактеризуйте вимогу до реальності результатів аналітичного дослідження.
38. Яким чином можна дотриматися вимоги доступності і зрозумілості в оформленні результатів аналізу?
39. Що означає вимога завершеності результатів аналізу?
40. Що таке соціально-економічний паспорт підприємства?

Завдання до практичних занять

Завдання 1. Визначити загальну величину прибутку від реалізації продукції та його зміну у звітному році проти базисного року, в т.ч. за рахунок зміни основних факторів, використовуючи такі дані:

Показник	Базисний рік	Звітний рік
Обсяг реалізації, ц	16430	16610
Оптова ціна 1 ц продукції, грн.	241,5	348,8
Собівартість 1 ц продукції, грн.	197,4	220,5

Обґрунтувати методику розрахунку.

Завдання 2. Визначити загальну зміну капіталовіддачі від зміни обсягу виробництва та середньорічної вартості основних засобів.

Показник	Базисний рік	Звітний рік
Обсяг виробництва, т	11504	9608
Середньорічні основні засоби, тис.грн.	4590	4610

Обґрунтувати спосіб розрахунку.

Завдання 3. Визначити загальну величину прибутку від реалізації продукції та його зміну у звітному році проти базисного року, в т.ч. за рахунок зміни основних факторів, способом ланцюгової підстановки, використовуючи такі дані.

Показник	Базисний рік	Звітний рік

Обсяг реалізації, ц	16430	16610
Оптова ціна 1 ц продукції, грн.	241,5	348,8
Собівартість 1 ц продукції, грн.	197,4	220,5

Завдання 4. Визначити загальну величину прибутку від реалізації продукції та його зміну у звітному році проти базисного року, в т.ч. за рахунок зміни основних факторів, способом абсолютних різниць, використовуючи такі дані.

Показник	Базисний рік	Звітний рік
Обсяг реалізації, ц	11220	12008
Оптова ціна 1 ц продукції, грн.	151	182
Собівартість 1 ц продукції, грн.	140	160

Питання для самоперевірки

1. Схарактеризуйте значення комплексної оцінки результатів діяльності суб'єктів господарювання.
2. Визначте основні завдання комплексної оцінки результатів діяльності суб'єктів господарювання.
3. Дайте характеристику етапам комплексної оцінки підприємницької діяльності.
3. Визначіть методи комплексної оцінки господарської діяльності підприємства.
4. Схарактеризуйте метод бальної оцінки.
5. Схарактеризуйте метод суми місць.
6. Дайте характеристику методики рейтингової оцінки діяльності підприємств.
7. Схарактеризуйте матрицю вихідних даних.
8. Схарактеризуйте матрицю стандартизованих коефіцієнтів.
9. Яке значення мають результати рейтингової оцінки підприємницької діяльності, їх використання в управлінні.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ОКРЕМИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.1

ТЕМА 2.1. АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ, РОБІТ І ПОСЛУГ

Мета: ознайомлення з системою показників аналізу виробництва та реалізації продукції; характеристика впливу асортименту та структурних зрушень на економічні показники роботи підприємства

План

1. Значення та завдання аналізу виробництва та реалізації продукції, робіт і послуг. Загальна схема та послідовність проведення аналізу.
2. Система показників аналізу виробництва та реалізації продукції, робіт і послуг. Інформаційна база проведення аналізу.
3. Аналіз обсягу виробництва та реалізації продукції в натуральному та вартісному вираженні. Оцінка динаміки обсягу виробництва та реалізації продукції.
4. Аналіз асортименту та структури випуску продукції.
5. Комплексний аналіз впливу асортименту та структурних зрушень на економічні показники роботи підприємства.
6. Аналіз ритмічності роботи підприємства.

Питання для обговорення

1. Поясніть, яким чином оцінюється напруженість плану виробництва?
2. За якою методикою проводиться аналіз виконання плану та динаміки виробництва і реалізації продукції?
3. Як проводиться аналіз асортименту і структури продукції?
4. Яким чином привести вартість продукції у порівнянні ціни?
5. Назвіть способи оцінки виконання зобов'язань, контрактів тощо.
6. Які показники характеризують ритмічність і рівномірність виробництва, і яким чином вони розраховуються?

Практичні завдання

Задача 1. За даними табл. 2.1.1 розрахувати зміну обсягу виробництва товарної продукції за рахунок структури:

Таблиця 2.1.1

Аналіз структури товарної продукції

Виріб	Оптова ціна за 1 од, тис. грн	Обсяг виробництва продукції, од.		Товарна продукція у планових цінах, млн грн			Зміна товарної продукції за рахунок структури, млн грн
		план	факт	план	фактично за плановою структурою	факт	
A	500	57600	50400				
B	600	56000	55440				
C	700	27430	31680				
D	750	19200	26880				
Разом	–	160230	164400				

Задача 2. Відомо обсяг товарної продукції за роками. Розрахувати темпи зростання та середньорічний темп зростання (табл. 2.1.2):

Таблиця 2.1.2

Динаміка товарної продукції

Рік	Товарна продукція у порівняних цінах, тис. грн	Темпи зростання, %	
		план	факт
2006	90 000	100	100
2007	92 400	102,7	102,7
2008	95 800	106,4	103,6
2009	94 100	104,5	98,2
2010	100 800	112,0	107,1

Задача 3. За даними табл. 2.1.3 проаналізувати ритмічність виробництва продукції:

Таблиця 2.1.3

Планові та звітні дані випуску продукції

Період	Випуск продукції, од.	
	План	Факт
1	4000	3900
2	4200	4400
3	4400	4500

Задача 4. За даними табл. 2.1.4 проаналізувати ритмічність виробництва товарної продукції:

Таблиця 2.1.4

Ритмічність випуску продукції за декадами

Декада	Випуск продукції за рік, млн грн		Питома вага, %		Виконання плану, коефіцієнт	Обсяг продукції, врахований у виконання плану по ритмічності, млн грн
	план	факт	план	факт		
Перша	32000	30000				
Друга	32000	34200				
Третя	32000	36600				
Разом за рік	96000	100800				

Приклади розв'язання задач

Задача 1. За даними табл. 2.1.5 проаналізувати виробництво продукції компанії «Крафт Фудз Україна»:

Таблиця 2.1.5

Виробництво продукції компанії «Крафт Фудз Україна»

Роки	Товарна продукція у порівняних цінах
2017	8984
2018	8394
2019	9500

По-перше, потрібно вивчити динаміку товарної продукції, розрахувати базові та ланцюгові темпи росту і приросту за формулою: $\bar{T} = \sqrt[n]{t_1 \times t_2 \times t_3 \dots t_n}$,

де $t_1, t_2, t_3, \dots, t_n$ – темпи зростання обсягу виробництва продукції порівняно із попереднім роком за 1-й, 2-й, 3-й, ..., n -й рік (ланцюгові індекси); n – число ланцюгових індексів, що використовуються для розрахунку середньорічного темпу росту обсягу виробництва (табл. 2.1.6):

Таблиця 2.1.6

Роки	Випуск продукції у порівняних цінах	Темпи приросту, %	
		Базові	Ланцюгові
2017	8984	100	100
2018	8394	$8394 / 8984 \cdot 100 = 93,43$	$8394 / 8984 \cdot 100 = 93,43$
2019	9500	$9500 / 8984 \cdot 100 = 105,74$	$9500 / 8394 \cdot 100 = 132$

Наступним етапом аналізу є розрахунок середньорічного темпу зростання:

$$\bar{T} = \sqrt{1,0 \cdot 0,9343 \cdot 1,0574} = -0,6 \%$$

Далі аналізуємо випуск окремих видів продукції (табл. 2.1.7):

Таблиця 2.1.7

Розрахунок коефіцієнту ритмічності

Вид продукції	Випуск продукції, млн грн		Частка продукції у її загальному обсязі		Коефіцієнт виконання плану з випуску продукції	Частка продукції, що зараховується у виконання плану з ритмічності
	План	Факт	План	Факт		
Корона	350	340	0,282	0,266	0,971	0,266
Мілка	410	440	0,331	0,344	1,073	0,331
Ведмедик Барні	480	500	0,387	0,391	1,042	0,387
Разом	1240	1280	1	1	1,032	0,983 = $K_{ритм}$

Коефіцієнт ритмічності виробництва продукції дорівнює 0,983. Розраховуємо коефіцієнт варіації (табл. 2.1.8):

Таблиця 2.1.8

Розрахунок коефіцієнту варіації

Вид продукції	x_i	$x_i - \bar{x}$	$(x_i - \bar{x})^2$
	340	-81,341	6616,381
Корона	440	18,659	348,153
Мілка	500	78,659	6187,216
Разом	1280	-	13151,750

Коефіцієнт варіації дорівнює:

$$K_{вар} = \frac{\sqrt{13151,750/3}}{421,34} = 0,16.$$

Таким чином, випуск продукції відхиляється від графіку на 16 %.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.2

ТЕМА 2.2. АНАЛІЗ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Мета: ознайомлення з методикою аналізу загальної суми витрат підприємства, з методикою аналізу структури витрат підприємства, з особливостями аналізу прямих і непрямих витрат.

План

1. Значення, завдання, інформаційне забезпечення аналізу витрат підприємства. Класифікація видів витрат і об'єктів аналізу.
2. Методика аналізу загальної суми витрат підприємства.

3. Методика аналізу структури витрат підприємства.
4. Аналіз собівартості продукції за статтями витрат.
5. Аналіз комплексних статей витрат. Особливості аналізу прямих і непрямих витрат.

Питання для обговорення

1. За якими ознаками здійснюється класифікація витрат?
 2. В чому полягають відмінності між елементами та статтями витрат?
 3. Розкрийте сутність показника «витрати на 1 грн продукції». Чим викликане його застосування?
 4. Які фактори впливають на зміну витрат на 1 грн продукції?
 5. У чому полягає сутність функціонально-вартісного аналізу при аналізі витрат підприємства.
 6. Визначте напрямки аналізу витрат на підприємстві за їх елементами та статтями калькуляції, за залежністю від обсягу виробництва, за місцями виникнення витрат, за об'єктами калькуляції тощо.
11. Розкрийте особливості аналізу прямих і непрямих витрат.

Практичні завдання

Задача 1. За даними таблиці 1 розрахувати вплив факторів на суму матеріальних витрат, якщо відомі такі дані: обсяг виробництва першого виробу складає за планом 5000 одиниць, фактично 4750, другого виробу за планом 1000 одиниць, фактично 1110 одиниць.

Таблиця 1

Дані про витрати матеріальних ресурсів у виробництві продукції

Матеріальні ресурси	План		Факт		Сумарні витрати, тис. грн.	
	питомі витрати, нат. од	ціна матеріальних ресурсів, грн/нат. од	питомі витрати, нат. од	ціна матеріальних ресурсів, грн/нат. од	план	факт
Виріб 1: Ресурс А	0,50	150,0	0,52	152,0	79,00	80,04
Ресурс Б	0,25	110,0	0,23	114,0	27,00	26,02
Ресурс В	0,30	170,0	0,31	173,0	51,02	53,00
Виріб 2: Ресурс Г	0,29	75,0	0,32	77,0	21,75	24,64
Ресурс Д	0,67	60,0	0,64	61,0	40,20	39,04
Ресурс Е	0,08	30,0	0,09	31,0	2,40	2,79

Задача 2. Виконати аналіз витрат на утримання машин і устаткування (табл. 2):

Витрати на утримання машин і устаткування, тис. грн.

Вид витрат	Коефіцієнт залежності витрат від обсягу випуску	Сума витрат		Витрати за планом у перерахунку на фактичний випуск продукції	Відхилення від плану		
		план	факт		Загальне	у тому числі за рахунок	
						обсягу випуску	рівня витрат
Амортизація	0,00	2000	2400				
Ремонт	0,35	2075	2480				
Експлуатаційні витрати	0,75	1739	1938				
Внутрішнє переміщення вантажів	1,00	400	450				
Разом	–	6214	7268				

Задача 3. За даними табл. 3 розрахувати вплив факторів на зміну суми матеріальних витрат на випуск одиниці виробу та заповнити табл. 3.

Таблиця 3

Матеріальні витрати на випуск виробу

Показник	План			Факт			Відхилення від плану, тис. грн
	кг	ціна, грн	сума, грн	кг	ціна, грн	сума, грн	
Матеріал А							
Відпущено у виробництво	1500	1,6	2400	1550	1,56	2418	
Відходи:	150	0,4	60	170	0,4	68	
зворотні	50	–	–	60			
незворотні							
Витрати на виріб:	1300	–	2340	1390		2350	
Матеріал В	50	5,0	250	– 60	– 4,5	– 270	
Матеріал С	–	–	–				

Таблиця 4

Вплив факторів на зміну суми матеріальних витрат

Фактор	Розрахунки впливу	Розмір впливу, грн.
Збільшення питомих витрат матеріалу А		
Зниження ціни матеріалу А		
Збільшення зворотних відходів		
Збільшення незворотних відходів		
Заміна матеріалу В на матеріал С		
заміна кількості		
заміна ціни		

Задача 4. Розрахувати вплив суми цехових і загальногосподарських витрат, суми прямих витрат, що є базою розподілу накладних витрат та обсягу виробництва продукції на зміну собівартості одиниці продукції (табл. 5):

Таблиця 5

Вихідні дані для факторного аналізу накладних витрат у складі собівартості продукції А

Показник	План	Факт
Загальна сума цехових та загальногосподарських витрат, тис. грн	6350	6260
Загальна сума прямих витрат підприємства, яка є базою розподілу накладних витрат	43040	47620
У тому числі по продукції А, тис. грн	19 325	19 020
Частка продукції А в загальній сумі прямих витрат, %	44,9	39,94
Сума цехових та загальногосподарських витрат, віднесена на продукцію А, тис. грн	2851	2500
Обсяг виробництва продукції А, одиниць продукції	5760	5040
Сума накладних витрат у розрахунку на 1 ум. одиницю, грн	495	496

Задача 5. Розрахувати вплив факторів на загальну зміну суми матеріальних витрат за наведеними даними:

Витрати матеріалів на одиницю продукції, тис. грн

1. за планом – 24957 грн.
2. за планом, перераховані на фактичний випуск продукції при плановій її структурі – 25554 тис. грн.
3. за плановими нормами і цінами, перераховані на фактичний випуск продукції при фактичній її структурі – 26684 тис. грн.
4. фактично за плановими цінами – 27174 тис. грн.
5. фактично – 28235 тис. грн.

Приклади розв'язання задач

Задача 1. Проаналізувати залежність між витратами і обсягом виробленої продукції (табл. 6):

Таблиця 6

Залежність суми витрат від обсягу виробництва продукції

Обсяг виробництва продукції, тис. грн	Собівартість усієї продукції, тис. грн			Собівартість на одну тис. гривень виробленої продукції, тис. грн		
	усього	у т. ч. витрати		усього	у т. ч. витрати	
		постійні	змінні		постійні	змінні
1000	2290	1640	650	2290	1640	650
3000	3590	1640	1950	1197	547	650
5000	4890	1640	3250	978	328	650
7000	6190	1640	4550	884	234	650
8500	7145	1640	5505	842	192	650

Загальна сума постійних витрат складає 1640 тис. грн і є фіксованою для всіх обсягів виробництва, її абсолютна величина не змінюється зі зростанням обсягів виробництва продукції. На одиницю продукції постійні витрати змінюються обернено пропорційно зростанню обсягу виробництва, тому обсяг виробництва продукції збільшився у 8,5 рази, а постійні витрати на одиницю продукції зменшились також у 8,5 разів. Змінні витрати у собівартості усієї продукції зростають прямо пропорційно обсягу виробництва, а в собівартості одиниці продукції вони становлять постійну величину.

Задача 2. За даними таблиці 7 розрахувати вплив факторів на суму матеріальних витрат, якщо відомі такі дані: обсяг виробництва першого виробу складає за планом 5000 одиниць, фактично 4900, другого виробу за планом 1000 одиниць, фактично 1150 одиниць.

Таблиця 7

Дані про витрати матеріальних ресурсів у виробництві продукції

Матеріальні ресурси	План		Факт		Сумарні витрати, тис. грн	
	питомі витрати, нат. од.	ціна матеріальних ресурсів, грн/нат.од.	питомі витрати, нат. од.	ціна матеріальних ресурсів, грн/нат. од.	план	факт
Виріб 1: Ресурс А	0,60	155,0	0,50	150,0	79,00	80,04
Ресурс Б	0,30	111,0	0,24	110,0	27,00	26,02
Ресурс В	0,35	172,0	0,29	170,0	51,02	53,00
Разом					157,02	159,06
Виріб 2: Ресурс Г	0,30	77,0	0,34	78,0	23,0	22,65
Ресурс Д	0,70	59,0	0,68	62,0	42,20	40,05
Ресурс Е	0,09	29,0	0,10	33,0	3,20	3,00
Разом					68,4	65,7

Розрахунок впливу факторів запишемо у табл. 8.

Введемо умовні позначення:

$V' \cdot PV_{пл} \cdot Ц_{пл}$ – витрати матеріалів на виробництво продукції за планом, перераховані на фактичний випуск продукції при плановій її структурі;

$V_{ф} \cdot PV_{пл} \cdot Ц_{пл}$ – витрати матеріалів на виробництво продукції за плановими нормами і цінами, перераховані на фактичний випуск продукції при фактичній її структурі;

$V_{ф} \cdot PV_{ф} \cdot Ц_{пл}$ – витрати матеріалів на виробництво продукції фактично за плановими цінами.

Сумарні витрати на матеріальні ресурси становлять:

за планом $157,02 \cdot 5000 + 68,4 \cdot 1000 = 853500$ грн.

фактично $159,06 \cdot 4900 + 65,7 \cdot 1150 = 854949$ грн.

Таблиця 8

Розрахунок впливу факторів на зміну матеріальних витрат

Матеріальні ресурси	Впл. нат. од.	Структура за планом, %	V' , нат. од.	$V' \cdot PV^{пл} \cdot Ц^{пл}$	$V_{ф} \cdot PV^{пл} \cdot Ц^{пл}$	$V_{ф} \cdot PV_{ф} \cdot Ц^{пл}$
1	2	3	4	5	6	7
Виріб 1:	5000	83	4888			
Ресурс А				454584	455700	379750
Ресурс Б				162770,4	163170	130536
Ресурс В				294257,6	294980	244412
Разом за виробом 1				911612	913850	754698
Виріб 2:	1000	17	980			
Ресурс Г				22638	26565	30107
Ресурс Д				40474	47495	46138
Ресурс Е				2557,8	3001,5	3335
Разом за виробом 2				65669,8	77061,5	79580
Разом за виробами 1, 2	6000		5868	977281,8	990911,5	834278

Вплив факторів на зміну матеріальних витрат розраховуємо наступним чином:

1. Вплив зміни обсягу виробництва складає:

$$977281,8 - 853500 = 123782 \text{ грн.}$$

$$\frac{123782}{853500} \times 100 = 14,5 \%$$

2. Вплив зміни структури продукції наступний:

$$990911,5 - 977281,8 = 13629,7 \text{ грн.}$$

$$\frac{13629,7}{977281,8} \times 100 = 1,4 \%$$

3. Вплив зміни рівня питомих витрат матеріальних ресурсів становить:

$$977281,8 - 990911,5 = -13630 \text{ (грн.)}$$

$$\frac{13630}{990911,5} \times 100 = -1,37 \%$$

4. Вплив зміни цін на матеріальні ресурси складає:

$$854949 - 977281,8 = -122332,8 \text{ грн}$$

$$\frac{-122332,8}{977281,8} \times 100 = -12,5 \%$$

5. Сумарний вплив факторів дорівнює:

$$123782 + 13629,7 + -13630 + -122332,8 = 1448,9 \text{ грн}$$

$$14,5 + 1,4 + (-1,37) + (-12,5) = 2,03 \%$$

Таким чином, сума витрат зросла на 2 %. При збільшенні обсягу виробництва і структурних зрушень продукції матеріальні витрати зросли відповідно на 14,5 %, і на 1,4 %. Зменшення питомих витрат матеріальних ресурсів і цін на них призвело до зниження матеріальних витрат.

Задача 3. Розрахувати вплив факторів на загальну зміну суми матеріальних витрат за наведеними даними:

Витрати матеріалів на одиницю продукції, тис. грн;

1. за планом – 22968 грн.

2. за планом, перераховані на фактичний випуск продукції при плановій її структурі – 23565 тис. грн.

3. за плановими нормами і цінами, перераховані на фактичний випуск продукції при фактичній її структурі – 24695 тис. грн.

4. фактично за плановими цінами – 25185 тис. грн.

5. фактично – 26246 тис. грн.

Згідно з цими даними витрати матеріалів на виробництво продукції збільшилися на 3278 тис. грн, у тому числі за рахунок зміни:

а) обсягу виробництва продукції

$$23565 - 22968 = + 597 \text{ тис. грн};$$

б) структури виробництва продукції

$$24695 - 23565 = + 1130 \text{ тис. грн};$$

в) питомих витрат матеріалів

$$25185 - 24695 = + 490 \text{ тис. грн};$$

г) цін на сировину і матеріали

$$26246 - 25185 = + 1061 \text{ тис. грн};$$

Разом + 3278 тис. грн.

Задача 4. На підприємстві мають місце надпланові зворотні відходи сировини, які можна реалізувати чи використовувати для інших цілей. Розрахувати, на яку суму збільшаться матеріальні витрати, включені у собівартість продукції, якщо зіставити їхню вартість за ціною можливого використання і за вартістю вихідної сировини. Вартість зворотних відходів за ціною можливого використання: за плановими нормами на фактичний випуск продукції 320 тис. грн, фактично 385 тис. грн, надпланові відходи 65 тис. грн, вартість зворотних відходів за ціною вихідної сировини 1540 тис. грн.

Вартість зворотних відходів за ціною вихідної сировини перевищує їх вартість за ціною можливого використання в 4 рази (1540:385). Звідси вартість надпланових відходів за ціною вихідної сировини складає 260 тис. грн, а за ціною можливого використання – 65 тис. грн. Отже, матеріальні витрати на випуск продукції зросли за рахунок цього фактора на 195 тис. грн. Це невикористані резерви зниження витрат на виробництво продукції.

Приклади розв'язання задач

Задача 1. Проаналізувати залежність між витратами і обсягом виробленої продукції (табл. 11.2):

Таблиця 11.2

Залежність суми витрат від обсягу виробництва продукції

Обсяг виробництва продукції, тис. грн	Собівартість усієї продукції, тис. грн			Собівартість на одну тис. гривень виробленої продукції, тис. грн		
	усього	у т. ч. витрати		усього	у т. ч. витрати	
		постійні	змінні		постійні	змінні
1000	2290	1640	650	2290	1640	650
3000	3590	1640	1950	1197	547	650
5000	4890	1640	3250	978	328	650
7000	6190	1640	4550	884	234	650
8500	7145	1640	5505	842	192	650

Загальна сума постійних витрат складає 1640 тис. грн і є фіксованою для всіх обсягів виробництва, її абсолютна величина не змінюється зі зростанням обсягів виробництва продукції. На одиницю продукції постійні витрати змінюються обернено пропорційно зростанню обсягу виробництва, тому обсяг виробництва продукції збільшився у 8,5 рази, а постійні витрати на одиницю продукції зменшились також у 8,5 разів. Змінні витрати у собівартості усієї продукції зростають прямо пропорційно обсягу виробництва, а в собівартості одиниці продукції вони становлять постійну величину.

Задача 2. За даними таблиці 11.3 розрахувати вплив факторів на суму матеріальних витрат, якщо відомі такі дані: обсяг виробництва першого виробу складає за планом 5000 одиниць, фактично 4900, другого виробу за планом 1000 одиниць, фактично 1150 одиниць.

Таблиця 11.3

Дані про витрати матеріальних ресурсів у виробництві продукції

Матеріальні ресурси	План		Факт		Сумарні витрати, тис. грн	
	питомі витрати, нат. од.	ціна матеріальних ресурсів, грн/нат.од.	питомі витрати, нат. од.	ціна матеріальних ресурсів, грн/нат. од.	план	факт
Виріб 1: Ресурс А	0,60	155,0	0,50	150,0	79,00	80,04
Ресурс Б	0,30	111,0	0,24	110,0	27,00	26,02
Ресурс В	0,35	172,0	0,29	170,0	51,02	53,00
Разом					157,02	159,06
Виріб 2: Ресурс Г	0,30	77,0	0,34	78,0	23,0	22,65
Ресурс Д	0,70	59,0	0,68	62,0	42,20	40,05
Ресурс Е	0,09	29,0	0,10	33,0	3,20	3,00
Разом					68,4	65,7

Розрахунок впливу факторів запишемо у табл. 11.4.

Введемо умовні позначення:

$V' \cdot PV_{пл} \cdot Ц_{пл}$ – витрати матеріалів на виробництво продукції за планом, перераховані на фактичний випуск продукції при плановій її структурі;

$V_f \cdot PV_{пл} \cdot Ц_{пл}$ – витрати матеріалів на виробництво продукції за плановими нормами і цінами, перераховані на фактичний випуск продукції при фактичній її структурі;

$V_f \cdot PV_f \cdot Ц_{пл}$ – витрати матеріалів на виробництво продукції фактично за плановими цінами.

Сумарні витрати на матеріальні ресурси становлять:

за планом $157,02 \cdot 5000 + 68,4 \cdot 1000 = 853500$ грн.

фактично $159,06 \cdot 4900 + 65,7 \cdot 1150 = 854949$ грн.

Вплив факторів на зміну матеріальних витрат розраховуємо наступним чином:

1. Вплив зміни обсягу виробництва складає:

$$977281,8 - 853500 = 123782 \text{ грн.}$$

$$\frac{123782}{853500} \times 100 = 14,5 \%$$

2. Вплив зміни структури продукції наступний:

$$990911,5 - 977281,8 = 13629,7 \text{ грн.}$$

$$\frac{13629,7}{977281,8} \times 100 = 1,4 \%$$

3. Вплив зміни рівня питомих витрат матеріальних ресурсів становить:

$$977281,8 - 990911,5 = -13630 \text{ (грн.)}$$

$$\frac{13630}{990911,5} \times 100 = -1,37 \%$$

4. Вплив зміни цін на матеріальні ресурси складає:

$$854949 - 977281,8 = -122332,8 \text{ грн}$$

$$\frac{-122332,8}{977281,8} \times 100 = -12,5 \%$$

5. Сумарний вплив факторів дорівнює:

$$123782 + 13629,7 + (-13630) + (-122332,8) = 1448,9 \text{ грн}$$

$$14,5 + 1,4 + (-1,37) + (-12,5) = 2,03 \%$$

Таким чином, сума витрат зросла на 2 %. При збільшенні обсягу виробництва і структурних зрушень продукції матеріальні витрати зросли відповідно на 14,5 %, і на 1,4 %. Зменшення питомих витрат матеріальних ресурсів і цін на них призвело до зниження матеріальних витрат.

Розрахунок впливу факторів на зміну матеріальних витрат

Матеріальні ресурси	Впл, нат. од.	Структура за планом, %	В', нат. од.	В' · ПВ ^{пл.} · Ц ^{пл.}	В ^{ф.} · ПВ ^{пл.} · Ц ^{пл.}	В ^{ф.} · ПВ ^{ф.} · Ц ^{пл.}
1	2	3	4	5	6	7
Виріб 1:	5000	83	4888			
Ресурс А				454584	455700	379750
Ресурс Б				162770,4	163170	130536
Ресурс В				294257,6	294980	244412
Разом за виробом 1				911612	913850	754698
Виріб 2:	1000	17	980			
Ресурс Г				22638	26565	30107
Ресурс Д				40474	47495	46138
Ресурс Е				2557,8	3001,5	3335
Разом за виробом 2				65669,8	77061,5	79580
Разом за виробами 1, 2	6000		5868	977281,8	990911,5	834278

Задача 3. Розрахувати вплив факторів на загальну зміну суми матеріальних витрат за наведеними даними:

Витрати матеріалів на одиницю продукції, тис. грн;

1. за планом – 22968 грн.

2. за планом, перераховані на фактичний випуск продукції при плановій її структурі – 23565 тис. грн.

3. за плановими нормами і цінами, перераховані на фактичний випуск продукції при фактичній її структурі – 24695 тис. грн.

4. фактично за плановими цінами – 25185 тис. грн.

5. фактично – 26246 тис. грн.

Згідно з цими даними витрати матеріалів на виробництво продукції збільшилися на 3278 тис. грн, у тому числі за рахунок зміни:

а) обсягу виробництва продукції

$$23565 - 22968 = + 597 \text{ тис. грн};$$

б) структури виробництва продукції

$$24695 - 23565 = + 1130 \text{ тис. грн};$$

в) питомих витрат матеріалів

$$25185 - 24695 = + 490 \text{ тис. грн};$$

г) цін на сировину і матеріали

$$26246 - 25185 = + 1061 \text{ тис. грн};$$

Разом + 3278 тис. грн.

Задача 4. На підприємстві мають місце надпланові зворотні відходи

сировини, які можна реалізувати чи використовувати для інших цілей. Розрахувати, на яку суму збільшаться матеріальні витрати, включені у собівартість продукції, якщо зіставити їхню вартість за ціною можливого використання і за вартістю вихідної сировини. Вартість зворотних відходів за ціною можливого використання: за плановими нормами на фактичний випуск продукції 320 тис. грн, фактично 385 тис. грн, надпланові відходи 65 тис. грн, вартість зворотних відходів за ціною вихідної сировини 1540 тис. грн.

Вартість зворотних відходів за ціною вихідної сировини перевищує їх вартість за ціною можливого використання в 4 рази (1540:385). Звідси вартість надпланових відходів за ціною вихідної сировини складає 260 тис. грн, а за ціною можливого використання – 65 тис. грн. Отже, матеріальні витрати на випуск продукції зросли за рахунок цього фактора на 195 тис. грн. Це невикористані резерви зниження витрат на виробництво продукції.

Задачі для самостійного розв'язку

Задача 1. За даними таблиці 11.5 розрахувати вплив факторів на суму матеріальних витрат, якщо відомі такі дані: обсяг виробництва першого виробу складає за планом 5000 одиниць, фактично 4750, другого виробу за планом 1000 одиниць, фактично 1110 одиниць.

Таблиця 11.5

Дані про витрати матеріальних ресурсів у виробництві продукції

Матеріальні ресурси	План		Факт		Сумарні витрати, тис. грн.	
	питомі витрати, нат. од	ціна матеріальних ресурсів, грн/нат. од	питомі витрати, нат. од	ціна матеріальних ресурсів, грн/нат. од	план	факт
Виріб 1: Ресурс А	0,50	150,0	0,52	152,0	79,00	80,04
Ресурс Б	0,25	110,0	0,23	114,0	27,00	26,02
Ресурс В	0,30	170,0	0,31	173,0	51,02	53,00
Виріб 2: Ресурс Г	0,29	75,0	0,32	77,0	21,75	24,64
Ресурс Д	0,67	60,0	0,64	61,0	40,20	39,04
Ресурс Е	0,08	30,0	0,09	31,0	2,40	2,79

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.3

ТЕМА 2.3. АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Мета: ознайомлення з аналізом собівартості продукції за статтями витрат та аналізом собівартості окремих виробів.

План

1. Аналіз собівартості продукції за статтями витрат.

2. Аналіз комплексних статей витрат. Особливості аналізу прямих і непрямих витрат.
3. Аналіз собівартості окремих виробів.
4. Підрахунок резервів зменшення собівартості продукції (робіт, послуг).

Питання для обговорення

1. Наведіть основні завдання аналізу собівартості продукції.
2. В чому полягають особливості аналізу собівартості за елементами і статтями витрат?
3. За якими методами в процесі аналізу собівартості продукції за статтями витрат можна виявити зміни питомої ваги постійних і змінних витрат в залежності від обсягу виробництва?
4. Як оцінити і проаналізувати вплив факторів «ціна» і «норма» на зміну матеріальних витрат у собівартості продукції?
5. Що являє собою “кошторис виробництва”, яка мета його складання?
6. Які етапи аналізу собівартості одиниці продукції?
7. У розрізі яких техніко-економічних факторів обчислюють зниження собівартості продукції? Яка методика розрахунку впливу організаційно-технічних факторів на зниження собівартості продукції?
8. Як здійснюється аналіз собівартості окремих видів продукції за статтями калькуляції.

Практичні завдання

Завдання 1. Проаналізувати виконання плану з собівартості товарної продукції шляхом співставлення фактичної собівартості в цінах, прийнятих у плані, з плановою собівартістю фактично випущеної продукції. Визначити суму економії від зниження собівартості товарної продукції / перевитрат за кожним цехом та взагалі по підприємству. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 1

Вихідні дані по підприємству ТОВ «Віндзор», грн.

<i>Цехи підприємства</i>	<i>Собівартість фактично випущеної продукції</i>	
	<i>план</i>	<i>факт</i>
Цех № 1	45678	45345
Цех № 2	784563	782775
Цех № 3	5590	5700
Разом	835831	833820

Завдання 2. Провести аналіз структури собівартості продукції за кожен місяць та визначити, які відбулися структурні зрушення, вказати їх причини та наслідки. Запропонувати заходи щодо зниження собівартості продукції підприємства; зробити відповідні висновки.

Таблиця 2

Калькуляція продукції, що випускається ТОВ «Агродім»

Статті калькуляції	Сума понесених витрат, грн.		
	січень	лютий	березень
Сировина та матеріали	54660	65500	65400
Покупні комплектуючі вироби та напівфабрикати	5600	5600	5500
Зворотні відходи	1200	1250	1300
Основна заробітна плата	23680	22340	21900
Додаткова заробітна плата	3600	1700	1800
Відрахування на соціальне страхування	10367	9136	9006
Витрати, пов'язані з підготовкою та освоєнням виробництва продукції	280	560	350
Витрати на утримання та експлуатацію обладнання	1380	1450	1340
Загальновиробничі витрати	689	540	730
Інші виробничі витрати	78	98	56
Виробнича собівартість	?	?	?

Завдання 3. Провести факторний аналіз собівартості одиниці виготовленої продукції.

Таблиця 3

Дані ТзОВ «Сміла» за липень 2020 р.

Показник	Значення показника	
	план	факт
Обсяг виробництва, шт.	8450	8210
Постійні витрати, тис. грн.	9450	9810
Змінні витрати, тис. грн.	18340	18560

Завдання 4. Провести аналіз собівартості одиниці продукції за статтями витрат, проаналізувати вплив факторів на собівартість одиниці продукції, визначити прогнозований вплив собівартості, якщо в наступному році очікується зростання виробництва продукції на 10 % у зв'язку з настанням сезону продаж, змінні витрати на одиницю продукції не зміняться. Відповідь оформити в табл. 5

Таблиця 4

Дані для аналізу собівартості продукції за статтями витрат за травень 2020 р.

№ з/п	Показник	План	Факт
1	Обсяг виробництва, шт.	4300	4450
2	Обсяг продаж, шт.	4250	4300
3	Сировина і матеріали, тис. грн.	5891	6675
4	Паливо й енергія, тис. грн.	1935	2225
5	Зарплата виробничих робітників, тис. грн.	3440	3738
6	Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	?	?
7	Витрати на утримання і експлуатацію обладнання (прямолінійний метод нарахування амортизації), тис. грн.	1677	1958
8	Інші загальновиробничі витрати, тис. грн.	1161	1157
9	Адміністративні витрати, тис. грн.	1419	1780
10	Витрати на збут, тис. грн.	946	1246
11	Валова продукція, тис. грн.	21930	25810

Таблиця 5

Аналіз собівартості одиниці продукції за статтями витрат за травень 2020 р.

Стаття витрат	Витрати на одиницю продукції, грн.			Структура витрат, %		
	план	факт	+/-	план	факт	+/-
Сировина і матеріали						
Разом						
У тому числі:						
змінні						
постійні						
Собівартість одного виробу						

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.4

ТЕМА 2.4. АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ І ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

Мета: ознайомлення з технологією аналізу використання робочої сили та робочого часу; визначення показників аналізу динаміки продуктивності праці

План

1. Аналіз забезпечення підприємства трудовими ресурсами.

2. Аналіз використання робочої сили, аналіз використання робочого часу. Показники та аналіз динаміки продуктивності праці.
3. Аналіз впливу трудових і організаційно-технічних факторів на динаміку продуктивності праці.
4. Аналіз трудомісткості продукції, що випускається. Аналіз резервів продуктивності праці й випуску продукції.
5. Аналіз ефективності використання коштів на оплату праці.

Короткі теоретичні відомості

Аналіз рівня забезпечення підприємства трудовими ресурсами, використання робочого часу та продуктивності праці

Розподіл трудових ресурсів за ступенем механізації і автоматизації праці має бути наступний: робітники, що працюють без застосування машин і механізмів; робітники, що працюють при машинах і механізмах вручну; робітники, працюють за допомогою машин і механізмів або спостерігають за їх роботою; робітники, що виконують роботу з обслуговування автоматичного устаткування.

На основі такого розподілу трудових ресурсів визначається *коефіцієнт механізації і автоматизації праці* (K_m):

$$K_m = \frac{Ч_m}{Ч_{сп}},$$

де $Ч_m$ – робітники, працюють за допомогою машин і механізмів або спостерігають за їх роботою, осіб.;

$Ч_{сп}$ – середньоспискова чисельність робітників.

Характеристика кваліфікаційного складу робітників здійснюється за такими критеріями: здатність виконання складних, багатопро- фільних спеціалізованих робіт або простих, допоміжних, співвідношення працівників відповідно до цих якостей є одним з важливих показників забезпечення підприємства трудовими ресурсами.

Узагальнюючим показником рівня кваліфікації робітників є *середній тарифний розряд*, що визначається як за окремими структурними підрозділами підприємства, так і на підприємстві в цілому. Він обчислюється за формулою:

$$\bar{P} = \frac{P_i \cdot Ч_i}{\sum Ч_i},$$

де \bar{P} – середній тарифний розряд;

P_i – i -й розряд;

$Ч_i$ – чисельність робітників i -го розряду;

n – кількість розрядів.

З метою визначення відповідності наявного кваліфікаційного складу працівників вимогам виробництва середній тарифний розряд за звітний період порівнюють з нормативним та даними минулих періодів.

Обсяг виробленої продукції підприємством залежить від продуктивності праці та ефективного використання робочого часу. Аналіз використання робочого часу дозволяє виявити його невикористані втрати, їх причини та вплив на обсяг виробленої продукції.

Аналіз використання робочого часу здійснюється на основі балансу робочого часу за допомогою таких показників:

1. коефіцієнт використання календарного часу ($K_{кч}$):

$$K_{кч} = \frac{T_{відпр}}{T_{к}},$$

де, $T_{відпр}$ – відпрацьований фонд робочого часу,

$T_{к}$ – календарний фонд часу;

2. коефіцієнт використання табельного фонду часу ($K_{тч}$):

$$K_{тч} = \frac{T_{відпр}}{T_{т}},$$

де $T_{т}$ – табельний фонд часу, який розраховується як різниця календарного фонду та святкових і вихідних днів.

3. коефіцієнт використання максимально можливого фонду робочого часу ($K_{мч}$):

$$K_{мч} = \frac{T_{відпр}}{T_{мч}},$$

де $T_{мч}$ – максимально можливий фонд робочого часу, що дорівнює різниці табельного фонду часу і відпусток.

Важливим показником ефективності виробництва є **продуктивність праці**, яка характеризує досягнутий рівень розвитку матеріально-технічної бази виробництва та ефективність використання трудового потенціалу. Підвищення продуктивності праці виявляється в зниженні трудомісткості окремих видів продукції.

Аналіз продуктивності праці починають з загального аналізу її динаміки. Подальший аналіз передбачає визначення кількісної оцінки впливу факторів на її величину з використанням факторних моделей:

$$ПП = \frac{V}{Ч},$$

де $ПП$ – продуктивність праці;

V – обсяг виробленої продукції;

$Ч$ – середньоспискова чисельність промислово-виробничого персоналу або робітників.

Для окремих структурних підрозділів підприємства продуктивність праці визначають за формулою:

$$ПП = \frac{B \cdot \bar{Ц}}{Ч},$$

де B – обсяг виробництва продукції у натуральному виразі;

$\bar{Ц}$ – середня оптова ціна продукції.

Вплив факторів на зміну продуктивності праці розраховують за такими формулами:

1. формула оцінки впливу обсягу виробництва ($\Delta ПП_{\text{в}}$):

$$\Delta ПП_{\text{в}} = \frac{B_{\text{ф}} \cdot \bar{Ц}_{\text{пл}}}{Ч_{\text{ф}}} - \frac{B_{\text{пл}} \cdot \bar{Ц}_{\text{пл}}}{Ч_{\text{пл}}}.$$

2. формула оцінки середньоспискової чисельності робітників ($\Delta ПП_{\text{ч}}$):

$$\Delta ПП_{\text{ч}} = \frac{B_{\text{ф}} \cdot \bar{Ц}_{\text{пл}}}{Ч_{\text{ф}}} - \frac{B_{\text{ф}} \cdot \bar{Ц}_{\text{пл}}}{Ч_{\text{пл}}}.$$

3. формула оцінки впливу середньої оптової ціни ($\Delta ПП_{\bar{Ц}}$):

$$\Delta ПП_{\bar{Ц}} = \frac{B_{\text{ф}} \cdot \bar{Ц}_{\text{ф}}}{Ч_{\text{ф}}} - \frac{B_{\text{ф}} \cdot \bar{Ц}_{\text{пл}}}{Ч_{\text{ф}}},$$

де $B_{\text{пл}}, B_{\text{ф}}$ – плановий, фактичний обсяг виробництва, нат. од.;

$\bar{Ц}_{\text{пл}}, \bar{Ц}_{\text{ф}}$ – планова, фактична ціна одиниці продукції, грн;

$Ч_{\text{пл}}, Ч_{\text{ф}}$ – планова, фактична чисельність робітників.

Для оцінки впливу факторів на рівень середньорічного виробітку робітника використовують таку модель:

$$PB = D \cdot P \cdot GB,$$

де PB – річний виробіток одного робітника, грн/осіб;

D – кількість днів, відпрацьованих одним робітником;

P – середня тривалість робочого дня, год;

GB – годинний виробіток одного робітника, грн/осіб.

Фактори зміни в обсязі виробленої продукції можуть бути наступні: підвищення технічного рівня виробництва; удосконалення системи управління підприємством, організації праці, зміни у структурі виробництва. Вплив цих факторів на продуктивність праці визначається на основі розрахунку відносного вивільнення чисельності працюючих за рахунок здійснення конкретних організаційно-технічних заходів за формулою:

$$\Delta ППі = \frac{Ei}{Чрозр - E} \cdot 100.$$

Загальний вплив факторів на зміну продуктивності праці визначають у такий спосіб:

$$\Delta ПП = \frac{E}{Чрозр - E} \cdot 100,$$

де $\Delta ППі$ – приріст продуктивності праці за рахунок дії i -го техніко-економічного фактора, %;

Ei – відносна економія чисельності працюючих за рахунок i -го фактора;

$\Delta ПП$ – приріст продуктивності праці в цілому, %;

E – відносне скорочення чисельності працівників за рахунок всіх техніко-економічних факторів;

$Чрозр$ – розрахункова чисельність працівників, яка відображає необхідну підприємству чисельність працівників для виконання заданого обсягу виробництва при збереженні базового рівня вироблення продукції.

Для оцінки **ефективності використання трудових ресурсів** підприємства використовують показник трудомісткості одиниці продукції – відношення робочого часу до кількості виготовленої продукції у натуральному або умовно-натуральному виразі (за умов вироблення однорідної продукції). Між трудомісткістю продукції і середньогодинним виробітком існує залежність:

$$\Delta ТМ = \frac{\Delta ГВ \cdot 100}{100 + \Delta ГВ},$$

де $\Delta ТМ$ – приріст трудомісткості продукції, %;

$\Delta ГВ$ – приріст середньогодинного виробітку, %.

Питання для обговорення

1. Відповідно до якого критерію розподілу трудових ресурсів визначається коефіцієнт механізації і автоматизації праці?
2. За якими критеріями здійснюють характеристику кваліфікаційного складу робітників?
3. Назвіть показники рівня забезпеченості підприємства трудовими ресурсами та дайте їх загальну характеристику.
4. У чому полягає сутність використання середнього тарифного розряду?
5. Обґрунтуйте поняття продуктивності праці та її значення для підвищення ефективності виробництва.
6. Які фактори впливають на зміну рівня продуктивності праці на підприємстві?
7. За яким алгоритмом розраховують вплив факторів на продуктивність

праці на підприємстві?

8. За якою методикою виконують аналіз витрат на оплату праці на підприємстві?

9. Пошук яких резервів собівартості продукції стає можливим після проведення аналізу витрат на оплату праці?

10. Як розраховують економію витрат на оплату праці на підприємстві?

Приклади розв'язання задач

Задача 1. Розрахувати вплив факторів на продуктивність праці на підприємстві (табл. 2.4.4):

Таблиця 2.4.4

Рівень продуктивності праці на підприємстві

Показники	Звітний рік		Абсолютне відхилення	Темпи росту, %
	план	факт		
1. Продуктивність праці одного робітника, грн/осіб	97296	104008,5	6712,5	106,9
2. Кількість днів, відпрацьованих одним робітником	300	290	- 10	96,67
3. Тривалість робочого дня, годин	8	7,97	- 0,03	99,63
4. Середньогодинний виробіток одного робітника, грн/осіб	40,54	45	4,46	111

Визначимо вплив кількості днів, відпрацьованих одним робітником (ΔPV_d):

$$\Delta PV_d = D_f \cdot P_{пл} \cdot GV_{пл} - D_{пл} \cdot P_{пл} \cdot GV_{пл}$$

$$\Delta PV_d = 290 \cdot 8 \cdot 40,54 - 300 \cdot 8 \cdot 40,54 = - 3243,2 \text{ (грн/осіб)}$$

$$\Delta PV_d \% = \frac{-3243,2}{97296} \cdot 100 = - 3,33 \%$$

Розрахуємо вплив середньої тривалості робочого дня:

$$\Delta PV_r = D_f \cdot P_f \cdot GV_{пл} - D_f \cdot P_{пл} \cdot GV_{пл}$$

$$\Delta PV_r = 290 \cdot 7,97 \cdot 40,54 - 290 \cdot 8 \cdot 40,4 = - 352,7 \text{ (грн/осіб)}$$

$$\Delta PV_r \% = \frac{- 352,7}{97296} \cdot 100 = - 0,36 \%$$

Сумарний вплив факторів становить:

$$\Sigma \Delta PV_i = - 3243,2 - 352,7 + 10308,4 = 6712,5 \text{ (грн/осіб);}$$

$$\Sigma \Delta PV_i = 104008,5 - 97296 = 6712,50;$$

$$\Sigma \Delta PV_i \% = - 3,33 - 0,36 + 10,59 = 6,9 \text{ (\%)} \text{ (грн/осіб)}$$

Наведені розрахунки свідчать про те, що на зміну середньорічного виробітку позитивним фактором впливу є фактор збільшення середньогодинного

виробітку (10,59 %), тому незважаючи на від’ємне значення двох інших факторів (що призводить до зменшення результативного показника) продуктивність праці на підприємстві збільшилася.

Задача 2. Середня заробітна плата працівників за звітний період складала 10,64 млн грн, у минулому році 7,6 млн грн, індекс інфляції за цей період складав 1,5. Розрахувати реальну заробітну плату працівників.

В умовах інфляції при аналізі індексу реальної середньої заробітної плати необхідно враховувати індекс інфляції (I_i) за період, що аналізується.

$$I_{зпр} = \frac{CЗ_1}{CЗ_0 \cdot I_i},$$

де $I_{зпр}$ – індекс росту реальної заробітної плати;

I_i – індекс інфляції;

$CЗ_1, CЗ_0$ – середня заробітна плата працівників за звітний і базовий періоди.

$$I_{зпр} = \frac{10,64}{7,6 \times 1,5} = 0,933.$$

Це означає, що реальна заробітна плата працівників не збільшилась, а зменшилась на 6,7 %: $((10,64 \cdot 0,933 - 10,64) / 10,64) \cdot 100$.

Практичні завдання

Задача 1. Середня заробітна плата працівників за звітний період складала 15,50 млн грн, у минулому році 16,60 млн грн, індекс інфляції за цей період складав 1,2. Розрахувати реальну заробітну плату працівників.

Задача 2. Виконати загальний аналіз продуктивності праці на підприємстві (табл. 2.4.1):

Таблиця 2.4.1

Аналіз продуктивності праці

Показники	Базовий рік	Звітний рік	
		План	факт
1. Товарна продукція, тис. грн	112740	120000	131100
2. Середньоспискова чисельність промислово-виробничого персоналу, осіб	4400	4500	4200
Середньоспискова чисельність робітників, осіб	3800	4100	4000

Задача 3. Виконати загальний аналіз трудомісткості продукції (табл. 2.4.2):

Таблиця 2.4.2

Аналіз трудомісткості продукції

Показники	Базовий рік	Звітний рік	
		план	факт
1. Товарна продукція, тис. грн	12000	13050	14000
2. Відпрацьовано всіма, люд.-год.	5000000	5033107	4861975
3. Питома трудомісткість на 1 тис. грн продукції, год.	60	61	64
4. Середнього-динний виробіток грн/ осіб	65	66	67

Задача 4. Розрахувати вплив факторів на продуктивність праці на підприємстві (табл. 2.4.3):

Таблиця 2.4.3

Рівень продуктивності праці на підприємстві

Показники	Звітний рік	
	план	факт
1. Продуктивність праці одного робітника, грн/ осіб	33280	33570
2. Кількість днів, відпрацьованих одним робітником	227	220
3. Тривалість робочого дня, годин	7,93	7,89
4. Середньогодинний виробіток одного робітника, грн/ осіб	18,49	19,34

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.5

ТЕМА 2.5 АНАЛІЗ ДОВГОСТРОКОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Мета: сформулювати аналіз використання основних засобів, аналіз показників складу, структури, руху та технічного стану основних засобів та здійснити класифікацію показників використання основних виробничих засобів. Аналіз фондів та факторів її зміни.

План

1. Аналіз показників складу, структури, руху та технічного стану основних засобів.
2. Показники забезпеченості підприємства устаткуванням, виробничими площами та іншими основними засобами.
3. Оцінка інвестиційної активності підприємства.
4. Аналіз використання основних засобів.
5. Аналіз руху нематеріальних активів.
6. Класифікація показників використання основних виробничих засобів. Аналіз фондів та факторів її зміни.
7. Аналіз ефективності використання й освоєння виробничих потужностей.
8. Методика визначення і розрахунку резервів збільшення випуску продукції.

Приклади розв'язання задач

Задача 1. За даними табл. 1. виконати аналіз технічного рівня розвитку підприємства та ефективності використання основних засобів:

Таблиця 1

Рух основних виробничих фондів

Найменування	Навність на початок року, тис. грн	Навність на кінець року, тис. грн	величина зносу		Поступило за рік, тис. грн	Вибуло за рік, тис. грн
			на початок року, тис. грн	на кінець року, тис. грн		
Основні виробничі фонди (ОВФ)	17000	16300	6000	6600	700	800

Розрахуємо коефіцієнти зносу та придатності на початок та кінець року:

$$K_{zn} = \frac{6000}{17000} = 0,35 \qquad K_{np} = \frac{(17000 - 6000)}{17000} = \frac{11000}{17000} = 0,65$$

$$K_{zn} = \frac{6600}{16300} = 0,4 \qquad K_{np} = \frac{(16300 - 6600)}{16300} = \frac{9700}{16300} = 0,59.$$

Наступним етапом аналізу є розрахунок коефіцієнтів оновлення, вибуття та приросту:

$$K_{он} = \frac{700}{16300} = 0,042 \qquad K_{виб} = \frac{800}{17000} = 0,047.$$

$$K_{прир} = \frac{700 - 800}{16300} = - 0,006.$$

Таким чином, знос основних фондів на кінець року збільшився, показники руху основних фондів свідчить про заміну зношених основних фондів новими, але недостатніми темпами.

Задача 2. Виконати аналіз фондівіддачі (табл. 2):

Таблиця 2

1. Показники	2009 р.	2010 р.
2. Обсяг товарної продукції в оптових цінах, тис. грн	140164	143885
3. Середньорічна вартість промислово-виробничих ОФ, тис. грн	58823	62189
5. Активна частина ОФ (машини і обладнання), тис. грн	38934	40297

Проведені розрахунки (табл. 3) свідчать, що рівень фондівіддачі знизився на 0,82 % з 3,60 грн до 2,57 грн, що є свідченням погіршення ефективності використання основних виробничих фондів за даним показником.

Таблиця 3

1. Показники	2009 р.	2010 р.	Відхилення +, -	%
2. Обсяг товарної продукції в оптових цінах, тис. грн	140164	143885	3721	2,65
3. Середньорічна вартість промислово-виробничих ОФ, тис. грн	58823	62189	3366	5,72
4. Фондовіддача (1:2), грн	2,38	2,31	- 0,07	- 2,90
5. Активна частина ОФ (машини і обладнання), тис. грн	38934	40297	1363	3,50
6. Фондовіддача активної частини фондів (1:5), грн	3,60	3,57	- 0,03	- 0,82
7. Питома вага активної частини фондів у загальній їх вартості (4:2), %	66,19	64,80	- 1,39	- 2,10

Задача 3. За даними табл.4 проаналізувати вплив зміни у використанні обладнання на обсяг виробництва:

Таблиця 4

Аналіз впливу змін у використанні обладнання на обсяг виробництва

Показник	План	Факт
1. Обсяг товарної продукції, тис. грн	1528,39	1722,91
2. Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн	793,62	910,14
3. Виробничі площі, кв. м	14474,09	15064,11
4. Кількість верстатів	70,21	98,21
5. Загальна кількість відпрацьованих верстатами годин	167318,11	151590,09
з них кількість годин, відпрацьованих у першу зміну	94935,82	87180,07

Таблиця 5

Аналіз впливу змін у використанні обладнання на обсяг виробництва

Показник	План	Факт	Відхилення
1. Обсяг товарної продукції, тис. грн	1528,39	1722,91	194,52
2. Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн	793,62	910,14	116,52
3. Виробничі площі, кв. м	14474,09	15064,11	590,02
4. Кількість верстатів	70,21	98,21	28,00
5. Загальна кількість відпрацьованих верстатами годин	167318,11	151590,09	- 15728,02
з них кількість годин, відпрацьованих у першу зміну	94935,82	87180,07	- 7755,75

Для оцінки впливу факторів використання ОВФ на обсяги товарної продукції використаємо метод елімінування та дані табл. 5 та 6. Використання впливу ОВФ становить:

1. $116,52 \cdot 1,93 = 224,40$ тис. грн – зміна величини ОВФ;
2. $224,40 \cdot -0,03 = -29,87$ тис. грн – зміна фондівддачі;
3. $590,02 \cdot 105,59 = 62303,2$ тис. грн – зміна виробничих площ;
4. $15064,11 \cdot 8,78 = 132220,67$ тис. грн – зміна випуску продукції на одиницю виробничої площі;
5. $98,21 \cdot 21769,34 = 609502,61$ тис. грн – зміна кількості верстатів;
6. $98,21 \cdot -4225,57 = -414978,73$ тис. грн – зміна виробітку за верстатом;
7. $2,23 \cdot 9,13 = -143669,50$ тис. грн – зміна використання кількості відпрацьованих годин;
8. $151590,09 \cdot 2,23 = 338193,37$ тис. грн – зміна виробітку за одну верстато-годину.

Таблиця 6

Аналіз впливу змін у використанні обладнання на обсяг виробництва

Розрахунковий показник			
1. Фондовіддача (1:2)	2461,54	1581,11	- 880,43
2. Кількість годин відпрацьованих першим верстатом (5:4)	105,59	114,37	8,78
3. Випуск продукції на одиницю площі (1:3), грн/кв. м	21769,34	17543,77	- 4225,57
4. Середньорічний виробіток одного верстата (1:4), грн.	9,13	11,37	2,23
5. Середній виробіток на одиницю верстато-годин (1:5), грн.	1,78	1,66	- 0,12
6. Коефіцієнт змінності (5:6)	2461,54	1581,11	- 880,43

Таким чином, проведений аналіз показав, що є резерв збільшення обсягу виробництва обсягом 414978,73 тис. грн за рахунок використання верстата.

Задача 1. За даними табл. 11 розрахувати коефіцієнти, які характеризують використання обладнання та зробити висновки.

Таблиця 11

Дані щодо використання технологічного обладнання на підприємстві

Обладнання	Ефективний фонд робочого часу одиниці обладнання, год.	Прогресивна продуктивність одиниці обладнання, т/год	Фактичний фонд робочого часу одиниці обладнання, год	Фактична продуктивність одиниці обладнання, т/год	Виробнича потужність, т/рік
Верстат 1	9381,14	18,23	9195,86	5,38	456412,08
Верстат 2	8868,47	13,34	8856,15	12,19	477812,78
Верстат 3	9101,07	6,68	9400,12	6,01	421380,55
Верстат 4	9297,69	28,54	8867,52	23,07	464354,54

Таблиця 9.12

Розрахункові дані щодо використання технологічного обладнання на підприємстві

Обладнання	Коефіцієнт екстенсивності	Коефіцієнт інтенсивності	Інтегральний коефіцієнт	Резерв потужності
Верстат 1	0,98	0,30	0,29	0,71
Верстат 2	1,00	0,91	0,91	0,09
Верстат 3	1,03	0,90	0,93	0,07
Верстат 4	0,95	0,81	0,77	0,23

Розрахунок коефіцієнтів використання обладнання показав, що верстат 4 використовується обмежено і має значний резерв потужності 0,71. Верстат 2 використовується також недостатньо ефективно, про що свідчить коефіцієнт інтенсивності 0,81 та резерв потужності 0,23. Оскільки при цьому коефіцієнти екстенсивності мають значення наближене до одиниці, то це означає, що проблемою використання верстатів 1 та 4 є низька продуктивність одиниці обладнання при майже повному використанні фонду її робочого часу.

Роботу верстатів 2 і 3 за усіма показниками можна вважати ефективною, оскільки резерв потужності їх незначний, інтегральний коефіцієнт на високому рівні, коефіцієнт екстенсивності наближений до одиниці.

Задача 2. Балансова вартість основних фондів на підприємстві становить 100 млн грн, вартість зношеності на кожен рік 10 млн грн, підприємство функціонує 5 років. Розрахувати коефіцієнти придатності та вибуття основних фондів.

Коефіцієнт придатності – це відношення залишкової вартості основних засобів до їх первісної вартості. Залишкову вартість основних виробничих

фондів визначають вирахуванням з первісної вартості основних виробничих засобів суми зносу. Таким чином: $100 + 10 \cdot 5 = 150$ млн грн складає первісна вартість. Коефіцієнт придатності складає $100/150 = 0,66$, коефіцієнт вибуття – $50/100 = 0,5$.

Задачі для самостійного розв'язку

Задача 1. Виконати аналіз фондівддачі (табл. 7):

Таблиця 7

Вихідні дані

Показники	2009 р.	2010 р.
Обсяг товарної продукції в оптових цінах, тис. грн	150843,86	144953,89
Середньорічна вартість промислово-виробничих ОФ, тис. грн	59622,37	62413,74
Активна частина ОФ (машини і обладнання), тис. грн	39650,10	43470,54

Задача 2. За даними табл. 8. виконати аналіз технічного рівня розвитку підприємства та ефективності використання основних засобів:

Таблиця 8

Рух основних виробничих фондів

Найменування	Наявність на початок року, тис. грн	Наявність на кінець року, тис. грн	величина зносу		Поступило за рік, тис. грн.	Вибуло за рік, тис. грн.
			на початок року, тис. грн	на кінець року, тис. грн		
Основні виробничі фонди	16902	16804	6102	6503	731	829

Задача 3. Виконати аналіз фондівддачі (табл. 9) та розрахувати вплив зміни обсягу виробництва в натуральному виразі, середньої оптової ціни, середньорічної вартості основних виробничих фондів на її рівень за допомогою методу елімінування:

Таблиця 9

Вихідні дані

Показники	2009 р.	2010 р.
Обсяг товарної продукції в оптових цінах, тис. грн	149913,45	156964,82
Середньорічна вартість промислово-виробничих ОФ, тис. грн	64575,08	63839,00
Активна частина ОФ (машини і обладнання), тис. грн	40206,93	43036,61

Задача 1. За даними табл. 9.13 розрахувати коефіцієнти, які характеризують використання обладнання та зробити висновки.

Таблиця 9.13

Дані щодо використання технологічного обладнання на підприємстві

Обладнання	Ефективний фонд робочого часу одиниці обладнання, год	Прогресивна продуктивність одиниці обладнання, т/год	Фактичний фонд робочого часу одиниці обладнання, год	Фактична продуктивність одиниці обладнання, т/год	Виробнича потужність, т/рік
Верстат 1	9403,51	18,58	9222,80	5,02	485465,79
Верстат 2	8621,28	13,94	9163,91	11,82	459388,27
Верстат 3	8766,42	6,32	9122,71	5,85	447385,80
Верстат 4	9314,37	27,83	9323,99	23,16	461851,09

Задача 2. Балансова вартість основних фондів на підприємстві становить 95 млн грн, вартість зношеності на кожен рік 7 млн грн, підприємство функціонує 4 роки. Розрахувати коефіцієнти придатності та вибуття основних фондів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.6.

ТЕМА 2.6. АНАЛІЗ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Мета: сформулювати загальне уявлення про завдання та джерела інформації аналізу матеріальних ресурсів та методику розрахунку. Визначити завдання та основні напрями аналізу наявності, руху, ефективності використання основних фондів.

План

1. Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами й ефективності їх використання.
2. Аналіз потреби підприємства в матеріальних ресурсах і рівня виробничих запасів.

3. Фактори, що впливають на рівень складських запасів підприємства.
4. Аналіз факторів зміни і виявлення резервів зниження матеріаломісткості продукції та підвищення ефективності виробництва.

Питання для обговорення

1. Значення, завдання, інформаційне забезпечення аналізу використання матеріальних ресурсів
2. Методика аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами
3. Методика аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів
4. Розкрити значення та завдання аналізу забезпеченості та ефективності використання матеріальних ресурсів.
5. Перерахувати джерела інформації для аналізу використання матеріальних ресурсів.
6. Охарактеризувати етапи проведення аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами.
7. Назвати основні показники ефективності використання матеріальних ресурсів.
8. Охарактеризувати інтенсивний та екстенсивний шляхи забезпечення підприємства матеріальними ресурсами.
9. Перерахувати фактори впливу на зміну матеріаломісткості продукції й обсяг матеріальних витрат.

Практичні завдання

Завдання 1.

За даними табл.2.6 визначте:

- а) вплив зміни кожного із зазначених у таблиці факторів на зміну обсягу продукції у звітному році у порівнянні з попереднім;
- б) кількість умовно вивільнених робітників. Зробіть висновки за результатами аналізу.

Таблиця 2.6

Показник	Одиниця виміру	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+, -) (гр.2-гр.1)
А	Б	1	2	3
1. Кількість робітників	осіб	1718,00	1738,00	
2. Кількість відпрацьованих люд.-днів 1-им робітником	людино-днів	227,70	230,40	
3. Тривалість робочого дня	годин	6,75	6,76	
4. Годинний виробіток 1-го робітника	грн.	27,00	27,00	
5. Обсяг продукції, грн	?	?	?	

Завдання 2. На підставі наведених у табл. 2.7 даних оцініть:

- 1) динаміку наведених у таблиці показників, а також розрахованих на їх підставі вартості основних фондів, фондівіддачу і продуктивність праці;

- 2) зміну обсягу продукції – в цілому, у тому числі під впливом змін:
 - а) чисельності працюючих;
 - б) продуктивності праці;
- 3) зміну обсягу продукції – в цілому, у тому числі під впливом змін:
 - а) вартості основних фондів;
 - б) фондівдачі;
- 4) зміну продуктивності праці – в цілому, в тому числі під впливом змін:
 - а) фондівдачі;
 - б) фондоозброєності.

Зробити висновки за результатами аналізу.

Таблиця 2.7

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Темп росту, % (гр.2:гр.1) 100
А	1	2	3
1. Обсяг продукції у порівняних цінах, тис. грн	146997	150115	?
2. Чисельність працюючих, осіб	2419	2398	?
3. Фондоозброєність, грн	5475	5314	?
4. Вартість основних фондів, тис. грн	?	?	?
5. Продуктивність праці, грн	?	?	?
6. Фондовіддача, грн	?	?	?

Завдання 3.

На підставі даних табл. 2.8 оцініть:

Таблиця 2.8

Показник	За планом	Фактич- но	Виконання плану,% (гр.2:гр.1) 100
А	1	2	3
1. Обсяг продукції у порівняних цінах, тис. грн	6580	5880	?
2. Середньорічна чисельність працюючих, осіб	180	147	?
3. Середньорічна заробітна плата, грн	12100	13050	?
4. Продуктивність праці	?	?	?

- 1) виконання плану з наведених у таблиці показників, а також розрахованої на їх основі продуктивності праці;
- 2) приріст фонду оплати праці – в цілому, в тому числі в результаті змін:
 - а) чисельності працюючих;
 - б) середньої заробітної плати;
- 3) співвідношення рівнів виконання плану середньої заробітної плати й продуктивності праці.

Зробіть висновки за результатами аналізу.

Контрольні запитання

1. За допомогою яких показників оцінюється забезпеченість підприємства трудовими ресурсами?
2. Як розраховуються та аналізуються оборот і стабільність робочої сили?
3. За якими показниками аналізується використання робочого часу?
4. В чому полягає відмінність показників продуктивності праці «виробіток» і «трудоємність»? Які особливості оцінки їх динаміки?
5. Які фактори сприяють підвищенню продуктивності праці?
6. Яким чином оцінюється вплив чисельності працюючих і продуктивності праці на зміну обсягу продукції?
7. Із яких елементів складається фонд оплати праці?
8. Як в умовах інфляції оцінюється реальний розмір середньої заробітної плати?
9. Які висновки можна зробити, оцінюючи співвідношення темпів зростання середньої заробітної плати і продуктивності праці?
10. За якими показниками аналізуються рух, стан і використання основних фондів?
11. Яким чином зв'язані між собою продуктивність праці, фондівіддача і фондоозброєність?
12. Які показники характеризують використання устаткування?
13. Розкрийте сутність виробничої потужності. Як аналізується ступінь використання виробничої потужності?
14. З якою метою аналізується забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами?
15. За якими показниками аналізується використання матеріальних ресурсів?

ЗАВДАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

Тестові завдання для перевірки знань студентів з тем дисципліни

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 1.1. ПРЕДМЕТ, ОБ'ЄКТ, ЗАВДАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. До функцій аналізу господарської діяльності належать:

- а) оціночна, діагностична, контрольна;
- б) аналітична, діагностична, пошукова;
- в) оціночна, діагностична, пошукова;
- г) аналітична, оціночна, контрольна;
- д) аналітична, синтетична, індикативна.

2. Визначення відповідності стану економічної системи її цільовим параметрам функціонування та потенційним можливостям – це:

- а) пошукова функція;
- б) діагностична функція;
- в) оціночна функція;
- г) інформаційна функція;
- д) комунікативна функція.

3. Виявлення невикористаних резервів і потенційних можливостей зміни та розвитку економічної системи, обґрунтування механізмів їх мобілізації – це:

- а) пошукова функція;
- б) діагностична функція;
- в) оціночна функція;
- г) інформаційна функція;
- д) комунікативна функція.

4. Встановлення причинно-наслідкових змін економічної системи у кількісному та якісному вимірюванні впливу факторів на цю зміну та розвиток – це:

- а) пошукова функція;
- б) діагностична функція;
- в) оціночна функція;
- г) інформаційна функція;
- д) комунікативна функція.

5. Діагностична функція аналізу господарської діяльності – це:

- а) виявлення невикористаних резервів і потенційних можливостей зміни та розвитку економічної системи;
- б) встановлення причинно-наслідкових змін економічної системи у кількісному та якісному вимірюванні впливу факторів на цю зміну та розвиток;
- в) обґрунтування механізмів мобілізації виявлених невикористаних резервів;
- г) визначення відповідності стану економічної системи її цільовим параметрам функціонування та потенційним можливостям;
- д) визначення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

6. Пошукова функція аналізу господарської діяльності – це:

- а) виявлення невикористаних резервів і потенційних можливостей зміни та розвитку економічної системи, обґрунтування механізмів їх мобілізації;
- б) визначення відповідності стану економічної системи її цільовим параметрам функціонування та потенційним можливостям;
- в) встановлення причинно-наслідкових змін економічної системи у кількісному та якісному вимірюванні впливу факторів на цю зміну та розвиток;
- г) виявлення зв'язків і залежностей між окремими частинами на підставі поєднання окремих складових;
- д) встановлення порушень нормального ходу економічних процесів за ознаками характерними тільки для цих порушень.

7. Оціночна функція аналізу господарської діяльності – це:

- а) виявлення невикористаних резервів і потенційних можливостей зміни та розвитку економічної системи, обґрунтування механізмів їх мобілізації;
- б) визначення відповідності стану економічної системи її цільовим параметрам функціонування та потенційним можливостям;
- в) встановлення причинно-наслідкових змін економічної системи у кількісному та якісному вимірюванні впливу факторів на цю зміну та розвиток;
- г) визначення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- д) виявлення ймовірності банкрутства підприємства.

8. Сукупним об'єктом аналізу господарської діяльності є вивчення:

- а) господарської діяльності підприємства;
- б) зовнішніх процесів господарської діяльності;
- в) внутрішніх факторів господарської діяльності;
- г) огляд економічної діяльності держави в цілому;
- д) правильна відповідь відсутня.

ТЕМА 1.2. ВИДИ АНАЛІЗУ ТА ЙОГО ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Аналіз як метод наукового пізнання дійсності означає:

- а) розкладання об'єкту, що вивчається, на частини, на властиві цьому об'єкту складові;
- б) поєднання окремих складових явища або предмета;
- в) метод переходу від знання окремих фактів до знання загального;
- г) метод руху думки від загального до часткового, виведення із загальних посилок наслідків часткового характеру;
- д) виявлення зв'язків і залежностей між окремими частинами на підставі поєднання окремих складових.

2. Синтез як загальнонауковий метод передбачає:

- а) метод руху думки від загального до часткового, виведення із загальних посилок наслідків часткового характеру
- б) метод переходу від знання окремих фактів до знання загального;
- в) поєднання окремих складових явища або предмета, виявлення зв'язків і залежностей між окремими частинами;
- г) розкладання об'єкта, що вивчається, на частини, на властиві цьому об'єкту складові;
- д) правильної відповіді не запропоновано.

3. Спосіб дослідження причинних зв'язків, за яким дослідження проводиться від окремого до загального, від вивчення окремих факторів до узагальнень, від причин до результатів – це метод:

- а) індукції;
- б) дедукції;
- в) інтегральний;
- г) індексний;
- д) синтезу;

4. Індукція – це:

- а) метод руху думки від загального до часткового, виведення із загальних посилок наслідків часткового характеру;
- б) метод переходу від знання окремих фактів до знання загального;
- в) метод дослідження, який полягає в уявному розподілі явища або процесу на складові та виділенні його окремих сторін, виявленні основи;
- г) поєднання раніше розподілених елементів досліджуваного об'єкту в єдине ціле;
- д) правильної відповіді не запропоновано.

5. Аналіз, який базується на функціях, які виконує об'єкт, і зорієнтований на оптимальні методи їх реалізації на всіх стадіях життєвого циклу продукції (робіт, послуг) – це:

- а) порівняльний аналіз;
- б) діагностичний аналіз;
- в) функціонально-вартісний аналіз;
- г) факторний аналіз;
- д) соціальний аналіз.

6. Аналіз, при якому висновки надаються за результатами обстеження тільки частини об'єктів – це:

- а) суцільний аналіз;
- б) вибіркового аналіз;
- в) діагностичний аналіз;
- г) локальний аналіз;
- д) тематичний аналіз.

7. Оперативний аналіз здійснюється:

- а) перед прийняттям рішення про здійснення господарських операцій;
- б) після виконання господарських операцій;
- в) за декілька попередніх звітних періодів;
- г) під час здійснення господарського процесу;
- д) по закінченню звітного періоду.

8. Аналіз діяльності окремих підрозділів – це:

- а) суцільний аналіз;
- б) вибіркового аналіз;
- в) діагностичний аналіз;
- г) локальний аналіз.
- д) внутрішньогосподарський аналіз.

9. Аналіз, який проводять технічні служби підприємства; предметом є причинно-наслідкові зв'язки, що є результатом взаємодії технічних та економічних процесів:

- а) діагностичний аналіз;
- б) маржинальний аналіз;
- в) техніко-економічний аналіз;
- г) факторний аналіз;
- д) стратегічний аналіз.

10. Вид аналізу, який полягає у вивченні взаємозв'язку та співвідношення витрат, обсягу і прибутку, у розподілі витрат на постійні та змінні; дає можливість управляти валовим прибутком, оптимізувати його параметри залежно від відхилень рівнів обсягу, питомих змінних витрат, ціни одиниці продукції тощо:

- а) СVP-аналіз;
- б) функціонально-вартісний аналіз;
- в) ABC-аналіз;
- г) факторний аналіз;
- д) діагностичний аналіз.

11. Сутність функціонально-вартісного аналізу полягає у:

- а) виявленні оптимального співвідношення між споживчою вартістю продукту та витрат на його виробництво;
- б) оцінки ймовірності банкрутства;
- в) розрахунку ринкової частки продукту;
- г) розрахунку точки беззбитковості;
- д) оцінці сильних та слабких сторін діяльності підприємства.

ТЕМА 1.3. МЕТОД І МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Сукупність прийомів, способів, засобів, що застосовуються у процесі проведення аналізу господарської діяльності в раніше визначеній послідовності для досягнення поставленої мети, є:

- а) методом;
- б) методичним прийомом;
- в) математичною дією;
- г) індукцією;
- д) методикою.

2. До загальнонаукових методів пізнання відносяться:

- а) формалізація, моделювання, детермінований факторний аналіз;
- б) індукція, дедукція, ряди динаміки, групування;
- в) аналіз, синтез, абсолютні, відносні та середні величини;
- г) аналіз, синтез, порівняння, експеримент, формалізація;
- д) балансове узагальнення, індексний метод, факторний аналіз.

3. Методичні прийоми аналізу господарської діяльності, в основу яких покладено суворі формалізовані аналітичні залежності є:

- а) статистичними;
- б) загальнонауковими;
- в) евристичними;
- г) кореляційними;
- д) формалізованими.

4. До абсолютних показників належать:

- а) темп зростання чисельності працівників;
- б) рентабельність продукції;

- в) обсяг) реалізованої продукції;
- г) індекс цін;
- д) плинність кадрів.

5. Для визначення темпів змін досліджуваного явища за кожний окремий період порівняно з попереднім обчислюють:

- а) базисний темп зростання;
- б) ланцюговий темп зростання;
- в) питому вагу показника;
- г) абсолютний приріст;
- д) абсолютне значення одного відсотку приросту.

6. Комплексною одиницею виміру абсолютних величин є:

- а) гривні;
- б) тонно-кілометр;
- в) метр;
- г) правильний варіант відповіді відсутній.

7. Показник, що розраховується як різниця між двома рівнями динамічного ряду, називається:

- а) абсолютний приріст;
- б) темп приросту;
- в) темп зростання;
- г) абсолютне значення одного відсотку приросту;
- д) відносне відхилення.

8. Показник, який показує, на скільки відсотків один рівень динамічного ряду більше (або менше) базового рівня, називається:

- а) абсолютний приріст;
- б) темп приросту;
- в) темп зростання;
- г) абсолютне значення одного відсотку приросту;
- д) відносне відхилення.

9. Відносна величина координації відображає:

- а) співвідношення частин цілого між собою;
- б) відношення планового рівня звітного періоду до базового рівня;
- в) співвідношення величини явища з величиною будь-якого іншого явища;
- г) ступінь розповсюдження явища в певному середовищі;
- д) ступінь обґрунтованості планового завдання.

10. Відносна величина, яка показує співвідношення ефекту з ресурсами або витратами:

- а) ефективності;
- б) динаміки;
- в) інтенсивності;
- г) порівняння.

11. Відносна величина, яка характеризує ступінь розповсюдження, розвитку явища у відповідному середовищі:

- а) ефективності;
- б) динаміки;

- в) інтенсивності;
- г) порівняння.

12. Відносний показник, який розраховується як частка від ділення двох рівнів динамічного ряду і показує у скільки разів показник, що аналізується, більший або менший за базисний – це:

- а) абсолютний приріст;
- б) абсолютне значення одного відсотку приросту;
- в) середній абсолютний приріст;
- г) темп зростання;
- д) середній абсолютний темп зростання.

13. Відносний показник, який характеризує зміну явища в часі:

- а) ефективності;
- б) динаміки;
- в) інтенсивності;
- г) порівняння;
- д) екстенсивності.

14. Відносний показник, який характеризує питому вагу окремих частин в загальному обсязі сукупності:

- а) ефективності;
- б) динаміки;
- в) структури;
- г) порівняння;
- д) координації.

15. Відношення частини до цілого в межах однієї сукупності – це відносний показник:

- а) структури;
- б) координації;
- в) динаміки;
- г) виконання плану;
- д) порівняння.

16. Співвідношення величини явища з величиною будь-якого іншого явища або з величиною цього явища, але взятою за інший час або за іншим об'єктом, відображають:

- а) абсолютні величини;
- б) середні величини;
- в) натуральні величини;
- г) показники динаміки;
- д) відносні величини.

17. Співвідношення частин цілого між собою характеризують:

- а) відносні величини структури;
- б) відносні величини ефективності;
- в) відносні величини координації;
- г) відносні величини порівняння;
- д) відносні величини інтенсивності.

18. Характеризують кількісні розміри явища в одиницях ваги, обсягу,

довжини, площі, вартості, не враховуючи розмір інших явищ:

- а) факторні величини;
- б) середні величини;
- в) відносні величини;
- г) структурні величини;
- д) абсолютні величини.

19. Частка робітників у загальній чисельності працівників підприємства це:

- а) абсолютна величина;
- б) відносна величина координації;
- в) відносна величина структури;
- г) відносна величина інтенсивності;
- д) відносна величина порівняння.

20. Динаміку показника валового прибутку підприємства можна вивчити за допомогою:

- а) горизонтального аналізу;
- б) вертикального аналізу;
- в) групування;
- г) неформалізованих методів;
- д) балансового узагальнення.

ТЕМА 1.4. ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Математична теорія гри являє собою:

- а) процес оптимізації;
- б) процес інтегрованої комплексної оцінки;
- в) розв'язок конфліктних ситуацій, поданих математичними алгоритмами;
- г) процес диверсифікації.

2. Евристичні методи ґрунтуються на:

- а) аналізі показників минулих років;
- б) чітких аналітичних залежностях;
- в) традиційних прийомах економічної статистики;
- г) інтуїції, творчому мисленні, досвіді фахівців.

3. До оптимізаційних методів відносять:

- а) методи математичного програмування;
- б) методи кореляційного аналізу;
- в) метод диференційного числення;
- г) усі перелічені методи.

4. Критерій Стьюдента застосовується в аналізі для оцінки:

- а) параметрів рівняння регресії;
- б) визначення надійності коефіцієнта кореляції;

- в) залежності між результативним показником та показниками-факторами;
- г) всі відповіді вірні.

5. Моделі, що використовують, коли результативний показник є алгебраїчною сумою кількох факторів, називаються:

- а) адитивні моделі;
- б) мультиплікативні моделі;
- в) детерміновані моделі;
- г) кратні моделі

6. Моделі, що використовують, коли результативний показник є добутком кількох факторів, називаються:

- а) мультиплікативні моделі;
- б) адитивні моделі;
- в) детерміновані моделі;
- г) кратні моделі.

7. Моделі, що використовуються, коли результативний показник є часткою від ділення факторів, називаються :

- а) мультиплікативні моделі;
- б) кратні моделі;
- в) детерміновані моделі;
- г) адитивні моделі.

8. Сукупність методів та прийомів, що визначають алгоритм розв'язку аналітичної задачі чи їх комплексу, називається:

- а) методика економічного аналізу;
- б) метод економічного аналізу;
- в) методологія економічного аналізу;
- г) принцип аналітичних досліджень

9. Умовою проведення детермінованого факторного аналізу є:

- а) наявність пропорційного зв'язку між загальним результатом і факторами, що його визначають;
- б) наявність імовірнісного зв'язку між загальним результатом і факторами, що його визначають;
- в) наявність динамічних рядів
- г) можливість побудови математичної моделі

10. За допомогою відносних величин досліджується:

- а) кількісний вплив на результати фінансової діяльності;
- б) обсяг невикористаних ресурсів;
- в) товарний баланс;
- г) динаміка об'єкта аналізу.

11. Яка з описаних моделей є адитивною:

- а) модель, згідно з якою результативний показник визначається як добуток факторного впливу;
- б) модель, згідно з якою результативний показник визначається як алгебраїчна сума факторного впливу;
- в) модель, згідно з якою зв'язок економічних показників описується логарифмічною функцією;
- г) модель, згідно з якою результативний показник визначається як частка від ділення факторних показників.

12/ Яка з описаних моделей є мультиплікативною?

- а) модель, згідно якої результативний показник визначається як алгебраїчна сума факторного впливу;
- б) модель, згідно якої результативний показник визначається як добуток сума факторного впливу;
- в) модель, згідно якої результативний показник визначається як частка від ділення факторного впливу;
- г) модель, згідно якої результативний показник описується логарифмічною функцією.

13. До економіко-логічних методів відносять:

- а) методи порівняння;
- б) методи математичного програмування;
- в) методи математичної статистики;
- г) методи дослідження операцій.

14. Які показники порівнювати некоректно?

- а) планові та фактичні виробничі витрати;
- б) собівартість виготовленої та реалізованої продукції;
- в) фактичний дохід від реалізації продукції за плановими та фактичними цінами;
- г) бажаний та фактичний обсяг виробництва продукції.

15. Метод ланцюгових підстановок дозволяє:

- а) оцінити зміну параметрів в часі;
- б) визначити тип функціонального зв'язку;
- в) виявити тенденцію та закономірності зміни і розвитку явищ та процесів;
- г) визначити вплив факторів на результативний показник.

16. Середні величини в економічному аналізі використовують для:

- а) визначення структурних зрушень;
- б) узагальненої характеристики однорідних явищ та процесів;
- в) оцінки впливу факторів на зміну результативного показника;
- г) визначення кількісної і якісної зміни показників.

17. Для визначення темпів зміни досліджуваного явища за кожен окремий

період порівняно з попереднім обчислюють:

- а) середню арифметичну;
- б) абсолютну зміну;
- в) базисні індекси;
- г) ланцюгові індекси.

18. Для виявлення форми та щільності залежності між різними параметрами досліджуваного об'єкта, характер функціональної залежності між якими не визначено, використовують:

- а) методи стохастичної комплексної оцінки;
- б) методи кореляційно-регресійного аналізу;
- в) методи математичного програмування;
- г) експертні методи.

19. Коефіцієнт кореляційного зв'язку вказує на:

- а) амплітуду статистичної вибірки;
- б) достатність статистичної вибірки;
- в) тісноту зв'язку результативного показника з показниками-факторами;
- г) рейтинг впливу показників-факторів на зміну результативного показника.

ТЕМА 1.5. ПРИЙОМИ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ В АНАЛІЗІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. За складністю побудови розрізняють два типи групувань:

- а) прості і типологічні;
- б) структурні і типологічні;
- в) аналітичні і комбіновані;
- г) аналітичні і прості;
- д) прості і комбіновані.

2. Групування, які дозволяють вивчати внутрішню будову показників, називають:

- а) типологічними;
- б) структурними;
- в) аналітичними;
- г) простими;
- д) комбінованими.

3. Яке групування призначене для виявлення взаємозв'язку, взаємозумовленості та взаємодії між досліджуваними явищами:

- а) структурні групування;
- б) типологічні групування;
- в) специфічні групування;
- г) аналітичні (факторні) групування;
- д) бухгалтерські групування.

4. Розподіл якісно неоднорідної інформації на однорідні групи, тобто виділення соціально-економічних типів передбачає:

- а) типологічне групування;
- б) структурне групування;
- в) аналітичне групування;
- г) комбіноване групування;
- д) просте групування.

5. Для відображення розвитку аналізованого показника у часі застосовують:

- а) методи лінійного програмування;
- б) ряди динаміки;
- в) метод мозкового штурму;
- г) кореляційно-регресійний аналіз;
- д) прийоми елімінування.

6. Для визначення внутрішньої будови явища використовується:

- а) горизонтальне порівняння;
- б) вертикальне порівняння;
- в) трендове порівняння;
- г) багатовимірне порівняння;
- д) одновимірне порівняння.

7. Порівняння фактичних даних з плановими проводиться для:

- а) для обґрунтування нормативів;
- б) визначення тенденцій розвитку економічних процесів;
- в) виявлення резервів виробництва;
- г) визначення ступеня виконання плану;
- д) перевірки обґрунтованості планових показників.

8. Як підрахувати абсолютний приріст показника X:

- а) $x_1 : x_0$;
- б) $x_1 - x_0$;
- в) $x_1 : x_0 - 1$;
- г) $1 - x_1 : x_0$.

9. Середні величини в економічному аналізі характеризують:

- а) узагальнену кількісну характеристику сукупності однорідних явищ за певною ознакою;
- б) кількісні розміри явища у відповідних одиницях виміру;
- в) співвідношення величини окремих явищ;
- г) класифікаційні групи за ознаками, істотними з точки зору розв'язання конкретних аналітичних завдань;
- д) співвідношення величини неоднорідних явищ.

10. Прийом балансового узагальнення в аналізі господарської діяльності передбачає:

- а) вивчення взаємозв'язку та співвідношення витрат, обсягу і прибутку, розподілу витрат на постійні та змінні;
- б) консолідацію фінансової звітності;
- в) складання бухгалтерського балансу;

- г) методику комплексного та системного вивчення і вимірювання впливу факторів на величину результативних показників;
- д) вивчення співвідношення двох груп взаємопов'язаних економічних показників, підсумки яких повинні бути однаковими.

ТЕМА 1.6. АНАЛІТИЧНА РОБОТА ПІДПРИЄМСТВА, ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. МЕТОДИКА ВИЯВЛЕННЯ І КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ РЕЗЕРВІВ В АНАЛІЗІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Створення на підприємстві спеціального підрозділу економічного аналізу передбачено:

- а) централізованим аналізом;
- б) комплексним аналізом;
- в) міжгалузевим аналізом;
- г) децентралізованим аналізом;

2. Розподіл обов'язків і завдань щодо здійснення аналітичних досліджень між діючими структурними підрозділами системи менеджменту на підприємстві передбачено:

- а) децентралізованим аналізом;
- б) комплексним аналізом;
- в) системним аналізом;
- г) централізованим аналізом.

3. Обґрунтований розподіл обов'язків між працівниками щодо проведення аналітичних досліджень на підприємстві – це ...

- а) спосіб організації економічного аналізу;
- б) мета економічного аналізу;
- в) принцип економічного аналізу;
- г) функція економічного аналізу.

4. База даних економічного аналізу будується за концепціями:

- а) оперативної, нормативно-правової інформації;
- б) планової, прогнозованої, достовірної інформації;
- в) даних спеціальних обстежень та засобів масової інформації
- г) планової, облікової, звітно-статистичної інформації.

5. Офіційні документи, якими зобов'язано користуватись підприємство у своїй діяльності, відносять до:

- а) нормативно-правової інформації;
- б) планової інформації;
- в) довідкової інформації;
- г) статистичної інформації.

6. Достовірність інформації для аналізу підтверджується:

- а) повнотою заповнених реквізитів;
- б) аудиторським висновком;
- в) актом перевірки податкової адміністрації;
- г) наказом керівника.

7. Баланс підприємства, дані якого використовують при здійсненні аналізу, відносять до:

- а) облікової інформації;
- б) нормативно-довідкової інформації;
- в) статистичної інформації;
- г) правової інформації.

8. Інформаційне забезпечення економічного аналізу – це:

- а) складання стратегічного плану розвитку підприємства;
- б) визначення інформаційних джерел;
- в) формування бази даних, засобів інформації;
- г) визначення методів аналізу, необхідних для дослідження господарської діяльності та прийняття управлінських рішень.

**ТЕМА 1.7. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА. ПІДГОТОВКА ВИХІДНИХ ДАНИХ ТА
ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

1. Прийом аналізу, який полягає у формуванні з масиву даних, що аналізуються, класифікаційних груп за ознаками називається:

- а) порівняння;
- б) балансовий;
- в) графічний;
- г) групування;
- д) середніх величин.

2. Вид порівняльного аналізу, який використовується для визначення абсолютних і відносних відхилень фактичного рівня досліджуваних показників від рівня, взятого за базу порівняння:

- а) вертикальний;
- б) горизонтальний;
- в) багатовимірний;
- г) одновимірний;
- д) прогнозний.

3. Як підрахувати темп зростання показника X:

- а) $x_1 : x_0$;
- б) $x_1 - x_0$;
- в) $x_1 : x_0 - 1$;

г) $1 - x_1 : x_0$;

д) $x_0 : x_1$.

4. Як підрахувати темп приросту показника X:

а) $x_0 : x_1$;

б) $x_1 - x_0$;

в) $x_1 : x_0 - 1$;

г) $1 - x_1 : x_0$.

5. Як розрахувати абсолютний розмір 1% приросту продукції:

а) відношенням фактичного випуску продукції до базового періоду;

б) відношенням планового випуску звітної періоду до базового планового періоду;

в) відношенням абсолютного приросту на його темп;

г) відношенням темпу зростання на абсолютний приріст.

6. Яке порівняння показників дає можливість визначити ступінь виконання плану (прогнозу) за період часу, що досліджується (день, декаду, місяць, квартал, рік):

а) порівняння фактичних показників з плановими;

б) порівняння вихідних умов діяльності;

в) порівняння фактичних показників з нормативними;

г) зіставлення паралельних і динамічних рядів;

д) порівняння різних показників діяльності.

7. Який взаємозв'язок існує між відносними величинами динаміки, планового завдання та виконання плану:

а) відносна величина динаміки дорівнює різниці відносних величин виконання плану та планового завдання;

б) відносна величина динаміки дорівнює частці від ділення відносної величини виконання планового завдання на величину виконання плану;

в) відносна величина динаміки дорівнює частці від ділення відносної величини виконання плану на величину планового завдання;

г) відносна величина динаміки дорівнює добутку відносних величин виконання плану та планового завдання;

д) взаємозв'язок між величинами відсутній.

8. Які аналітичні завдання вирішують при зіставленні у процесі порівняння фактичних показників діяльності підприємства з їх плановими значеннями:

а) контроль за витратами та формуванням собівартості продукції;

б) оцінка виконання плану на підприємстві;

в) ранжирування підприємств за результатами їх діяльності;

г) встановлення тенденцій розвитку економічних явищ та процесів на підприємстві;

д) виявлення резервів.

9. Якщо потрібно вивчити співвідношення двох груп взаємопов'язаних економічних показників, підсумки яких мають бути однаковими, застосовують:

а) середні величини;

б) прийом порівняння;

- в) прийом визначення структури;
- г) балансове узагальнення;
- д) прийом відносних величин.

10. Вид порівняльного аналізу, за якого зіставлення проводяться за одним або декількома показниками одного об'єкта або декількох об'єктів за одним показником:

- а) вертикальний;
- б) горизонтальний;
- в) багатовимірний;
- г) одновимірний;
- д) прогнозний.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ОКРЕМИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 2.1. АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ, РОБІТ І ПОСЛУГ

1. Аналіз випуску продукції у натуральному та вартісному виразі виконують за таких методів економічного аналізу:

- а) визначення абсолютних, відносних та середніх величин;
- б) порівняння, ланцюгової підстановки та балансовим;
- в) стохастичного моделювання;
- г) експертної оцінки.

2. Аналіз випуску продукції в натуральному виразі починають з визначення:

- а) відносних показників (темпів зростання або приросту обсягів продукції);
- б) абсолютного відхилення фактичного випуску за кожним видом продукції порівняно із планом і показниками попереднього року;
- в) частки браку у загальному випуску продукції;
- г) частки браку, якого не можна виправити в загальному обсязі браку.

3. Номенклатура – це:

- а) перелік виробленої продукції підприємством, яка представлена декількома позиціями та має спільне призначення;
- б) набір усіх можливих комбінацій різних за призначенням видів продукції на підприємстві, який визначається експертами;
- в) певна кількість видів продукції різних за призначенням;
- г) всі відповіді вірні.

4. Товарна продукція зараховується у виконання плану з асортименту лише якщо:

- а) фактичний показник більше планового;

- б) фактичний показник не більше планового;
- в) фактичний показник має бути обов'язково менше планового;
- г) фактичний показник зростає у межах 5-10 %.

5. Причинами невиконання плану випуску продукції з номенклатури і асортименту можуть бути:

- а) вплив на кон'юнктуру ринку факторів сезонності, зміни рівня монополізації, науково-технічного прогресу, соціально-політичних, енергетичних та екологічних факторів;
- б) зміна попиту на окремі види продукції;
- в) несвоєчасне введення в дію виробничих потужностей підприємства та недосконала організація виробництва та система управління на підприємстві;
- г) всі відповіді вірні.

6. Ритмічність – це:

- а) узгодженість інтересів керівництва і персоналу підприємства;
- б) характеристика рівномірного випуску продукції відповідно до графіку за обсягом та асортиментом;
- в) основна умова своєчасного випуску і реалізації продукції;
- г) прийняття рішень експертами одночасно.

7. Внутрішній брак продукції – це:

- а) виявлений на підприємстві;
- б) виявлений у споживача;
- в) виявлений під час реалізації;
- г) брак, який виявлено у гарантійний період на продукцію.

8. Для оцінки ритмічності роботи підприємства використовують показники:

- а) коефіцієнт плинності кадрів;
- б) коефіцієнт ритмічності;
- в) коефіцієнт варіації;
- г) коефіцієнт сортності.

9. Основними джерелами інформації для проведення аналізу виробництва і реалізації продукції є:

- а) планові дані підприємства;
- б) дані статистичної звітності;
- в) дані первинного і аналітичного обліку;
- г) акти (відомості) прийняття продукції;
- д) дані преси та телебачення.

10. Проведення аналізу реалізації продукції підприємством складається з таких етапів:

1. а, б, в, г;
2. а, в, б, г;

3. в, а, б, г;

4. б, а, г, в.

а) аналіз динаміки обсягів реалізації продукції у розрізі років, кварталів, місяців;

б) порівняння обсягів виробництва відвантаженої і реалізованої продукції;

в) загальна оцінка виконання плану реалізації продукції та її оцінка за окремими видами продукції;

г) виявлення відхилень показників реалізації продукції та аналіз причин цих відхилень.

ТЕМА 2.2. АНАЛІЗ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

1. Рівень витрат на 1 грн товарної продукції розраховується як відношення:

а) обсягу випуску товарної продукції до її собівартості;

б) собівартості товарної продукції до обсягу її випуску;

в) собівартості товарної продукції до суми прибутку від її реалізації;

г) суми прибутку від реалізації товарної продукції до її собівартості;

д) собівартості товарної продукції до обсягу її випуску, скорегованої на відсоток трудомісткості випуску.

2. Зростання рівня витрат на 1 грн товарної продукції свідчить про:

а) підвищення питомої ваги виробів з нижчим, ніж у середньому по підприємству рівнем рентабельності;

б) підвищення питомої ваги виробів з вищим, ніж у середньому по підприємству рівнем рентабельності;

в) зміни структури продукції в бік більш дорогої, але менш трудомісткої;

г) зміни структури продукції в бік більш трудомісткої, але менш дорогої;

д) зниження темпів зростання рівня витрат на 1 грн товарної продукції.

3. Зниження рівня витрат на 1 грн товарної продукції свідчить про:

а) зростання темпів зростання рівня витрат на 1 грн товарної продукції;

б) зміни структури продукції в бік більш трудомісткої, але менш дорогої;

в) зміни структури продукції в бік більш дорогої, але менш трудомісткої;

г) підвищення питомої ваги виробів з нижчим, ніж у середньому по підприємству рівнем рентабельності;

д) підвищення питомої ваги виробів з вищим, ніж у середньому по підприємству рівнем рентабельності.

4. На матеріальні статті витрат впливають фактори:

а) норм і собівартості;

б) ціни і собівартості;

- в) норм і цін;
- г) структури випуску і ціни;
- д) норм і структури випуску;

5. Вплив зміни фактора норм на відхилення за матеріальними статтями витрат, способом абсолютних різниць, розраховується як добуток відхилення норми витрат на:

- а) базовий показник собівартості товарної продукції;
- б) собівартість товарної продукції за звітний період;
- в) базовий показник ціни;
- г) ціну одиниці матеріалу за звітний період;
- д) відхилення ціни одиниці матеріалу.

6. Вплив зміни фактора цін на відхилення за матеріальними статтями витрат, способом абсолютних різниць, розраховується як добуток відхилення:

- а) норми витрат на відхилення ціни одиниці матеріалу;
- б) ціни на базовий показник норми витрат;
- в) ціни одиниці матеріалу на норму витрат за звітний період;
- г) ціни на відхилення за показником собівартості товарної продукції;
- д) ціни одиниці матеріалу на планову норму витрат за минулий рік.

7. На рівень витрат з обслуговування виробництва та управління на 1 грн товарної продукції впливають:

- а) собівартість реалізованої продукції;
- б) сума витрат за кошторисом;
- в) обсяг випуску товарної продукції;
- г) обсяг випуску продукції та сума витрат за кошторисом;
- д) сума операційних витрат.

8. Виправданими вважаються перевитрати спрямовані на:

- а) збільшення обсягу випуску продукції;
- б) зменшення суми загальновиробничих витрат;
- в) додаткові дослідження, охорону та безпеку праці, експерименти;
- г) збільшення суми чистого прибутку;
- д) зменшення суми операційних витрат.

9. Постійними статтями витрат є статті, що не залежать від зміни:

- а) суми чистого прибутку;
- б) обсягу випуску продукції;
- в) суми операційних витрат;
- г) суми загальновиробничих витрат;
- д) рівня рентабельності продукції.

10. Змінними статтями витрат є статті, що залежать від зміни:

- а) суми чистого прибутку;
- б) обсягу випуску продукції;
- в) суми операційних витрат;
- г) суми загальновиробничих витрат;
- д) рентабельності продукції.

ТЕМА 2.3. АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

1. Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається із:

- а) виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), реалізованої протягом звітного періоду;
- б) нерозподілених постійних загальновиробничих витрат;
- в) понаднормативних виробничих витрат;
- г) всі відповіді вірні.

2. До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) належать:

- а) непрямі матеріальні витрати;
- б) прямі витрати на оплату праці;
- в) інші прямі витрати;
- г) загальновиробничі витрати.

3. Не включаються до собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг):

- а) адміністративні витрати;
- б) витрати на збут;
- в) операційні витрати;
- г) правильна відповідь відсутня.

4. Аналіз собівартості продукції являє собою:

- а) оцінку виконання плану собівартості продукції на підприємстві (в цілому і за окремими видами продукції);
- б) виявлення причин відхилення фактичних витрат від планових у розрізі статей, а також за окремими видами і групами продукції;
- в) пошук резервів зниження собівартості продукції;
- г) розробку оптимальних величин планових витрат на наступний період господарювання.

5. Інформаційною базою проведення економічного аналізу собівартості продукції є:

- а) дані звіту про собівартість продукції,
- б) дані звіту про фінансово-майновий стан підприємства;
- в) дані звіту з праці;
- г) всі відповіді вірні.

6. Інформаційна база проведення економічного аналізу собівартості

продукції не включає:

- а) планові й звітні калькуляції за окремими видами продукції;
- б) дані синтетичного та аналітичного бухгалтерського обліку;
- в) матеріали ревізій і аудиторських перевірок;
- г) правильна відповідь відсутня.

7. За статтями калькуляції, які відображають формування витрат на собівартість продукції, витрати класифікують на:

- а) постійні і змінні;
- б) прямі і непрямі;
- в) одноелементні і комплексні;
- г) продуктивні і непродуктивні;
- е) передбачувані та непередбачувані.

8. До змінних витрат належать такі види витрат:

- а) пряма заробітна плата;
- б) витрати сировини;
- в) витрати матеріалів, палива, електроенергії;
- г) амортизація.

9. До постійних витрат належать такі види витрат:

- а) витрати, абсолютна величина яких із збільшенням (зменшенням) обсягу випуску продукції змінюється істотно;
- б) орендна плата;
- в) заробітна плата обслуговуючого персоналу на погодинних умовах оплати; витрати, пов'язані з управлінням і організацією виробництва.

10. Загальна сума прямих матеріальних витрат залежить від:

- а) обсягу виробленої продукції;
- б) структури виробленої продукції;
- в) питомих витрат сировини, матеріалів;
- г) питомих витрат палива і енергії;
- д) цін на матеріальні ресурси.

ТЕМА 2.4. АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ І ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

1. Якісна оцінка трудового потенціалу підприємства передбачає його характеристику за такими ознаками:

- а) стать, вік;
- б) стаж роботи на підприємстві;
- в) освіта, кваліфікація;
- г) комунікаційні якості;
- д) характер механізації праці.

2. Факторами зміни обсягу виробництва продукції можуть бути наступні:

- а) підвищення технічного рівня виробництва;
- б) удосконалення системи управління підприємством та організації праці;
- в) зміни у структурі виробництва;
- г) всі відповіді вірні.

3. Характеристика кваліфікаційного складу робітників здійснюється за такими критеріями:

- а) здатність виконання складних, багатoproфільних, спеціалізованих робіт;
- б) здатність виконання простих, допоміжних робіт;
- в) здатність швидко перекваліфіковуватися;
- г) всі відповіді вірні.

4. Для оцінки ефективності використання трудових ресурсів підприємства використовують:

- а) показник трудомісткості одиниці продукції;
- б) показник рівня продуктивності праці;
- в) показники використання робочого часу;
- г) середній тарифний розряд.

5. Коефіцієнт використання календарного часу:

- а) різниця календарного фонду та святкових і вихідних днів;
- б) різниця табельного фонду часу і відпусток;
- в) відношення відпрацьованого фонду робочого часу до календарного фонду часу;
- г) правильна відповідь відсутня.

6. Можливі додаткові витрати на збільшення обсягів виробництва продукції розраховують:

- а) множенням визначеного резерву збільшення випуску продукції на фактичний рівень питомих змінних витрат;
- б) множенням визначеного резерву збільшення випуску продукції на фактичний рівень питомих постійних витрат;
- в) множенням визначеного резерву збільшення випуску на фактичний рівень суми питомих постійних та змінних витрат;
- г) всі відповіді невірні.

7. Аналіз витрат на оплату праці дає можливість пошуку таких резервів собівартості продукції, як:

- а) збільшення обсягів виробництва продукції за рахунок економії на постійних витратах;
- б) скорочення собівартості одиниці продукції;
- в) скорочення витрат на виробництво продукції у результаті проведення організаційно-технічних заходів;

г) правильна відповідь відсутня.

8. У собівартості продукції витрати оплати праці складають:

- а) від 20 до 30 %;
- б) від 10 до 20 %;
- в) від 40 до 50 %;
- г) від 2 до 5 %.

9. Загальна сума прямих витрат на оплату праці змінюється під впливом:

- а) обсягу виробленої продукції;
- б) структури виробленої продукції;
- в) питомої ваги заробітної плати на одиницю продукції;
- г) всі відповіді вірні.

10. Питома вага заробітної плати на одиницю продукції залежить:

- а) від трудомісткості продукції;
- б) від рівня оплати праці за одну людино-годину;
- в) обсягу виробленої продукції;
- г) від обсягу реалізації.

ТЕМА 2.5 АНАЛІЗ ДОВГОСТРОКОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1. Сутність виробничої потужності полягає у:

- а) максимально можливого річного випуску продукції, який встановлено планом при повному використанні обладнання і площ з урахуванням використання прогресивної технології, ефективної організації праці і виробництва;
- б) пропускній здатності технологічного обладнання за даних умов виробництва;
- в) максимально можливого річного випуску продукції за будь-яких умов.

2. Проведення економічного аналізу використання виробничої потужності і технологічного обладнання починають з:

- а) виявлення причин їх структурних зрушень;
- б) оцінки їх кількісних змін та виконання плану нарощування;
- в) виявлення причин не достатньо ефективної та не взаємо-узгодженої роботи;
- г) не має значення в якій послідовності проводити аналіз.

3. Стан та ступінь відновлення виробничих потужностей характеризують наступні показники:

- а) коефіцієнт зростання виробничої потужності;
- б) коефіцієнт оновлення виробничої потужності;
- в) коефіцієнт інтенсивності оновлення виробничої потужності;
- г) коефіцієнт стабільності виробничих потужностей;
- д) коефіцієнт вибуття виробничих потужностей.

4. Якщо темпи зростання основних фондів і виробничих потужностей

випереджають темпи їх вибуття, то цей процес призводить до:

- а) «старіння» основних фондів і виробничих потужностей;
- б) нагромадження на підприємстві застарілого обладнання;
- в) недостатнє оновлення основних фондів і виробничих потужностей;
- г) всі відповіді вірні.

5. Коефіцієнт зростання виробничої потужності:

- а) відношення потужності введеної у звітному році до величини виробничої потужності на кінець року;
- б) відношення величини виробничої потужності на кінець року до її величини на початок року;
- в) відношення потужності, що була введена у звітному періоді до введеної потужності.

6. Коефіцієнт екстенсивного використання обладнання розраховують:

- а) як відношення планового (фактичного) фонду робочого часу обладнання до ефективного фонду його робочого часу;
- б) відношення планової (фактичної) продуктивності одиниці обладнання до його прогресивної продуктивності;
- в) вирахуванням з одиниці інтегрального коефіцієнту використання обладнання.

7. Коефіцієнт освоєння проектної потужності:

- а) відношення обсягу виробництва продукції до середньорічної виробничої потужності;
- б) відношення фактичного випуску продукції за рік на впроваджених потужностях до річного випуску продукції у розрахунку відповідно до норм освоєння;
- в) правильна відповідь відсутня.

8. Проведення економічного аналізу використання виробничої потужності і технологічного обладнання дозволяє:

- а) виявити резерви виробничих потужностей;
- б) розробити план ефективного використання виробничих потужностей;
- в) виявити можливості для зростання виробничих потужностей;
- г) всі відповіді вірні.

ТЕМА 2.6. АНАЛІЗ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

1. Фондовіддача основних засобів визначається як відношення:

- а) вартості основних засобів до собівартості готової продукції;
- б) чисельності працівників до вартості основних засобів;
- в) вартості валової продукції до вартості основних засобів;
- г) суми нарахованого зносу до первісної вартості основних засобів;
- д) вартості основних засобів до чистого доходу.

2. Фондовіддача, фондомісткість, фондоозброєність - це показники:

- а) ефективності використання оборотних активів підприємства;
- б) ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства;

- в) ефективності використання трудових ресурсів;
- г) ефективності використання основних засобів підприємства;
- д) фінансової стійкості.

3. Фондомісткість основних засобів визначається як відношення:

- а) вартості основних засобів до собівартості готової продукції;
- б) вартості валової продукції до вартості основних засобів;
- в) суми нарахованого зносу до первісної вартості основних засобів;
- г) вартості основних засобів до чистого доходу;
- д) вартості основних засобів до чисельності працюючих.

4. Фондоозброєність визначається як відношення:

- а) вартості основних засобів до випуску продукції в натуральних вимірниках;
- б) вартості валової продукції до вартості основних засобів;
- в) вартості основних засобів до чисельності працюючих;
- г) чисельності працюючих до вартості основних засобів;
- д) чисельності працюючих до кількості виготовленої продукції.

5. Визначити коефіцієнт покриття, якщо відомі наступні дані з балансу:

1) грошові кошти та поточні фінансові інвестиції становлять 548,3 тис. грн.; 2) поточна дебіторська заборгованість – 3856,1 тис. грн.; 3) запаси та інші оборотні активи – 17858,3 тис. грн.; 4) необоротні активи – 20038,0 тис. грн.; 5) поточні зобов'язання – 7681,3 тис. грн.; 6) довгострокові зобов'язання – 5000,0 тис. грн.; власний капітал – 29619,4 тис. грн.:

- а) 0,08;
- б) 0,60;
- в) 2,90;
- г) 5,66;
- д) 0,07.

6. Зміна показника фондоозброєності є позитивною тенденцією, якщо:

- а) фондоозброєність зростає паралельно зі зростанням показника продуктивності праці;
- б) фондоозброєність зменшується паралельно зі зростанням показника продуктивності праці;
- в) фондоозброєність зростає паралельно зі зростанням показника фондівіддачі;
- г) фондоозброєність зменшується паралельно зі зростанням показника фондівіддачі;
- д) всі відповіді правильні.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Аналіз господарської діяльності підприємства : навч. посіб. / [Н. Б. Кащена, Н. М. Гаркуша, Т. О. Сідорова, Г. Г. Лисак], Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків : ХДУХТ, 2017. 536 с.

2. Аналіз господарської діяльності : Практикум : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Московчук А. Т., Талах В. І., Талах Т. А., Ткачук І. М. ; Луц. нац. техн. ун-т. Луцьк : Гадяк Ж. В., 2013. 226 с.

3. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник / [за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової] К. : «Центр учбової літератури», 2016. 384 с.

4. Аналіз комерційної діяльності : навч. посіб. / [Сіменко І. В. та ін. ; за заг. ред. І. В. Сіменко] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Донецьк : Донбас, 2020. 416 с.

5. Антошкіна Л.І., Стеченко Д.М. Методологія економічних досліджень. К. : Вид-во «Знання». 2021. 311с.

6. Волкова Н. А., Подвальна Н. Е. Організація та методика економічного аналізу: Навч. посібник. Одеса: ОНЕУ, ротاپронт. 2013. 267 с.

7. Ганін В. І. Аналіз господарської діяльності підприємства: методологія, організація, методика. Навчальний посібник. Х. : Вид-во ТОВ «С. А. М.», 2018. 308 с.

8. Герасименко Т. О. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. / Герасименко Т. О., Мазуренко О. М. ; Львів. комерц. акад. Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2019. 318 с.

9. Горлачук В. В. Економічний аналіз господарської діяльності підприємства : [навчальний посібник] / В. В. Горлачук, О. Ю. Коваленко, С. М. Белінська. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2020. 308 с.

10. Гушко С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. [Текст] / С.В. Гушко, А.В. Шайкан, Н.П. Шайкан, О.А.Гушко. Вид. 2-е, перероб. і допов. Кривий Ріг: Чернявський Д. О., 2017. 174 с.

11. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: навчально-методичний посібник для сам. вивч. дисципліни. К. : КНЕУ, 2015. 263 с.

12. Івахненко В. М. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / В. М. Івахненко; М-во освіти і науки України. К. : Слово, 2022. 345 с.

13. Економічний аналіз : навч. посіб. / Н. В. Мішеніна, Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова ; М-во освіти і науки України, Сум. держ. ун-т. Суми : Сум. держ. ун-т, 2018. 305 с.

14. Економічний аналіз: Навч. посібник. За ред. Волкової Н.А./ Н.А. Волкова, Р.М. Волчек, О.М. Гайдаєнко та ін. – Одеса: ОНЕУ, ротاپронт. 2015. 310с.

15. Економічний аналіз і моделювання господарської діяльності підприємства: навч. посіб. для студентів ВНЗ / М. В. Румянцев [та ін.]. Донецьк: Ноулідж, Донец. вид-ня, 2014. 297 с.

16. Економічний аналіз: базовий курс для податкового аналітика: навч.

посіб. / за заг. ред. Л. Л. Тарангул; [упоряд.: І. С. Санжаревська, П. М. Кричун, С. М. Шаповал]. К. : СВЦ ДПС України: СВЦ Міндоходів України, 2013. 799 с.

17. Економічний аналіз : навч. посіб. для самот. вивч. дисципліни студ. спец. 7.050104, 7.050106 усіх форм навчання / О. М. Крук, О. В. Бабенко ; Донбас. держ. машинобуд. акад. (ДДМА). Краматорськ : ДДМА, 2019. 167 с.

18. Економічний аналіз : навч.-метод. посіб. / Л. Тринька, О. Липчанська (Іванчук). К. : Алерта, 2018. 567 с.

19. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.

20. Єрмаченко В. Є. Аналіз діяльності підприємства : конспект лекцій. / Єрмаченко В. Є., Штереверя А. В.; М-во освіти і науки України, Харк. нац. екон. ун-т. Х.: ХНЕУ, 2017. 143 с.

21. Загородній А.Г. Теорія економічного аналізу: навч. посібник / А.Г. Загородній, Г.І.Кіндрацька, З.О.Коваль, О.І.Тивончук. Львів : Видавництво Львівська політехніка, 2021. 328 с.

22. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник. 2-ге, перероб. і доп. / Г.І.Кіндрацька, М.С.Білик, А.Г. Загородній. Львів : Магнолія 2019, 2022. 440 с.

23. Ковальчук Т. М. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. М. Ковальчук; М-во освіти і науки України, Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2011. 543 с.

24. Косова Т.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посібник / Т.Д. Косова. – К.: ЦУЛ, 2017. 440 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://cul.com.ua/preview/fin_anal_kosova.pdf.

25. Косова Т.Д. Організація і методика економічного аналізу: Навч. посібник / Т.Д. Косова, П.М. Сухарев, Л.О. Ващенко та ін. К.: Центр учбової літератури, 2018. 528 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://culonline.com.ua/Books/Organiz_i_metodika_ekonom_analizu_Kosova2012.pdf.

26. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування / Г. О. Крамаренко. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 224с.

27. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: Підручник. / Г.О. Крамаренко, О. Є. Чорна. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 520 с.

28. Купалова Г. І. Статистико-економічний аналіз, оцінка та перспективи розвитку персоналу сільськогосподарських підприємств: монографія / Г. І. Купалова, В. М. Четверик. К.; Ужгород: Бреза А. Е., 2013. 211 с.

29. Костюк В. О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства : підручник / В. О. Костюк ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 233 с.

30. Мних Є.В. Фінансовий аналіз : підручник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 536 с.
31. Мошенський С.З. Економічний аналіз: Підручник / С.З. Мошенський, О.В. Олійник / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. 2-ге вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2015. 704 с.
32. Нестерчук Ю. О. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. [для самот. вивч. дисциплін «Екон. аналіз та теорія екон. Аналізу» студ. всіх форм навчання екон. спец.] / Ю. О. Нестерчук, С. Ю. Соколюк, О. В. Жарун; Уман. нац. ун-т садівництва. Умань : Сочінський, 2016. 234 с.
33. Організація і методика економічного аналізу [Текст] : навч. посіб. / О.А. Жукова, Л.М. Киш ; Вінниц. фін.-екон. ун-т. Вінниця : Вінницька газета, 2018. 301 с.
34. Поліщук Н. В. Математичні методи економічного аналізу: теорія і практика: навч. посіб. / Н.В. Поліщук, Ю.Ю. Буренніков. Вінниця: Т.П. Барановська [вид.], 2013. 291 с.
35. Проблеми і перспективи розвитку статистики, аудиту та економічного аналізу: колект. монографія / за ред. В. А. Дерія. Тернопіль: Крок, 2016. 362 с.
36. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. : навч. посіб. 2-ге вид., Київ: «Знання», 2015. 662 с.
37. Сарапіна О.А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки», Випуск 1. 2017. с. 96–99. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_01/Sarapina.pdf.
38. Сарапіна О. А. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. / О. А. Сарапіна, Т. А. Пінчук, Н. Я. Стефанович. Херсон: Вишемирський В. С., 2018. 313 с.
39. Сіменко І.В. Аналіз господарської діяльності: Навч. посібник / І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. К.: ЦУЛ, 2016. 384 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://culonline.com.ua/Books/analiz_gosp_dijaln_Kosova.pdf.
40. Синькевич Н.І. Економічний аналіз: Курс лекцій. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 97 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/24763>.
41. Синькевич Н.І., Співак С. М. Фінансовий аналіз. Методичні рекомендації для проведення практичних занять та самостійної роботи студентів // Укл. Н.І. Синькевич., С.М. Співак – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2016. – с. 136. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/15815/5/Finansovyj_analiz_Metodychn_i_vkazivky_dlja_provedennja_praktychnyh_i_samostijnyh_robit.pdf.

42. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: Навч. посібник для студентів екон. спец. вищ. закл. освіти. 3-є вид., доп. і перероб. К.: ЦУЛ, 2012. 460с.

43. Спільник І. В. Економічний аналіз : навч.-метод. комплекс дисципліни (для студ. екон. спец.) / І. В. Спільник, О. М. Загородна ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Терноп. нац. екон. ун-т. Т. : ТНЕУ, 2021. 431 с.

44. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: Підручник / Н.М. Ткаченко. – 6-те вид., доповн. і перероб. К.: Алерта, 2013. 982 с.

45. Техніко-економічний аналіз: навч. посіб. / Н. С. Поповенко [та ін.]; під. ред. Н. С. Поповенко. Одеса : Стандартъ, 2014. 143 с.

46. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / [А. Г. Загородній, Г. І. Кіндрацька, З. О. Коваль, О. І. Тивончук]; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів : Львів. політехніка, 2018. 327 с.

47. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / О. І. Дацій [та ін.; за ред. О. І. Дація]; М-во освіти і науки України, Акад. муніцип. упр. Д. : Біла К. О., 2019. 235 с.

48. Тринька Л. Я. Економічний аналіз : навч.-метод. посіб. / Л. Тринька, О. Липчанська (Іванчук) ; М-во освіти і науки України. К. : Алерта, 2013. 567 с.

49. Цуканова В. Я. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / В. Я. Цуканова; НАН України, Н.-д. центр індустр. пробл. розвитку. Х. : ІНЖЕК, 2020. 227 с.

50. Шевчук В.О. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. : [для студ. та викладачів ВНЗ екон. спец., працівників п-в, здобувачів, аспірантів] / Шевчук В. О., Коновалова О. В., Пантелеєв В. П.; Держ. ком. статистики України, Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. К. : Інформ.-аналіт. агентство, 2011. 399 с.

51. Фінансовий аналіз : навч. посібник / І. О. Школьник [та ін.] ; за заг. ред. І. О. Школьник ; Держ. вищ. навч. закл. «Укр. акад. банків. справи Нац. банку України», Каф. фінансів. К. : Центр учб. літ., 2016.

52. Фінансовий менеджмент: підручник / В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко, [та ін.] за заг. ред. Т.А. Говорушко. Львів «Магнолія 2006», 2014. 344с.

53. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, Л.А. Суліменко. Житомир: ПП «Рута», 2012. 609 с.

54. Шпанковська Н. Г. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій : навч. посіб. / Н.Г. Шпанковська, Г.О. Король, К.Ф. Ковальчук ; за ред. К. Ф. Ковальчука . К. :«Центр учбової літератури», 2022. 328 с.

Додаткова література

1. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / Шевчук В.О., Коновалова О.В., Пантелеєв В.П. Нац. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. К.: ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2011. 399 с.

2. Буценко І. М. Міжнародний економічний аналіз: практикум: навч. посіб. / І. М. Буценко, Ю. В. Ілясова, О. В. Кутняк. – Сімф.: Салта, 2013. – 255 с.

3. Бутко А. Д. Теорія економічного аналізу : підручник К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. 411 с.

4. Болух М.А. Економічний аналіз: Навч. посібник/ М. А. Болух, В.З. Бурчевський, М. Горбаток та ін. За ред. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченко Вид. 2-е. К: КНЕУ, 2013. 556 с.

5. Ващенко Н. Сутність інноваційного потенціалу торговельного підприємства / Науковий вісник . 2019. № 1. С. 29–45.

6. Вигівська І.М. Аналіз ресурсного потенціалу корпорацій: організаційні аспекти / І.М. Вигівська, В.О. Іваненко, Л.Я. Шевченко / Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : зб. наук. праць. Вип. 1 (25). Житомир : ЖДТУ, 2019 С. 53–70. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/28474>.

7. Вигівська І.М. Комплексний аналіз ресурсного потенціалу корпорацій / І.М. Вигівська, В.О. Іваненко, Л.Я. Шевченко // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. Житомир: ЖДТУ, 2018. № 4 (66). С. 10–28. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/34191>.

8. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. та переробл. Вінниця: ВНТУ, 2013. 84 с.

9. Гринів Б.В. Економічний аналіз торговельної діяльності: Навч. посібник. 2-ге вид., переробл. та доповн. К. : Центр учб. л-ри, 2012. 392 с.

10. Деркач О. В. Проблеми аналізу фінансового стану підприємств / О. В. Деркач, О. П. Кавтиш // Ефективна економіка. – 2013. № 4. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1982>.

11. Економічний аналіз: Навчальний посібник / Паланюк Н.А., Петренко В.Г. К.: Аграрна освіта, 2019. 252 с.

12. Економічний аналіз: базовий курс для податкового аналітика : Навч. посібник для слухачів проф. прог. підвищення кваліфікації/ Міндоходів України; Упоряд. І. С. Санжаревська, С. М. Шаповал. К. : ДП «СВІЦ Міндоходів України», 2013. с. 800.

13. Іваненко В.О. Аналіз обсягів виробництва промислової продукції на основі даних статистичної звітності / І.В. Замула, В.О. Іваненко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб.наук. праць.

Житомир: ЖДТУ, 2011. Вип. 1(19) С. 166-173. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/43255>.

14. Іваненко В.О. Додана вартість як об'єкт аналізу статистичної звітності промислових підприємств з виробництва продукції // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб. наук. праць. Випуск 1(22). Житомир: ЖДТУ, 2012. С. 122–130. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/35230>.

15. Іваненко В.О. Оцінка сукупних вартісних показників обсягу промислової продукції / В.О. Іваненко, І.Р. Поліщук // Вісник ЖДТУ / Економічні науки, 2015. № 1. С. 222–228. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/50158>

16. Карамзін В. Я. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.

17. Ковалевська А. В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства / А. В. Ковалевська, С. І. Асєєв // БІЗНЕСІНФОРМ. 2017. № 3. [Електронний ресурс] Режим доступу: www.businessinform.net/inc/kachk.

18. Ковальчук К.Ф Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій.: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 326с

19. Кожанова Є. П. Економічний аналіз [Текст]: навч. посіб. / Є. П. Кожанова [и др.] ; Харківський національний економічний ун-т. 3-є вид., допр. і доп. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2019. 344 с.

20. Козак І. І. Економічний аналіз [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. І. Козак; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - 2-ге вид. Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2017. 217 с.

21. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. К. : Знання, 2018. 639 с.

22. Литвин, З. Б. Теорія економічного аналізу : метод. поради і завдання з дисципліни : для студ. напряму підгот. 6.030601 усіх форм навч. / Литвин З. Б.; М-во освіти і науки України, Терноп. нац. екон. ун-т. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 222 с.

23. Луценко Г.П., Дружиніна В.В. Курс економічного аналізу: теорія і практика. Навч.посіб. Кременчук:, 2022 173 с.

24. Майстро Р. Г. Важливість систематичного проведення аналізу фінансового стану підприємства / Р. Г. Майстро, А. А. Позднякова // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Х. : НТУ «ХП». 2018. № 20 (993) С. 163–168.

25. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : підручник. / Є.В.Мних; М-во освіти і науки України, Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 513 с.
26. Організація і методика економічного аналізу [Текст] : навч. посіб. / В. П. Клочан, О. М. Вишневська, Н. І. Костаневич ; Миколаїв. держ. аграр. ун-т. Миколаїв : [Вид. центр Миколаїв. держ. аграр. ун-ту], 2017. 194 с.
27. Організація і методологія операційного аналізу : монографія / П. Я. Попович ; ТНЕУ. Т. : ТНЕУ : Економічна думка, 2010. 259 с.
28. Паламарчук Т. М. Фінансовий аналіз: сутність та проблеми застосування. / Фінанси, облік та аналіз господарської діяльності. Вісник ЖНАЕУ. № 1 (54), т. 2, 2016. с. 213–222.
29. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / [пер. Д. С. Обухова, М. Г. Обухової; наук. ред. пер. А. В. Шегда] 3-є вид., випр. і допов. К.: Знання, 2017. 668 с.
30. Скловська Є. Г. Аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Є.Г.Скловська, Нац.техн.ун-т України «Київ.політех.ін-т». К. : НТУУ «КПІ», 2016. 259 с.
31. Сушко В. І. Класифікація моделей оцінки ймовірності банкрутства підприємств / В. І. Сушко, Т. С. Павлюк // Економіка: теорія та практика. 2014. № 1. С. 72–83.
32. Тарасенко І.О. Фінанси підприємств: підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. К. КНУТД, 2015. 360 с.
33. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. М. Ковальчук ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці : Рута, 2021. 543 с.
34. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2010. 312 с.
35. Шестерняк М. М. Сучасний економічний аналіз та його основні види. / Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 20, Ч. 3. 2018. С. 158–162.
36. Шестерняк М.М. Сучасний стан розвитку економічного аналізу. Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 18 квітня 2018 р.: у 2-х т. Т. 1 / ред. кол.: ВННІЕ ТНЕУ. Тернопіль: Крок, 2018. С. 121–123.
37. Шестерняк М.М. Економічний аналіз: перспективи розвитку. Економічний і соціальний розвиток України у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації: збірник тез доповідей XV Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених (м. Тернопіль, ТНЕУ, 29–30 березня 2018 р.). Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2018. С. 233–235.

Електронні ресурси:

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Національного Банку України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
5. Офіційний портал Кабінету Міністрів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Світового банку: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
9. Офіційний портал Державної фіскальної служби України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>.
10. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/>.
11. Офіційний сайт Статистики Євростату: <http://ec.europa.eu/eurostat/>.

Методичне видання

САМОДАЙ Валентина Петрівна

Аналіз господарської діяльності: методичні вказівки для виконання
практичних та самостійних робіт для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності 051 Економіка

Відповідальний за випуск В.П. Самодай
Комп'ютерний набір і верстка
В.П. Самодай

Підписано до друку.....

Формат 60×84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум друк арк..

....
Ум. Фарб.-відб. Обл.-вид. арк..

Тираж ... пр.. Вид №...

Суми: СумДПУ імені
А.С.Макаренка 40002 м. Суми,
вул. Роменська, 87
Свідоцтво ДК № 231 від 02.00.2000

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка